

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	σελ.
ΙΩΑΝΝΙΔΗ, Δ.—Τὸ βοσκαρὶν 306. Ἡ Εὐτοξία 308. Ὁ Κωνσταντὸς 310. Ὁ Παθουμῆς 313.	306—315
ΚΛΗΡΙΔΗΣ, Λ. Ν.—Τὸ τραοῦν τοῦ γάμου.	305
ΚΛΗΡΙΔΗΣ, Ν.—Παραμῦθια. Τὸ θηλυκὸν πουλι κτίζει τὴν φωλιά.	270
ΚΥΡΙΑΖΗ, Ν. Γ.—Excerpta Cypria. Notizie del Giorno Προσκύνημα εἰς Ἱερουσαλὴμ καὶ ὁ- ρος Σινᾶ 259.	241—269
> Παλαιογραφικά.	274
> Τοπωνύμια. Τροοδίτισσα. 283. Φοι- νὶ 285. Μουτουλλὰς 287. Καλοπανα- γιότης 290. Πρόδρομος 293. Καμινά- ρια 297. Τρεῖς Ἐλιές 299. Πεδου- λᾶς 300.	282—304
> Νεκρολογία	316
Πίναξ περιεχομένων τῶν ἐτῶν Θ'—ΙΓ'.	317
Πίναξ συνεργατῶν τῶν ἐτῶν Θ'—ΙΓ'.	320

Errata. Ἀντὶ Παλαιογραφικά ὡς ἐπικεφαλίδα εἰς τὰς σελίδας
283—303 γράφε : Τοπωνύμια

ΕΤΟΣ ΙΓ'.

ΟΚΤ.—ΔΕΚ.

ΤΕΥΧΟΣ Δ'.

1937

Ἐν Λάρνακι (Κύπρου).

Τὰ Κ. Χ. ἐκδιδόμενα ὑπὸ συντακτικῆς Ἐπιτροπῆς, δημοσιεύ-
ουσι πᾶσαν πρωτότυπον ἐπιστημονικὴν μελέτην ἀναφερομένην
εἰς τὴν Κύπρον ἢ τοὺς Κυπρίους.

Ἀπευθυντέον : Ν. ΚΥΡΙΑΖΗ, Λάρνακα, γραμματέα—ταμίαν
Συνδρομὴ ἑτησίᾳ Ἐξωτ. σελ. 12.—Ἐσωτερ. σελ. 10.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ

Ἔτος ΙΓ'. 1937

Ὀκτώβριος—Δεκέμβριος

EXCERPTA CYPRIA

Ὅταν ἐξερράγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις ἦτο ἐνδεχόμενον νὰ ἐδοκίμαζεν ἡ Κύπρος ἀλλ' ὀλιγώτερα τῶν σημειωθέντων δεινῶν, ἂν δὲν εἶχε τὴν ἀτυχίαν νὰ κυβερνᾶται ὑπ' ἀνθρώπου τῶν διαθέσεων καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ Κουτσοῦκ Μεχμέτ.

Ἡ Κύπρος εἶχε καὶ ἄλλοτε αἰσθανθῆ τὰ κακὰ τῆς φιλοχρηματίας καὶ τῆς ἀγριότητος πολλῶν ἐκ τῶν κυβερνητῶν αὐτῆς κατὰ τὴν μαχραίωνα ὑπὸ τοὺς τούρκους δουλείαν, ὄχι ὅμως ὅποσα καὶ ὅποια κατὰ τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Κουτσοῦκ Μεχμέτ, ὅστις ἀσφαλῶς ὑπερέβηλε πάντας πρὸ παντὸς διότι ἦτο φύσις κατ' ἐξοχὴν πονηρὰ. Ὅλοι ἐκ τῶν παλαιότερων, οἱ ἀσχοληθέντες μὲ τὰς διώξεις καὶ τὰς σφαγὰς τῶν Κυπρίων κατὰ τὸ 1821, ὡς ἐκ συνειδησέως περιγράφουσι τοῦτον ὡς ἔχοντα κατὰ τοὺς μῆνας τῶν δεινοπαθημάτων τῶν Κυπρίων ὄψιν ἀγρίου μᾶλλον θηρίου καὶ αἰμοδόρου παρὰ ἀνθρώπου. Δύναται βέβαια καεῖς νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ὁ κυβερνήτης αὐτὸς ἔδωκεν ἐλευθέραν διέξοδον εἰς τὰ διακατέχοντα αὐτὸν αἰσθήματα, δοθείσης ἰσχυρᾶς πρὸς τοῦτο ἀφορμῆς. Ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις, ὡς ἐκ τῆς ἐκτάσεως καὶ τῆς ὀρμῆς τῆς, ἠδύνατο νὰ ὠθήσῃ εἰς ἀποθηρίωσιν κάθε φανατικὸν τουρκοῦν καὶ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς πράξεις ἀντεκδικήσεως, ἔστω καὶ κατ' ἀθῶων, τοσοῦτον μᾶλλον ἐφόσον συγχρόνως θὰ ἱκανοποιεῖτο τοιοῦτοτρόπως καὶ ἡ δίψα αὐτοῦ πρὸς πλουτισμὸν εἰς θάρος τῶν θυμάτων του, τὴν ἑποῖαν δίψην βλέπομεν κυριαρχοῦσαν γραμμὴν ἐνεργείας καὶ πολλῶν ἄλλων κυβερνητῶν τῆς νήσου πρὸ καὶ μετὰ τὸ 1821. Ἄλλ' ὡς πρὸς τὸν κυβερνήτην αὐτὸν δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀσφαλῶς ὡς μᾶλλον βέβαιον ὅτι δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἀφορμῆς τινὸς διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ αἰμοδιψῆ φανατισμὸν καὶ διὰ νὰ ἐπιδείξῃ ἄπληστον φιλοχρηματίαν, μὴ ἱκανοποιηθεῖσαν ἀπὸ τὴν ἐνθυλάκωσιν 100.000 γροσίων, δοθέντων πρὸς ἀποτροπὴν κακῶν, διὰ τὸν λό-

γον, ότι ήτο φύσει θηριώδης και αιμοδιψής ως δύναται να μαρτυρηθῆ ἐκ γεγονότος λίαν χαρακτηριστικοῦ επισυμβάντος ἐνα ὀλόκληρον χρόνον πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Διαρκούσης δηλαδή μιᾶς παρ' αὐτῷ ἀκράσεως τοῦ Mechain, προξένου τῆς Γαλλίας, προσήλθεν ὑπηρέτης τοῦ Σεραγίου, θεβαίως κατὰ διαταγὴν τοῦ κυβερνήτου, κρατῶν ἀργυροῦν δίσκον ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐναπέκειτο αἰμοσπαγῆς ἢ κεφαλὴ τοῦ ἐν Λευκσίᾳ προξενικοῦ τῆς Γαλλίας πρέσβητος (1). Κατόπιν τοιαύτης συμπεριφορᾶς δὲν εἶναι ἐκπληκτικὸν ὅτι τὰ ἐπακολουθήσαντα δεινοπαθήματα τῶν Κυπρίων ὑπῆρξαν ὁποῖα ἐσημειώθησαν ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι δὲν ἐγένοντο δεινότερα, τοῦτο δὲ πρωτίστως διὰ τὸ φύσει ἄγριον καὶ αἰμοδόρον τοῦ χρακτῆρος τοῦ ἀνδρός.

Αἱ σφαγαὶ τῆς Κύπρου ἀναφέρεται ὅτι ἤρχισαν ἀπὸ τῆς 9)21 Ἰουλίου. Ἐν τῇ πραγματικότητι πολὺ πρὸ τῆς ἡμερομηνίας ταύτης, ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου, ἐσημειώθησαν σποραδικαὶ τοιαῦται καὶ ἀνευσυστήματος, ὑπὸ διαφόρων προφάσεις. Μετὰ δέμηνον πολλοὶ ἀθῶοι κτεσφάγησαν τὸν Ἰούνιον καὶ ἐστραγγαλίσθησαν ἐπὶ τῇ εἰσῆσει μὲν πλαιῶν κατηγοριῶν, αἱ ἐποῖαι ὅμως εἶχον ἐκδικασθῆ πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου. Ἡ κατάστασις ἐπεδεινώθη ἔτι μᾶλλον πρὸ πικρῆς συνεπείᾳ τῆς παρουσίας ἀπειθαρχούντων στρατευμάτων μετακληθέντων ἐκ Καραμανίας πρὸς πρόληψιν δῆθεν καὶ κατάπνιξιν ἐνδεχομένης ἐπαναστάσεως τῶν Κυπρίων. Οἱ ἀτίθασσοι αὐτοὶ στρατιῶται, εἴτε διότι καθυστεροῦντο οἱ μισθοὶ τῶν, εἴτε διότι ἐδόθη εἰς αὐτοὺς ἐλπίς λεηλασίας καὶ διαρπαγῆς, καθ' ἑλλην τὴν Κύπρον διασκορπισμένοι προέβαινον συχνάκις εἰς ἀκρότητα καὶ ἐγένοντο μετ' ἄλλων κακοποιῶν στοιχείων καθημερινῶς ὑπαίτιοι γεγονότων ἀπειθαρχίας, ὕβρεως, κλοπῆς κρατούντες ἀναστάτους τὰς πόλεις τῆς Λευκσίας πρὸ παντὸς, ἀλλὰ καὶ τῆς Λάρνακος ἐπίσης. Εἰς τὴν πρωτεύουσιν, ἐκτὸς ἄλλων γεγονότων εἰας διαπραχθέντων ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν, ἐνεκκ διαφορᾶς τινὸς ἀναφύσεως μεταξὺ τοῦ κυβερνήτου καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν κατὰ τὴν νύκτα τῆς 2 πρὸς τὴν 3ην Ἰουλίου, ἐσημειώθη στάσις τοῦ στρατοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας ἐκινδύνευσε νὰ φονευθῆ αὐτὸς οὗτος ὁ κυβερνήτης, δηλαδή ὁ Κουτσούκ Μεχμέτ (2).

Εἰς τὴν Λάρνακα ἠδύνατο νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἡ θέσις τῶν πραγμάτων θὰ ἦτο ἀισθητῶς καλυτέρα. Εἰς τὴν πόλιν αὐτὴν οἱ τούρκοι ἦσαν ἐλιγαριθμότεροι, σχετικῶς δὲ καὶ ὀλιγώτερον φανατικοὶ

ἀπὸ τοὺς ὁμοεθνεῖς τῶν τῆς Λευκσίας. Ἐξ ἄλλου ἡ παρουσία καὶ ἡ ἰσχὺς τῶν προξένων τῶν εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων, καθὼς καὶ ἡ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν παραμονὴ εἰς τὰ ὕδατα τῆς Λάρνακος πολεμικῶν πλοίων τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Δυνάμεων, αὐτοκλήτως εἶτε καὶ μετακαλουμένων κατὰ τὰς ἀνάγκας ὑπὸ τῶν οἰκείων προξένων, συνέβαλλον νὰ συγκρατηθῆ ὁ φανατισμὸς τῶν τούρκων τῆς Λάρνακος, καὶ πρὸ παντὸς ἢ πρὸς λεηλασίαν καὶ φόνους τάσις τῶν στρατιωτῶν. Ἐν τούτοις παρ' ὅλα ταῦτα ἡ κατάστασις δὲν ὑπῆρξεν ὀλιγώτερον δυσάρεστος, οὔτε καὶ γεγονότα εἰας ἐλιγαριθμότερα συνέβησαν καὶ ἐνταῦθα, ὅχι ἐξ ὑπαίτιότητος τῶν ὀθωμανῶν τῆς Λάρνακος ἀλλ' ἐξ ἐνεργειῶν αὐτοῦ τοῦτου Κουτσούκ Μεχμέτ, ὅστις ἐσκόπει καὶ ἐπεδίωκε διαρπαγὰς καὶ ἐν Λάρνακι, ὡς προκύπτει καὶ διαπιστοῦται ἐκ πολλῶν ἐγγράφων, καθ' ἃ αἱ σφαγαὶ καὶ αἱ λεηλασίαι δὲν ἐμελλον νὰ περιορισθῶσι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων ραγιάδων μόνον, πρᾶγμα ἐπὶ τέλος ἐννοούμενον, ἀλλὰ θὰ ἐπεξετεινοντο καὶ ἐπὶ τῶν εὐρωπαϊκῶν κατοίκων τῆς πόλεως, ἀκόμη δὲ καὶ ἐπ' αὐτῶν τούτων τῶν προξένων, τοῦτο δὲ διότι ἡ πόλις τῆς Λάρνακος, ὡς κέντρον σοβαρὸν ἐν Ἀνατολῇ ζωηροῦ διαμετακομιστικοῦ ἐμπορίου, ἠρίθμει πολλοὺς καὶ πλουσίους ἐμπορικοὺς οἴκους, τόσον ἑλληνικοὺς ὅσον καὶ εὐρωπαϊκοὺς. Διαρπαγῇ ἐπομένως τῶν οἴκων τούτων ἐσημεινε ταχὺν καὶ βέλαιον πλουτισμόν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον διεδόθη ἐπιτηδεῖως καὶ ἐκυκλοφόρησεν εὐρύτατα ἡ φήμη ὅτι οἱ γάλλοι ἐπρόκειτο νὰ καταλάβωσι τὴν Λάρνακα. Ὡς ἐπακολούθημα τῆς φήμης ταύτης ἐπρόβαλλεν ἐπέγουςα ἡ ἀνάγκη τῆς στρατιωτικῆς περιφρουρήσεως τῆς πόλεως ταύτης. Συνεπῶς ὁ στρατὸς, καταλλήλως ἐξηρηθεῖσιν διαρπαγῆς καὶ λεηλασίας (3).

Τὴν 15)27 Μαΐου 1821 ἡμέραν Κυριακὴν, ἡ γαλλικὴ σημαία, κυματίζουσα ἐπὶ τοῦ ἴστου τοῦ Προξενείου, ἐπυροβολήθη κατ' ἐπανάληψιν ὑπὸ τῶν τούρκων στρατιωτῶν, καὶ διετρήθη ὑπὸ τριῶν σφαιρῶν. Τὸ γεγονός διεπιστώθη ἀπὸ τοὺς γάλλους ὑπηκόους, οἱ ὅποιοι προσεκλήθησαν εἰς ἔκτακτον ἐν τῷ προξενεῖῳ συνέλευσιν, ἐξήτασαν τὴν σημαίαν καὶ ὑπέγραψαν σχετικὴν ἐκθεσιν. Ἀνάλογα γεγονότα ἐσημειώθησαν εἰς θάρος καὶ ἄλλων προξενείων. Ἐνῶ οἱ τῶν ἄλλων κρατῶν πρόξενοι διεμαρτυρήθησαν, ὁ τῆς Γαλλίας ἐξήτησεν ἱκανοποίησιν. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκ τῶν πραγμάτων

1) <Κ. Χ.> Ζ'. σελ. 9. 2) <Κ. Χ.> Ζ'. σελ. 53.

3) <Κ. Χ.> Ζ'. σελ. 57 κέξ. Βλέπε καὶ <Κ. Χ.> ΙΓ'. σελ. 211 κέξ.

ἐκρίθη ὅτι ἡ περαιτέρω ἐπιμονὴ ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ εἰς γενικὴν σφαγὴν, τοῦρκοι, ραγιαδες καὶ εὐρωπαῖοι ἰκέτευσαν τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας νὰ ἀρκεσθῆ εἰς σχετικὴν ἱκανοποίησιν. Ὁ φόβος τῶν Λαρνακίων δὲν ἦτο χιμαιρικός. Τὸ σεβαστότερον ἐκ τῶν ἐν Κύπρῳ προξενείων ἦτο τὸ Γαλλικόν. Ἐφόσον τὰ ἄλλα προξενεῖα ἐδοκίμασαν τὰς συνεπείας τῶν διαιπραγίων τῶν τούρκων τόσοσιν στρατιωτικῶν ὅσον καὶ ἀστών, ἐναντίον δὲ τοῦ συμδόλου τῆς γαλλικῆς ἰσχύος ἀπετολμήθη πράξις τόσοσιν ἐνδεικτικῆ ἀσυγκρατήτου ἐχθρότητος, δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία ὅτι εὐρίσκετο ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς ἡ τιμῆ, ἡ περιουσία καὶ ἡ ζωὴ, ὄχι μόνον τῶν ραγιαδῶν ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν εὐρωπαϊῶν, συνεπῶς ὅτι περαιτέρω ἐπιμονὴ τοῦ γάλλου προξένου θὰ ἐξέθετο ἀναμφιδόλως ὀλόκληρον τὴν Λάρνακα εἰς τὸν ἔσχατον τῶν κινδύνων. Ἡ μελέτη τῆς καταστάσεως ἔπεισε τὸν πρόξενον τῆς Γαλλίας, ὅστις ἠρκέσθη εἰς τὴν διὰ χαιρετισμοῦ τῆς ἀνυψωθείσης σημαίας ἱκανοποίησιν διὰ κανονιοβολισμοῦ ὑπὸ τοῦ φρουρίου. Ἐκτὸς τούτου, ἐπειδὴ ὁ στρατὸς συνεπεία τῆς στάσεως τῶν ἀρχῶν ἀπεθρασύνθη, ὑπῆρχε δὲ κίνδυνος σφαγῶν εἰς εὐρυτέραν κλίμακα, οἱ πρόξενοι ἀπήτησαν νὰ ἀπομακρυνθῆ τῆς πόλεως ὁ στρατὸς. Μετ' ὀλίγον, τὴν 2 Ἰουλίου, ὁ εἰς τὸν λιμένα τῆς Λάρνακας κατάπλους τοῦ γαλλικοῦ πολεμικοῦ Bonite καθησύχαζε περισσότερον τοὺς κατοίκους, καὶ συνετέλη εἰς τὴν ἀνατολὴν αἰθριοτέρων ἡμερῶν. Ἐπὶ βραχὺ ὅμως χρόνου διάστημα. Καὶ τοῦτο διότι τὴν 4ην Αὐγούστου ἡ ἀσφάλεια τόσοσιν τῶν γάλλων ἐμπόρων ὅσον καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν προξένων περιήλθε καὶ πάλιν ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς. Ὁ Κουτσούκ Μεχμέτ εἶχεν ἀπειλήσῃ νὰ παραδιάσῃ διὰ πραξικοπήματος τὰ προξενεῖα.

Ἐνεκα τῶν σφαγῶν καὶ τῶν ἀνὰ τὴν Κύπρον διώξεων (4) πλή-

4). Ὁ Καραγεώργης, βοσκὸς τῆς Μονῆς Ἀχεροποιοῦ, εὐρίσκει εἰς Λευκοσίαν τὴν 9 Ἰουλίου, ὡς καὶ ὁ χωριανὸς του Χαράλαμπος Μεκιάνης διὰ νὰ πωλήσῃ λεμόνια, εἰς τὸν ὅποιον ἐνεπιστεύθη ἐπιστολὴν νὰ τὴν δώσῃ ἀμέσως εἰς τὸν Χατζηνικόλαν, προειδοποιούμενον ἀπὸ φίλον του νὰ προφυλαχθῆ. Ὁ Μεκιάνης φθάσας τὸ Σάββατον εἰς Λάπηθον ἀνέβαλε τὴν ἐπίδοσιν διὰ τὴν Κυριακὴν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Χατζηνικολῆς ἔψαλλεν ἀνέμεν τὴν ἀπόλυσιν, ἀλλ' ἐπρόφθασαν ζαπτιέδες καὶ συλλαβίντες ὠδήγησαν εἰς Λευκοσίαν τὸν Χατζηνικολῆν. Ὁ Κατοίκος Μοσκοῦδη σύλληφθεις ὅταν ἐπότιζε τὴν ρένγιαν του ὠδηγήθη καὶ ἀπηγχονίσθη εἰς Λευκοσίαν. Μαθόντες οἱ Τούρκοι ὅτι ὁ Χατζη-

θος κόσμου προσέτρεξεν εἰς Λάρνακα καὶ προσέφυγεν εἰς διάφορα προξενεῖα, ὅπου διέμεινε κρυπτόμενος μέχρις ὅτου ἐπιτύχῃ εὐκαιρίαν καὶ ἐπιβιβαζόμενος ἀτμοπλοίου κατορθώσῃ νὰ φύγῃ μακρὰν τῆς Κύπρου. Τὰ θύματα αὐτὰ, τὰ ἐπιτυχόντα νὰ διαφύγῃσι τοὺς ὄνυχας τοῦ διώκτου των, διὰ πικρὸν τρόπον προσεπάθησε πρὸς χρηματισμὸν νὰ ἀλιεύσῃ ὁ κυβερνήτης. Ἀποτυχὼν ὅμως τοῦτο δι' ὧν διέθεσε μέσων ἀπέβλεψε πρὸς πραξικοπηματικὴν κατὰληψιν τῶν προξενείων ὑπὸ τὴν πρόφασιν καταζητήσεως ἐλλήνων προσφύγων. Τὸ τοιοῦτο θὰ ἀπετολμάτο, ἂν μὴ ἀνδρική τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας στάσις ἐγένετο κώλυμα καὶ καταδεικνύουσα τὰς πιθανὰς συνεπείας τοῦ πραξικοπήματος ἔκαμνε νὰ προτιμηθῆ νὰ ζητηθῆ ἡ πληρεξουσιοδότησις τῆς Πύλης πρὸς ἐλευθέραν εἴσοδον εἰς τὰ προξενεῖα. Οὕτω ἀπεφεύχθησαν πολὺ σπουδαῖα γεγονότα, χωρὶς ὅμως νὰ μὴ ἐπισυμβῶσι καὶ σοβαρὰ πῶς τοιαῦτα. Οὕτω δραγομάνος τοῦ γαλλικοῦ προξενείου ἐπὶ ἀποστολῇ παρὰ τῷ Κουτσούκ Μεχμέτ ἐτύγχανε κακοποιήσεως καὶ γιαννίταρος τοῦ αὐτοῦ προξενείου παρ' ὀλίγον νὰ ὠδηγεῖτο εἰς τὴν ἀγχόνην. Ἡ οἰκογένεια τοῦ προξένου τῆς Ρωσσίας ἐδοκίμασε διαιότητος ἐκ μέρους τῶν τούρκων, εἰς τὸ αὐστριακὸν προξενεῖον τριακόσιοι στρατιῶται μὲ κλίμακας προσεπάθησαν νὰ εἰσβάλωσι πρὸς σύλληψιν τοῦ ἐπὶ θυγατρὶ γαμβροῦ τοῦ Μονόχειρος, ἐνῶ ἐξ ἄλλου σώμα στρατοῦ ἐκ χιλίων στρατιωτῶν μετὰ δύο πυροδύλων παρετάχθη ἔνοπλον πρὸ τοῦ γαλλικοῦ προξενείου, πρὸς ἐκφοδισμόν καὶ ἄμαχον παράδοσιν τῶν ἐντὸς αὐτοῦ κρυπτομένων. Ἄλλ' ἀποφασιστικῶς ὁ πρόξενος ἐνεδύθη τὴν ἐπίσημον στολὴν του ἦλθε καὶ ἀνδρικῶς ἀνέμενε τὰ γεγονότα εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ προξενείου κρατῶν ἐπιδεικτικῶς εἰς τὴν χεῖρα του τὸ βεράτι. Ὁ στρατὸς ἐζήτησεν ὀδηγίας καὶ κατ' ἀνωτέρας διαταγὰς ἀπεσύρθη. Δὲν εἶναι ἐκπληκτικὸν ὅτι ἐκ τούτων καὶ ἐξ ἄλλων προσομοίων συμβεβηκότων καὶ αὐτοὶ οἱ εὐρωπαῖοι ἐτρομοκρατήθησαν, Ἡ οἰκογένεια τοῦ προξένου τῆς Ρωσσίας καὶ ἄλλων κατέφυγον καὶ διέ-

πιερῆς Φουρκάτη ἐπότιζεν ἔκοψαν τὸν ποταμὸν, διὰ νὰ ἀναγκασθῆ νὰ ἔλθῃ εἰς Λάπηθον ζητῶν νὰ μάθῃ τί συνέβαινε. Πρὶν φθάσῃ ὅμως μὲ τὸ φαναράκι του ὅπου οἱ ζαπτιέδες ἐφύλαττον, ἤκουσε νὰ φωνάζουσι «παμπακόσπορον» παγκύπριον σύνθημα σημαῖνον κίνδυνον. Ἀντιληφθεὶς ἐκρῦβῃ καὶ διεσώθη εἰς Πιτσιλιάν. Ὁ Γιακουμῆς Φραγκοῦδῃ ἐνῶ ἀλώνιζε συλληφθεὶς ὠδηγήθη εἰς Λευκοσίαν ὅπου καὶ ἀπηγχονίσθη.

μενον εις πλοία είτε και ανεχώρουν αμέσως εις Ευρώπην, ενώ άλλοι ήσαν έτοιμοι εις πρώτην ανάγκην να απομακρυνθώσι το ταχύτερον τής Κύπρου, παραμενόντων μόνον των προξένων εν άναμονή διαταγών εκ των οικείων πρεσβειών.

Υπό τοιαύτας εύρεθέντες συνθήκας οι πρόξενοι, φοβηθέντες δέ και διά την ιδίαν των ασφάλειαν, έφρόσον οι πλείστοι τούτων ήσαν ιθαγενείς, έσπευσαν να μεριμνήσωσι και διά την ιδίαν των ασφάλειαν. Η ιδιωτική άλληλογραφία και ή επίσημος τοιαύτη των προξένων ουχι άπαξ κατεσχέθη ή και κατεκρατήθη χρόνον τινα από τον Κουτσοκ Μεχμέτ. Συνεπώς ή δι' άλληλογραφίας συνενόησις μετά των εν Σμύρνη προξένων, και δι' αυτών μετά των οικείων εν Κπόλει πρεσβευτών διά τής συνήθους έδοϋ, δέν έγ- γυσάτο πλέον ασφαλή έπιτυχίαν. Έπομένως προς άποφυγήν ματαιο- πορίας και κινδύνων εις ουτω κρίσιμους στιγμάς προήχθησαν εις την άπόφασιν να ναυλωθή έπίτηδες και από κοινοϋ, εν πάση δέ μυστικότητι πλοιοι, και τοιοϋτο έναυλώθη το του Jean Scarpellini. Διά του μέσου τούτου άπεστάλησαν έμπιστευτικά έπιστολάι διά των όπορων ενώ οι πρόξενοι έζήτων παρά των εν Σμύρνη τοι- ούτων πληροφορίας περι τής θέσεως των πραγμάτων εις την πό- λιν των συνεπεία τής έλληνικής έπαναστάσεως, περιέγραφοι συγ- χρόνως και την κρισιμότητα τής θέσεως των εν Κύπρω και τους έπαπειλουμένους κινδύνους δι' έαυτους και τους ευρωπαϊους ύπη- κούς και έζήτων την άποστολήν πολεμικών ιδία πλοίων εις τον λιμένα Λάρνακος, δηλοϋντες ότι και αυτοι ήσαν έτοιμοι προς άπομάκρυνσιν ευθύς ως θα έπρόβαλλεν άμεσώτερον ο κίνδυνος.

Μεταξύ των υπό δυσμένειαν εν άρχή, προγραφέντων δέ εν τέ- λει, ήσαν και ο Ζαπίτης τής Λάρνακος, ο άγας των γιαννιτοάρων και ο ταμίας τής Κυπρου, διότι έδειχθησαν άπόρθυμοι εις έξυ- πηρέτησιν των σχεδίων του Κουτσοκ Μεχμέτ, άληθέστερον όμως διότι εναντιώθησαν έσκεμμένως εις την πρόθεσιν του λεηλασίας τής Λάρνακος. Είμαι θεβαιωμένον ότι πολλά των υπό του κυβερ- νήτου σχεδιαζομένων κατά των ευρωπαϊων, αλλά και άλλα κατ' άλλων τολμήματα του Κουτσοκ Μεχμέτ, έξουδετερώθησαν χάρις εις την ύπόδειξιν και τας ενεργείας του Ζαπίτη τής Λάρνακος Hagı Ibrahim, και του εν Λευκοσία φίλου του Seid Mehmet εκ των προϋχόντων αγάδων τής Λευκοσίας. Ο τελευταίος μάλιστα δέν είναι άπίθανον να είναι ο εκ των προϋχόντων τής Λευκο- σίας, ον συναντώμεν άναμειγμένον εις την πολιορκίαν τής Λευ- κοσίας κατά το 1804, και μετέπειτα ως κυβερνήτην τής Κύπρου

κατά διαφόρους περιόδους. Αμφότεροι δηλαδή, μη έγκρίνοντας την διαγωγήν του κυβερνήτου, έσπευδον και κατώρθωνον να πλη- ροφορώσιν έγκαίρως περι των σχεδιαζομένων τον πρόξενον τής Γαλλίας, επί πλέον δέ να υποδεικνώσιν εις αυτον πολλάκις και τα μέτρα εκείνα, τα όποια ουτος όφειλε να λάβη διά να κατα- στήση όσον το δυνατόν άτελέσφορα τα καταχθόνια σχέδια και τας προσπαθείας του Κουτσοκ Μεχμέτ. Εκ πολλών γραπτών μνη- μείων φαίνεται ότι ή Κύπρος καθόλου, ιδιαιτέρως όμως ή πόλις τής Λάρνακος, όφείλει πολλά εις την δύσδα ταύτην.

Αλλ' αι ευεργετικά αυται διά την Λάρνακα ύπάρξεις δέν πα- ρήλθε πολυς χρόνος και διεκινδύνευσαν πολυ σοβαρώς. Ο κυβερ- νήτης τής Κύπρου δηλαδή τρέφων ζωηρόν κατ' αυτών μίσην διά διαφόρους λόγους άπεφάσισε να άπαλλαγή αυτών. Τήν πρόθεσιν του όμως ταύτην έγκαίρως πληροφορηθέντες οι ένδιαφερόμενοι έσπευσαν να άπομακρυνθώσιν και να διασωθώσι. Εκ τούτων ο Seid Mehmet διά τής χρυσής κλειδός ήνοιξεν εν καρπώ νυκτός τας πύλας τής Λευκοσίας και έξελθών τής πόλεως άπαρτήρη- τος ώδευσε προς την Λάρνακα. Ένταϋθα άφιχθείς έσπευσε να συναντήση τον Ζαπίτην τής Λάρνακος Hagı Ibrahim με- τά του όποίου κατέφυγεν εις άγγλοματζίκιον πλοιοι, το ο- ποιον συνέπεσε τας ήμέρας εκείνας να ναυλοχη εις τα ύδατα τής Λάρνακος. Έπειδή όμως ή διαμονή των επί του πλοίου τούτου δέν έκρίνετο ασφαλής, έφοβούnton δέ εκπλήξεις και δυσάρεστα διό- τι δέν υπήρχεν άπόλυτος ή θεβαιότης επί το άδιάφθορον του πλοιάρχου, εκρίθη καλόν προς μείζονα ασφάλειαν να καταφύ- γωσιν επί του γαλλικού πολεμικού πλοίου «Active», το όποιον εκυβερνάτο υπό του πλοιάρχου Reserveaux. Έννοείται ότι εις την τοιαύτην έξασφάλισιν μεγάλως συνετέλεσε και ο πρόξενος τής Γαλλίας.

Όσα γνωρίζομεν σήμερα εκ των έπισυμβάντων κατά το 1821 δέν είναι και όσα έπεσυνέβησαν τότε, διότι διά πολλούς και ευ- νοήτους λόγους δέν ήτο δυνατόν να περισωθώσι μέχρις ήμών, και εν πάση λεπτομερεία. Τα όλίγα όμως εκ των πολλών διασωθέντα παρέχωσιν ιδέαν των διαδραματισθέντων και συνέβαλον εις την κάθαρσιν τής έσφαλμένως κρατησάσης περι τής στάσεως των Κυ- πρίων γνώμης κατά την έλληνικήν έθνεγεργσίαν. Τα ψυχία εκεί- να των γεγονότων, που σήμερα υπάρχουσι τής ιστορίας κτήμα διά τής παρθόσεως κατά μέγα μέρος διασωθέντα, είναι ευτύχη- μα ότι έπολλαπλασιάστησαν δι' έγγραφων μνημείων, ανεκδότων

και μή. Οι ζητήσαντες την σωτηρίαν των δια τῆς εἰς τὴν Ἐσπερίαν καταφυγῆς των, διελάγησαν τῶν συμπατριωτῶν των τὰ μαρτύρια, ἅτινα τοιουτοτρόπως διὰ τοῦ τύπου, ἄγνωστα μὲν ἐν πολλοῖς εἰς ἡμᾶς, ἐγένοντο τῆς ἱστορίας κτήμα. Τινὰ ἐκ τούτων ἐδημοσιεύθησαν εἰς προηγουμένους τόμους τῶν «Κ.Χ.». Ἄλλα, ἄγνωστα μέχρι τοῦδε, τοῦλάχιστον παρ' ἡμῖν, ἀναδημοσιεύονται ἤδη εἰς τὰς σελίδας τῶν «Κ.Χ.»

Τὸ ἕτερον τῶν δύο ὑπ' ὄψιν ἡμῶν σημειωμάτων ὀφείλεται εἰς τὸν κάλαμον τοῦ R. P. Marie-J-de Géramb, trappiste, ἐπισκεφθέντος τὴν Λάρνακα κατὰ τὸ 1831, κατ' ἀφήγησιν συνεπιβάτου του κατοίκου τῆς Κύπρου. Ὁ σεβάσμιος αὐτὸς πατήρ, ὁ ὁποῖος φαίνεται δι' ὀρισμένως δὲν συμπαθεῖ καθόλου τοὺς Ἕλληνας, παρέχει τὴν πολυτίμον μαρτυρίαν δι' οἱ Κύπριοι, προβλέποντες δεινὰς ἡμέρας ἐξήτησαν νὰ ἀποτρέψωσιν τὴν ἀνατολὴν αὐτῶν προσφέροντες εἰς τὸν Κουτσούκ Μεχμέτ ποσὸν 100.000 γροσίων δῶρον διὰ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀντὶ τούτου ἡ ἐκδοσις φερμανίου, διὰ τοῦ ὁποῖου νὰ ἀποδίδεται δικαιοσύνη εἰς αὐτοὺς καὶ νὰ ἀπαλλάσῃ τοὺς Κυπρίους ἀπὸ μελλοντικὰς ἐνοχλήσεις. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία δι' τὸ ποσὸν τοῦτο ἐνεθυλάκωσεν ὁ Κουτσούκ Μεχμέτ πράξας καὶ τὸ ἀντίθετον τοῦ ὑπὸ τῶν Κυπρίων προνοηθέντος. Ὁ M. J. de Géramb παρέχει σύντομον ἀφήγησιν τῶν κατὰ τὸ 1821 γεγονότων, καὶ προκαλεῖ ζῶηρον τῆς ψυχῆς καταγισμὸν διὰ τῆς συγκλονιστικῆς σκηνῆς ποὺ ἐπηκολούθησε τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ φερμανίου εἰς τὸ Διοικητήριον. Ἡ ἀντίθεσις τῶν δύο εἰκόνων ποὺ ἔχομεν ἐκ τῆς διηγῆσεως τοῦ συγγραφέως, δι' ἀπλῶν μὲν λόγων ἀλλὰ ζῶηρως ἐκπεφρασμένων καὶ ὡς διὰ χρωστήρος δοκίμου ζωγράφου, συναρπάζει κατὰ τρόπον ὥστε νὰ νομίξῃ δι' αὐθυποβολῆς ὁ ἀναγνώστης δι' συμπάριστάται εἰς τὴν ἐκτύλιξιν τῶν δραματικῶν σκηνῶν τοῦ 1821. Ἐκεῖ μὲν ἀλλόφρονες, οἱ διὰ θανάτου ἀπειλούμενοι, ἐκλιπαροῦσι τὸν οἶκτον καὶ δλοφύρονται ἐν ἀπογνώσει εἴτε καὶ ζητοῦσι μέσον φυγῆς ἢ ἐκδίκησιν. Ἐδῶ δὲ ὁ κυβερνήτης, ἀκτινοβολῶν ἀπὸ εὐχαρίστησιν, κάθηται ὀκλαδὸν εἰς τὸν σοφᾶν του, καὶ μὲ τὸ τσιμποῦκι εἰς τὸ στόμα, ποὺ διαστέλλει σαρκαστικὸν μειδίαμα, ἀπολαμβάνει τὸ οἶκτρον θέαμα ποὺ παρουσιάζουσι τὰ παγιδευθέντα θύματά του, εἰς τὰς κραυγὰς τῆς ἀγωνίας τῶν ὁποῖων ἐπιχαίρει. Εἰς τὸ μέσον δὲ αὐτῶν, ἐπιβλητικῆ καὶ γαλήνιος ἢ μορφῆ τοῦ ὑπερόχου ἱεράρχου, ὁ ὁποῖος εὐθυτενῆς καὶ ἀνδροπρεπῆς κατονειδίζει τοῦ τυράννου τὴν ἐπιβουλήν καὶ τὴν ἐπιπορκίαν. Ἡ εἰκὼν αὕτη, ἀξία ἀποθανατῆ-

σεως διὰ τοῦ χρωστήρος, ἐνῶ καταθλίβει καὶ συγκλονίζει, ἀποτροπιάζει καὶ συνταράσσει ἐπίσης.

Τὸ δεύτερον σημείωμα εἶναι δύο ἐπιστολαὶ τῆς 16 καὶ 19 Αὐγούστου 1821. Ἐπὶ τῇ βᾶσει τῶν ἐπιστολῶν τούτων κατεσκευάσθη ἀνταπέκκρισις, σταλεῖσα ἐκ Ζακύνθου τὴν 8 Ὀκτωβρίου 1821 καὶ δημοσιευθεῖσα εἰς ἐφημερίδα ἐκδιδομένην εἰς Ρώμην. Ποία αὕτη δὲν σημειοῦται εἰς τὸ χειρόγραφον Cirilli, ὅπου ἀντεγράφη εἰς τὴν ἰταλικὴν εἰς ἣν γλῶσσαν καὶ ἐδημοσιεύθη, παρὰ μόνον ἐν παρενθέσει: «Notizie di giorno» No 43. (5) Τὸ δημοσίευμα, τὸ ὁποῖον ἀσφαλῶς θὰ ἐγράφη ἀπὸ Κύπριον καλῶς γνωρίζοντα πρόσωπα καὶ γεγονότα, παρέχει ἐν συντομίᾳ λεπτομερῆ πῶς ἀφήγησιν τῶν διαδραματισθέντων ἐν Κύπρῳ κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1821.

Ἀμφότερα τὰ δημοσιεύματα παρέχουσι πολλὰ τὰ διαφωτιστικὰ ἐπὶ τῶν γεγονότων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς καταδρομῆς. Εἰς τὰ δύο ταῦτα προστίθενται καὶ πολλὰ ἔγγραφα ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ γαλλικοῦ προξενείου, σοβαρῶς ἐπαυξάνοντα τὰς σχετικὰς λεπτομερείας. Ἄλλὰ καὶ μὲ ὅσα ἐπλουτίσθη ἡ ἱστορία τοῦ 1821 δὲν νομίζομεν δι' αὕτη διεφωτίσθη, ὅσον ἔπρεπε. Πλείστα ὅσα ἄλλα ἔγγραφα προξενικὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ μελετηθῶσι καὶ νὰ δημοσιευθῶσιν. Ἐναπόκεινται ταῦτα εἰς τὸ προξενεῖον τῆς Αὐστρίας, ἀλλὰ δὲ, τῆς Ἀγγλίας, φυλάσσονται εἰς Λονδίνον. Ἡ Κύπρος ἔχει καθήκον νὰ ἐνδιαφερθῇ καὶ νὰ συμβάλῃ διὰ παντὸς τρόπον εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν, ἐφόσον σώζονται, καὶ ὑπάρχει ἀκόμη καιρὸς. Δὲν θὰ παρεῖλκε μάλιστα εὐρυτέρα ἐνέργεια, ἀποδλέπουσα εἰς τὴν μελέτην καὶ τὴν ἐκδοσιν τῶν ἐνδιαφερόντων τὴν ἱστορίαν τῆς Κύπρου ἐγγράφων τῆς τουρκικῆς διοικήσεως τῆς Κύπρου, τὸσον ἐκείνων ποὺ εὐρίσκονται ἐδῶ καὶ φυλάσσονται εἰς τὰ ἀρχεῖα τοῦ Ἐδικᾶφ, ὅσων καὶ ἐκείνων ποὺ σώζονται ἐν Κπόλει, τὸρα μάλιστα ποὺ κατόπιν παρασκευῆς καὶ μελέτης τοῦ ζήτηματος ἐγγίξει τοῦτο πρὸς τὴν λύσιν του.

Ν. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

5) Notizie del Giorno, Roma, nella Stamperia Gracas al corso num. 232, 25 Oct. 1821, No 43 (Πέμπτη), καὶ 2 Nov. 1821, No 44 (Παρασκευῆ.) Ἐδημοσιεύθησαν ὑπὸ τοῦ Cobham μὲ διάφορα λάθη οἷον Codipascia ἀντὶ κοτζαμπάσσης bishop of Temetunda διὰ τὸν ἐπίσκοπον Τρεμβουσιᾶς, Arconti ὡς κύριον ὄνομα ἀντὶ οἱ ἄρχοντες, προῦχοντες, Zougrafa, Cartellari καὶ ἄλλα διάφορα.

Α΄.

Notizie del Giorno No 43

(Preso da un vecchio Giornale di Roma)

Ζάκυνθος 8 Ὀκτωβρίου 1821.

Λεπτομέρειαι τῆς ἀξιοθρηνητοῦ θέσεως τῶν κατοίκων τῆς Κύπρου, εἰλημμένοι ἐξ αὐθεντικῶν ἐκ Λάρνακος ἐπιστολῶν, τῆς 16 καὶ 22 παρελθόντος Αὐγούστου.

Ἵσπερον ἀπὸ τὰ λυπηρὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα ἐπεσυνέβησαν εἰς τὴν Κπολιν καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, ἐλήφθη καὶ ἐν Κύπρῳ διαταγὴ γενικοῦ τῶν κατοίκων ἀφοπλισμοῦ. Πρὸς τοῦτο ὁ γενικὸς τῆς Κύπρου κυβερνήτης ἔλαβεν ἀμέσως μέτρα νὰ δηλωθῶσι καὶ νὰ συλλεγῶσι τὰ παντὸς εἶδους ὄπλα, πυροβόλα καὶ ἀγγέμαχα. Ἀφηρέθησαν ταῦτα καὶ ἀπὸ τοὺς φράγκους, τοὺς μαρωνίτας, τοὺς ἀρμενίους, τοὺς λουκανιτζήδες, τοὺς κρεσπώλας (i beccai, pezzicagnoli), τοὺς γεωργοὺς ἐστερήθησαν δὲ ἐπίσης καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι τὰ σχετικὰ διὰ τὴν ἐργασίαν των ἐργαλεῖα.

Ὅλα τὰ εἶδη κυνηγίου, τὰ ὁποῖα ἐπωλοῦντο δημοσίως εἰς τὰ καταστήματα, μετεφέρθησαν καὶ ἀποθηκεύθησαν εἰς τὸ φρούριον ἀνευ ἀποζημιώσεως. Κάποιος Σάββας εἶχε κρυμμένον ἕνα θαρῆλι μπαρουτι εἰς ἕνα δωμάτιον (1) ναοῦ τινος τῆς Λευκοσίας, καλουμένου Φανερωμένη. Μόλις ἐπληροφορήθη τοῦτο ὁ προλεχθεὶς γενικὸς κυβερνήτης ἔτρεξεν ἐκεῖ, καὶ, ἀποῦ ἀνεκάλυψε τὸ μπαρουτι, διέταξε νὰ μεταφερθῆ εἰς τὸ φρούριον. Εὐτυχῶς ὁ Σάββας εὐρίσκετο εἰς Λάρνακα, καὶ, μόλις ἔμαθε τὸ συμβῆν αὐτὸ, ἔκρινε κα-

1) Ὁ ναὸς τῆς Φανερωμένης ἐν Λευκοσίᾳ, ὅπως καὶ ὁ τοῦ ἀγίου Λαζάρου ἐν Λάρνακι ἀλλὰ καὶ ἄλλοι εἰς τὰς αὐτὰς πόλεις ἢ ἄλλας, εἶχον περὶ αὐτῶν δωμάτια πρὸς χρῆσιν τοῦ κλήρου ἀλλὰ καὶ ἄλλων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ ναοῦ διατελούντων, ὡς καὶ διὰ τοὺς ταξειδιώτας, οἱ ὁποῖοι ἔλλειψαι ξενοδοχείων παρέμενον εἰς τὰ δωμάτια μίαν ἢ περισσοτέρας νύκτας κατὰ τὴν ἐργασίαν των. Καὶ πρὸ ἡμίσεως ἀκόμη αἰῶνος οἱ «καποττάρηδες», ἐρχόμενοι εἰς Κύπρον ἀπὸ τὰ Τρίκκαλα καὶ τὴν Καρδίτσαν τῆς Θεσσαλίας, παρέμενον εἰς Λευκοσίαν ἐργαζόμενοι εἰς δωμάτια τοῦ ναοῦ Φανερωμένης, κατεργαζόμενοι ἐν αὐτοῖς «τὰ σκουτιὰ», διὰ τῶν ὁποίων κατεσκεύαζον τοὺς «καπόττους» τῶν χωρικῶν, ὅσον χρόνον ἀπῆτει ἢ ἐργασία των.

λὸν νὰ κρυφθῆ. Ἐπειδὴ δὲ δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἀνακαλυφθῆ συνελήφθη ἀντ' αὐτοῦ κάποιος πάτερ Λεόντιος (2), ἱερεὺς τοῦ ναοῦ αὐτοῦ, ἀνθρώπος ἀπὸ ὅλους ἀγαπητὸς, τὸν ὁποῖον οἱ στρατιῶται ἀπεκεφάλισαν ἐν μέσῃ ἀγορᾷ. Μὴ ἀρκεσθέντες εἰς τοῦτον ἀπεκεφάλισαν ἀκόμη πέντε γραικοὺς, δηλαδὴ δύο κληρικοὺς καὶ τρεῖς λαϊκοὺς, ἐπὶ τῇ ἀπλῇ ἀφορμῇ ὅτι εἶχον κρύψη κυνηγετικὰ ὄπλα, εἴτε καὶ διότι εἶχον ἄλλοτε διαφορὰς με τοὺρκους.

Λαβόντες γνῶσιν τῆς σφαγῆς ταύτης ὄχι μόνον ὁ κυπριώτης Σάββας, ἀλλ' ἀκόμη καὶ οἱ ἀρχόντοι Χατζηλοῦζος καὶ Χατζη-

2) Κατὰ λάθος τοῦ ἐπιστολογράφου ἢ τῆς συντάξεως τῆς ἐφημερίδος σημειοῦται ὁστος ὡς: «padre Leonzios». Εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα Κηπιιάδου σημειοῦται ὡς Λ α υ ρ ἔ ν τ ι ο ς, ἱερομόναχος τοῦ ναοῦ Φανερωμένης. Εὐλόγως γεννᾶται ἡ ἀπορία ἂν ὁ θανατωθεὶς κληρικὸς ἀντὶ τοῦ Σάββα διὰ τὸ ἀποκρυβέν κιβώτιον πυρίτιδος ὀνομάζετο Λεόντιος ἢ Λαυρέντιος. Ἐφόσον ἢ ἐπιστολὴ, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας ἐγένετο ἢ δημοσιευθεῖσα περιγραφῆ, περὶ τῶν ἐν Κύπρῳ κατὰ τὸ 1821, ἐγράφη ὀλίγας μόνον μετὰ τὰ γεγονότα ἡμέρας, ὁ δὲ γράφων φαίνεται καλῶς γνωρίζων πρόσωπα καὶ πράγματα, θὰ εἶχομεν πολλὰς ἀμφιβολίας ἂν ἠπατήθη καὶ ἔδωκε λανθασμένως ἄλλο ὄνομα. Τὸ ζήτημα νομιζόμεν λύεται ὑπὲρ τοῦ Λεόντιος πρὸ παντὸς ἕκ τινος σημειώματος, τὸ ὁποῖον ἀνεύρομεν μελετῶντες κώδικα τῆς ἀρχιεπισκοπῆς λογαριασμῶν τῶν ναῶν τῆς Λευκοσίας. Εἰς τὴν σελίδα τοῦτου 234, προκειμένου περὶ τῆς ἐξελέγξως τῶν λογαριασμῶν τοῦ ναοῦ Φανερωμένης κατὰ τὸ αὐκᾶ. ἀναφέρεται ὅτι παραιτηθέντος τοῦ ἐπιτρόπου τοῦ ναοῦ τούτου Χατζηφιλίππου, ἰδίᾳ του θελήσει, ἐστάθη ἀντ' αὐτοῦ «ἐπίτροπος ὁ κύρ Χατζηβασιλείος, ὁ γαμβρὸς του, πρὸς τὸν ὁποῖον (ὁ Χατζηφιλίππου) ἔκαμε ττεσλιμιν, ἐξ ὧν χρεωστεῖ τὰ κάτωθεν, ὡς φαίνονται, κατ' ὄνομα». Εἰς τὸν παρεχόμενον κατάλογον, μεταξὺ ἄλλων ὀφειλετῶν τοῦ Χατζηφιλίππου, ἀναγράφεται: «μίαν ὁμολογίαν τοῦ Λεοντίου ἱερομονάχου γρ. 600».

Ὁ Λεόντιος ὁστος κατὰ τὸν Κηπιιάδην ἐνοχοποιήθη συνεπιεῖα τοῦ κρυμμένου κιβωτίου πυρίτιδος, τὸ ὁποῖον, ὡς ἀναγράφεται, ἀνήκεν εἰς τὸν ἔμπορον τῆς Λευκοσίας Σάββαν. Ὁ ἱερομόναχος ἐνοχοποιηθεὶς συνελήφθη καὶ ἀνευ διαδικασίας ἀπεκεφαλίσθη ἐν μέσῃ ἀγορᾷ παρὰ τὴν μικρὰν γέφυραν ὅπου ἦσαν τὰ καλούμενα «πασματζιδικα».

πετρακής (3) επεβιβάσθησαν ατμοπλοίου, διὰ νὰ ἀποφύγωσιν τοιουτοτρόπως τὴν ὀργὴν τοῦ κυβερνήτου. Ὁ ὁποῖος ὑπερβολικῶς ἐξοργισμένος ἐνήργησε νὰ ἐλθῶσιν ἀπὸ τὸν ἅγιον Ἰωάννην τῆς Ἄκρης 2.000 στρατιῶται, πλὴν ἄλλων χιλίων, οἱ ὁποῖοι ἐξητήθησαν ἀπὸ τὰς 3 παρελθόντος Μαΐου, ὡς ἐξ οὗ τὰ πράγματα ἤρχισαν νὰ γίνονται μᾶλλον τρομερά.

Κυριακὴν τινα ἐνῶ ἀπόσπασμα ἀπὸ 80 τούρκους στρατιώτας ἐβάδιζε πρὸς τὸν ἅγιον Παντελεήμονα, διὰ νὰ ἐχῆ κάποιαν ποικιλίαν τὸ ταξεῖδι τους, ἐπέρασαν προτῆτερα ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τῶν καθολικῶν, τὴν ἱερουργουμένην ἀπὸ τοὺς péres mineurs Φραγκισκανοὺς, καθ' ἣν ὄραν ἐτελεῖτο ἐπίσημος λειτουργία, καὶ εἶχον τὴν θρασύτητα νὰ ἐκκενώσωσι τὰ ὄπλα των, ὡς ἐκ τοῦ ὁποῖου ἀπὸ τὸν ὑπερβολικὸν καπνὸν ἐκαλύφθη ὁ ναὸς αὐτὸς ἀπὸ βαθύ σκοτός, κατελήφθησαν δὲ ἀπὸ ἰσχυρὸν τρόμον οἱ παριστάμενοι καὶ μάλιστα αἱ καθολικαὶ κυριαί, αἱ ὁποῖαι καὶ κατέπεσαν ἡμιθανεῖς εἰς τὸ δάπεδον τοῦ ναοῦ.

Συνεχίζοντες τὴν πορείαν των οἱ προλεχθέντες στρατιῶται, ἔβησαν ἐπιλησίσασαν εἰς τὴν κατοικίαν τοῦ ἀντιπροσώπου τῆς Αὐτοῦ Χριστιανικωτάτης Μεγαλειότητος, ἐपुरοδόλησαν δύο φορὰς μὲ τὰ τυφέκια τους τὴν σημαίαν του (4). Εἰς ὄλους τοὺς κυρίους

3) Πλουσιώτατος γαιοκτῆμων καὶ προῦχων τῆς Κυθραίας. Μὴ προσελθὼν εἰς Λευκοσίαν, ἀλλ' ἐγκαίρως φυγὼν κατόπιν προειδοποιήσεως φίλου του ὀθωμανοῦ ὑπ' αὐτοῦ εὐεργετηθέντος, ἦλθεν εἰς Μυλούζην καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Γαλλίας, παραμείνας μακρὰν τῆς Κύπρου πολλοὺς χρόνους. Βλέπε <Κ. Χ.> Α'. σελ. 320 κέξ.

4) Ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ χειρογράφου Cirilli προσθέτει ἐν παρενθέσει: «ergo, il consolato era ed. é sempre a Larnaca». Ὁ ἐπιστολογράφος φαίνεται ὅτι συγχέει τὰ γεγονότα. Διότι προξενεῖα δὲν ὑπῆρχον παρὰ ἐν Λάρνακι μόνον. Εἰς τὴν Λευκοσίαν δὲν ὑπῆρχον παρὰ πράκτορες προξενείων τινῶν ἀνεπίσημοι. Ἄν τοιοῦτό τι συνέβαινε θὰ ἀνεφέρετο ὑπὸ τοῦ προξένου τῆς Γαλλίας, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ εἰς πολλὰς ἐπιστολὰς του περὶ τοιοῦτου συμβάντος, ἀλλὰ κατὰ τῆς σημαίας τοῦ ἐν Λάρνακι γαλλικοῦ προξενείου, καὶ διατρήσεως αὐτῆς ὑπὸ τριῶν σφαιρῶν, τῆς σημαίας ἐπιδειχθείσης εἰς τοὺς γάλλους ἐν συνεδρίᾳ πρὸς ὑπογραφὴν πρωτοκόλλου σχετικοῦ. Ὅτι δὲ πράγματι πρόκειται περὶ τῆς Λάρνακος δὲν καταλείπεται ἀμφιβολία ἐκ τῆς περαιτέρω περιγραφῆς. Ἐπίσης ὑποθέτομεν ὅτι ὑπάρχει σύγχυσις γεγονότων καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀναφερομένην διήγησιν τῆς πορείας τῶν στρατιωτῶν πρὸς τὸν ἅγιον Παντελεήμονα, ἢ Μονὴ τοῦ ὁποῖου κεῖται μακρὰν καὶ εἰς τὸ ἀντίθετον ἄκρον τῆς Λάρνακος.

εὐρωπαϊοὺς προξένους ἢ προσβλητικῆ αὐτῆ ἐπίθεσις προξένου ζωηρὰν δυσἀρέσκειαν, καὶ ἔνεκα τούτου ἕκαμον τυπικὰς παραστάσεις εἰς τὸν κυβερνήτην εἰς τὴν Λευκοσίαν. Ἄλλ' αὐτὸς δὲν ἔδωκε καμμίαν προσοχὴν, καὶ οὕτως ἔμεινε πολὺ προσβεβλημένος ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας, διότι οὐδεμίαν ἱκανοποίησιν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτύχῃ (5). Ἐνεκα τούτου, μετὰ κοινὴν συνενόησιν μετὰ τῶν λοιπῶν προξένων, ἐναυλώθη πλοῖον καὶ ἐφωδιάσθη μὲ ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς πρεσβευτὰς καὶ τοὺς ἐπιτετραμμένους παρὰ τῆ Ἰψήλῃ Πύλῃ, τοὺς ἐδρεύοντας ἐν Κπόλει. Κατὰ τὴν ἐπάνοδον ὅμως τοῦ πλοίου αἱ [ἀπαντητικαὶ] ἐπιστολαὶ κατεσχέθησαν ἀπὸ τοὺς Ὑδραῖους. (6)

Ὁ κυβερνήτης ἐξ ἄλλου, ὅστις ἐπρόβλεπε τὰς συνεπεῖας τῆς βαρβάρου διαγωγῆς του, ἔγραψε πρὸς τὸν καπετὰν πλοῦν, ἀρχιναύαρχον, ὑπὸ τὴν προστασίαν καὶ διαταγὴν τοῦ ὁποῖου ὑπήγετο ἡ γῆσος αὐτῆ, κατηγορῶν τοὺς κυπρίους ὅτι εἶναι ἐπαναστάται, καὶ ὅτι εὐρίσκονται εἰς μυστικὴν ἀλληλογραφίαν μὲ τοὺς Ὑδραῖους. Ὁ προλεχθεὶς καπετὰν πλοῦν ἐπεριορίσθη νὰ συμβουλεύσῃ ὅπως καλῶς ἐξετασθῇ τὸ ζήτημα. Ἄλλ' ὁ κυβερνήτης ἐπραξεν ὄλως ἀντιθέτως, ἐπιδείξας μάλιστα θηριώδη χαρακτήρα. Ἐγραψε πρὸς ὄλους τοὺς ἐπισκόπους τῆς Νήσου ταύτης νὰ προσέλθωσιν εἰς Λευκοσίαν, μαζὶ μὲ τοὺς κοτσαμπάσηδες, τοὺς

5) Καὶ τοῦτο δὲν εἶναι ἀκριβές, διότι ναὶ μὲν ὁ πρόξενος δὲν ἔλαβε ἐκείνην πού ἐπεθύμει τὴν ἱκανοποίησιν, ὅχι διότι δὲν τοῦ ἐδόθη, ἀλλὰ διότι παρεκλήθη ἀπὸ τοὺς πολίτας καὶ τοὺς προξένους νὰ μὴ ἐπιμένῃ, ὅτε λόγῳ τοῦ ἀκροσφαλοῦς τῆς θέσεως ὄλων ἠδύνατο νὰ προκύψῃ ἀνεπιανόρθωτός τις καταστροφὴ. Οὕτω ἠρκέσθη εἰς μικρὰν τοιαύτην, τὸν χαιρετισμὸν τῆς γαλλικῆς σημαίας κατὰ τὴν ἔπαρσιν τῆς ὑπὸ τοῦ φρουρίου Λάρνακος.

6) Πρόκειται περὶ τοῦ ναυλωθέντος πλοίου τοῦ Jean Scarpellini κοινῇ ἐνεργείᾳ τῶν προξένων. Ἡ ναύλωσις καὶ ἀποστολὴ τοῦ πλοίου τούτου εἶναι γνωστὴ καὶ ἐξ ἐγγράφων τοῦ γαλλικοῦ προξενείου. Ἐνταῦθα λαμβάνομεν τὴν πληροφορίαν ὅτι αἱ ἀπαντήσεις τῶν προξένων Σμύρνης καὶ αἱ ὀδηγίαι τῶν πρεσβειῶν κατεσχέθησαν ἀπὸ κορσάρικα τῆς Ὑδρας. Συνεπῶς ὁ κυριώτερος σκοπὸς τῆς ναυλώσεως τοῦ πλοίου, ἢ γνωστοποίησις τοῦ κρισίμου τῆς θέσεως τῶν εὐρωπαϊῶν τῆς Λάρνακος καὶ ἡ δι' αὐτοὺς λῆψις μέτρων ἀσφαλείας καὶ διασώσεως ἀπὸ τοὺς ἐν Σμύρνην ἐπετεύχθη.

προεστούς και με τους άλλους προύχοντας, εις τους οποίους ὤφειλε νὰ διακοινώσῃ ἕνα φερμάνι.

Οὕτως ἀφίχθησαν τὴν 19 παρελθόντος Ἰουλίου (7) εἰς τὴν πρωτεύουσάν καὶ τὴν 21 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς συνεκάλεσεν αὐτοὺς εἰς τὸ Σεράγιον, τὴν κατοικίαν του. Διέταξε δὲ νὰ κλεισῶσιν ἀμέσως τὰς Πύλας τῆς πόλεως καὶ τοῦ Σεραγίου, καὶ ἤρχισε νὰ δίδῃ διαταγὰς νὰ ἀποκεφαλίσῃ τὸν ἐπίσκοπον τῆς Λάρνακος. Τὸ αὐτὸ διέταξε καὶ διὰ τοὺς ἄλλους, τῆς Πάρου καὶ τῆς Κερηνείας καὶ προσέταξε νὰ ἀπαγχονίσῃ τὸν ἀρχιεπίσκοπον τῆς νήσου, Μακκαριώτατον Κυπριανόν, καὶ τὸν ἀρχιδιάκονόν του. Μόνον ὁ ἐπίσκοπος τῆς Τριμηθοῦντος εἶχε τὴν καλὴν τύχην νὰ κατορθώσῃ νὰ διαφύγῃ ἀγνώριστος ἀπὸ τὴν Νῆσον, καὶ νὰ ἔλθῃ βραδύτερον εἰς τὴν Ἀγκῶνα (Ancona), εἰς τὸ λοιμοκαθαρτήριο τῆς ὁποίας εὐρίσκειται ἀκόμῃ με δύο ἀνεψιούς του (8). Δὲν ἠρκέσθη δὲ εἰς τὸ ἦδη χυθὲν αἷμα, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ ἀποκεφαλισθοῦν ἀκόμῃ οἱ Μασούραι, ὁ υἱὸς τοῦ Γλυκὺ καὶ ἕνας ἱερεὺς. Κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν ἔκαμε νὰ καταπαύσῃ ἡ σφαγὴ, διότι ὤφειλε νὰ ἐνασχοληθῇ μετὰ τὴν σύγκλησιν τοῦ Διβαního διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν νέων ἐπισκόπων, καὶ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἔπρεπε νὰ καταλάβωσι τὰς θέσεις τῶν μᾶλλον ἐξεχόντων.

Ἡ 22 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς διέρρευσε μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν νεωτέρων σφαγῶν. Διέταξε νὰ ἀποκοπῇ ἡ κεφαλὴ ὄλων τῶν προύχόντων τῶν πόλεων καθὼς καὶ τῶν ἄλλων μερῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων

7) Αἱ ἡμερομηνία δὲν εἶναι τοῦ ἰδιοῦ μας ἡμερολογίου, συνεπῶς εἶναι προχωρημένα κατὰ 12 ἡμέρας. Ἐνταῦθα πρόκειται περὶ τῆς 7/19 Ἰουλίου.

8) Περὶ τοῦ τρόπου τῆς φυγῆς καὶ διασώσεως τοῦ ἐπισκόπου τούτου ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἀνέκδοτος πληροφορία εἰλημμένη ἀπὸ τὸ χειρόγραφον Cirilli σελ. 113 : «Ἡ κυρία Χρισταλλοῦ Β. Βασιλείου, γειτόνισσά μου, μοῦ διηγεῖτο ὅτι ἤκουσεν ἀπὸ τὸν ἀποθανόντα ἤδη πατέρα της πῶς κατὰ τὴν καταδρομὴν τοῦ 1821 κάποιος ἐπίσκοπος τῆς Τριμηθοῦντος κατέφυγεν εἰς τὴν οἰκίαν του, καὶ ἐπέρασεν αὐτὸν κρυφίως εἰς τὸ σπῆτι κάποιου Κορφιότη, εὐρωπαϊοῦ ὑπηκόου, ὁ ὁποῖος κατόπιν ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς τοῦ κ. Vincenzo Rey (Vincent), γάλλου ὑπηκόου, ὁ ὁποῖος ἐνέδυσεν αὐτὸν εὐρωπαϊκὰ ἐνδύματα, μετὰ γάντια, μετὰ καπέλλο, μετὰ δέννα καὶ ρολόγι χρυσοῦν, καὶ τὸν ἐμπάρκαρε σὲ γαλλικὸν πολεμικὸν βαπόριν».

οἱ κύριοι ἄρχοντες Solomidi, Οἰκονομίδης, Ἀντωνόπουλος, Πιέρρανης, Ζωγράφος, Κουρτελλαρίδης καὶ ἄλλοι. Διέταξεν ἐπίσης νὰ ἀπαγχονισθῶσιν ὄλοι οἱ ἡγούμενοι τῶν Μοναστηρίων, νὰ κατασθῶσιν αἱ περιουσίαι αὐτῶν, καὶ πρὸ παντὸς ἡ τῆς περιφημοῦ Μονῆς Κύκκου, καὶ ἀφοῦ ἀπεκόπη ἡ κεφαλὴ τοῦ ἀρχιμανδρίτου, ἀπεγύμνωσαν αὐτὸν κατ' ἀρχὰς τῶν ἐνδυμάτων του, τῶν ἀσθμικῶν, καὶ τῶν ἱερῶν ὄκρουων.

Τὴν αὐτὴν ἀπογύμνωσιν ὑπέστησαν καὶ μερικοὶ Ἕλληνες, ἀπεσπασμένοι εἰς διακριτικὰς θέσεις τοῦ Σεραγίου καὶ τοῦ Μεκκεμέ, ἦτοι τῆς κατοικίας τοῦ Μουρτῆ. Ἐπειτα διὰ τῆς βίας ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐκτουρκισθῶσι. Τὴν αὐτὴν τύχην ἐμελλον νὰ ἔχωσι καὶ τὰ τέκνα τῶν σφαγέντων κυρίων, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀκόμῃ.

(Nº 44 Roma).

Εἰς τὰς 23 (9) τοῦ μηνονευθέντος Ἰουλίου ἐξεδόθη ἡ μοιραία διαταγὴ νὰ ἀποτηθῶσιν αἱ κεφαλαὶ τῶν ὑπαλλήλων (del Chia-stero) Μοναχῶν τῶν Μοναστηρίων, τῶν δύο ἀνεψιῶν τοῦ ἀρχιεπισκόπου καὶ τριῶν ἄλλων ἀτόμων. Τὴν αὐτὴν ποινὴν θὰ ὑπέστησαν οἱ Ἕλληνες ἔμποροι τῆς Λευκοσίας, τῆς Λάρνακος καὶ τῆς Λεμεσοῦ, οἱ πρωτοπαππάδες καὶ ἄλλοι Ἕλληνες προεστοί. Ἐπὶ πλέον ἐγένετο τὸ αὐτὸ τὴν 24 εἰς τοὺς προύχοντας (al primato) τῆς Λεμεσοῦ, καὶ εἰς τρεῖς ἄλλους κατοίκους τῆς αὐτῆς πόλεως, ὡς καὶ εἰς πολλοὺς κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς.

Εἰς κανένα ἄλλον παρὰ εἰς αὐτὸν τὸν κυβερνήτην ὀφείλεται ἡ καθημερινὴ σκέψις νὰ ἐνεργῇ ὅπως ἔλθωσιν ἀπὸ ὄλα τὰ μέρη τῆς Κύπρου ἄθωοι καὶ ἀτυχεῖς ὑπήκοοι, συνέπεια τοῦ ὁποίου ἦτο νὰ χυθῇ ἔτι μᾶλλον περισσότερον αἷμα τῶν χριστιανῶν, μοναχῶν, ἱερέων, διὰ τοὺς ὁποίους εἶχε καταρτίσῃ ἰδιαιτέραν σημεῖωσιν, ἣν καὶ εἶχεν εἰς τὴν διάθεσίν του. Συνεπεία τούτου καὶ συμφωνῶν μετὰ τὴν ἀνήκουστον σκληρότητά του ἐξετελοῦντο κληρικοὶ καὶ λαϊκοὶ, 10, καὶ ἄλλοτε 15 καὶ πολλάκις 20 τὴν ἡμέραν. Ἐὰν ἐπεσυνέβαινε νὰ παρέλθῃ ἡμέρα χωρὶς θύματα, διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἰσοζύγιον ἐσφάζοντο τὴν ἐπομένῃ διπλάσιοι τῶν ἀριθμῶν. Μετὰ τοιοῦτον ἀπηνὲς σύστημα εἶχεν ἤδη ἐξαλαθρεθῆ τὸς προύχοντας, τοὺς ἡγουμένους καὶ τοὺς πρωτοπαπᾶδες. Διὰ νὰ ἀποφύγωσιν οἱ ἄλλοι τὸν θάνατον, μετεμφιεζόμενοι εἰς φράγκους ἐπεδιβάζοντο πλοίων διὰ τὴν Γένουαν, εἴτε διὰ τὴν Μασσαλίαν καὶ τὸ Διδούρνον. Ἐκ τούτων πολὺ τυχερὸς ὑπῆρξεν ὁ ἐπίσκοπος Τριμηθοῦντος,

9) Ὁ Cobham γράφει 25.

σαν να ἀπελευθερωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς. Καὶ ἐν τούτοις, προκειμένου νὰ ὑποστῶσι πολὺ μεγαλύτερα κακὰ, ἀντιμετώπιζον θαρραλέως πάντα κίνδυνον. Τοιοῦτοτρόπως πολυάριθμοι οἰκογένειαι, ἀκόμη καὶ μὲ αὐτὰ τὰ ἰδιά των φορέματα, ἔσπευδον νὰ ἀπομακρυνθῶσι διὰ τῆς φυγῆς. Γενικῶς οὐδεὶς πλέον ἤθελε νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν νῆσον αὐτήν, τοῦ ὁποίου ἠδύνατο νὰ διευκολυνθῇ ὑπὸ τῶν Φράγκων ἢ ἐκ τῆς νήσου ἀναχώρησις. Ἐπειδὴ πολλοὶ ἐπέτυχον ἤδη τοῦτο, ἐπίσης δὲ καὶ ἕτεροι εἶναι διατεθειμένοι εἰς τοῦτο ἐντὸς ὀλίγου κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν θὰ ἐρημωθῇ ἡ Νῆσος.

Μεταξὺ τῶν τόσων θαρραλοτήτων τοῦ κυβερνήτου, ἀξιοσημείωτος εἶναι καὶ αὕτη, καθ' ἣν θὰ κατεκρήμνιζεν ὅλα τὰ παλάτια τῶν ἑλλήνων προδρόχων καὶ τῶν ἀρμενίων, ὥστε νὰ μεταβληθῶσιν εἰς γῆπεδα, ὅπως ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἠθελον ἐπιζήσῃ μὴ δύνανται πλέον νὰ διαμῆνῃσι εἰς διαμερίσματα ἀξιόλογα, καὶ εἰς κατοικίας θαυμασίας, ἀλλ' εἰς τοιαύτας ποὺ θὰ εἶχον ἀχουριοῦ ἄσχημον ὄψιν. (11)

Οἰκτείροντες οἱ πρόξενοι καὶ οἱ φράγκοι ἔμποροι τὴν ἀξιοθρήνητον κατάστασιν πολυαρίθμων πολιτῶν, καὶ ἰδίᾳ τῶν ἐφήβων καὶ τῶν νεανίδων, ἐπροθυμοποιήθησαν νὰ ἀποκρύψωσιν αὐτοὺς εἰς τὰς κατοικίας των. Ἄλλὰ καὶ οὕτω κατ' οὐδένα τρόπον ἔπαυσεν ὁ κυβερνήτης νὰ καταζητῇ, νὰ προσπαθῇ νὰ παραπείσῃ αὐτοὺς νὰ γίνωσι τοῦρκοι, νὰ ἐπιμένῃ παρὰ τοῖς προξένοις, εἰς τὴν οἰκίαν τῶν ὁποίων εἶχον οὗτοι καταφύγη, εἴτε μὲ παρακλήσεις, εἴτε μὲ ἀπειλὰς, διακηρύττων πολυτρόπως ὅτι θὰ ἔλθῃ αὐτοὺς ὁ ἴδιος αἰφνιδιαστικῶς νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς οἴκους των. Ἀντιληφθεὶς ἀκολούθως ὅτι οἱ πρόξενοι δὲν προσεχώρουν εἰς τὰ σχέδιά του, διὰ νὰ ἀπαλλάξωσιν ἀπὸ βέβαιον θάνατον τόσους ὑπὸ δυσμένειαν θέλων δὲ νὰ συλλάβῃ αὐτοὺς, ἔγραψεν εἰς τὴν Κπολιν νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ εἰσέρχεται, πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον, εἰς τὰς

11) Τὴν 10ην Ἰουλίου ὁ Κουτσοῦκ Μεχμέτ, συγκαλέσας τὸν κληρὸν τῆς Λευκοσίας, διέταξε νὰ γένηται ἀπογραφή τῶν διορόφων οἰκιῶν τῶν χριστιανῶν, καὶ νὰ κατακρημινισθῶσι. Συνεπεία τῆς ἀποφάσεως ταύτης ἐθαιατώθη ὁ Χατζῆ Γιαννάκης Γεμενιτζῆς, μὴ προγεγραμμένος, ὁ ὁποῖος ἐσυκοφαντήθη εἰς τὸν κυβερνήτην ὡς παράπονεθεις διὰ τὴν διαταγὴν αὐτήν, ἀπὸ τὸν τοῦρκον συνέταιρόν του.

ὁ ἀρχιμανδρίτης, ὁ ἑξάρχος τοῦ ἀποθανόντος ἀρχιεπισκόπου Κυπριανοῦ, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ ἔκοψαν τὰ μαλλιά καὶ τὴν γενειάδα των, ἐνεδύθησαν κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν φράγκων (10) καὶ ἐπεβιβάσθησαν πλοίου διὰ τὴν Εὐρώπην. Δὲν εἶχον ὁμῶς τὴν αὐτὴν ἐπιτυχίαν καὶ δύο ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι, ἐνῶ ἔφευγον, ἀναγνωρισθέντες συνελήφθησαν καὶ μετὰ ταῦτα ἐκαραιομήθησαν. Διὰ τοῦτο ἐνεπλήσθη περισσοτέρου φόβου ἡ ψυχὴ ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι ἤλπι-

10) Ὑπῆρχε πάντοτε διαφορὰ εἰς τὸν τρόπον τοῦ ἐνδύεσθαι μεταξὺ τῶν διαφόρων ἐθνῶν τῶν κατοικούντων ἐν Κύπρῳ. Ὁ πρόξενος τῆς Γαλλίας μάλιστα, ἐπ' ἀφορμῇ προηγουμένων ταραχῶν ἐκ τῶν ὁποίων φαίνεται ὅτι ὑπέφερον καὶ Γαλλίδες, ὑπεχρέωσεν αὐτὰς νὰ ἐνδύονται μὲ χρώματα καὶ μῶδαν ἐνδυμασίας συνήθη εἰς Γαλλίδα. Ἐπεκράτησαν δὲ κατὰ περιόδους διάφοροι τρόποι ἐπενδύσεως, ἀλλὰ καὶ καλύμματος τῆς κεφαλῆς γυναικείου. Ἡ κόκα, μῶδα ἀρχαιοτάτη, ἦτο ἐν εὐρείᾳ χρήσει. Ἀπετελείτο ἀπὸ δύο τεμάχια, ὡς δύο παλάμαι, ἠνωμένα εἰς τρίγωνον, ἀπὸ βελούδον μὲ χάρτσια, ὁποῖα ἐσυνειθίζοντο καὶ διὰ τὸς σιὰ ρε ες. Ἀπ' ἐπάνω στὴν κόκα μία τοῦ α λ ε τ τ α ἔδιδεν ὄψιν κάσκας κυματιζούσης ὀπισθεν. Παρεῖχε δ' αὕτη εἰς τὴν κυρίαν θεατρικὴν καὶ γιγαντώδη παράστασιν. Ἡ κόκα ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς δύο παροιμίας. «κρομμύδικια στὴν κόκασ σου», καὶ «ἀλοί του ποὺ τῶσ' ἡ κόκα του νὰ τες γεωρκᾶ τες φτεῖρες». Τὰ μαλλιά, εἰς χωρίστραν κατὰ τὸ μέτωπον, σκορπισμένα κατὰ τοὺς κροτάφους, ἐπλέκοντο εἰς ὀκτῶ πλεξίδες, ριγμένες εἰς τοὺς ὤμους. Ἡ κόκα ἐφορεῖτο μὲ τ ο ο υ π ἔ ν, ζακέτταν στενὴν καὶ χωρὶς μανίκια, καὶ ὑποκάμισον μεταξωτὸν κεντημένον ἐν Κύπρῳ εἰς τὸ τε λ ἄ ρ ο ν. Ἐσυνειθίζετο χρυσοῦ καδένα περὶ τὸν λαιμὸν καὶ χάντρες εἰς τὸ χέρι ἢ ἄλλα κοσμήματα. Βραδύτερον (1800) ἀντὶ τῆς κόκας ἐσυνειθίζετο τὸ φέσι, χαμηλὸν μὲ τ ε π ἔ ν ἀπὸ χάρτιζιν, ἢ χρυσοῦν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον ἐκρέμμετο μέχρι δύο δακτύλων κάτωθεν τοῦ φεσίου θύσανος ἀπὸ ἀκλωστον μπλέ μετάξι, ὅτε ἐφορεῖτο ἐνδύμα ἀπὸ κουτνί, (ἀλατζιά ἐκ Συρίας ρηγωτῆ) ἄσπρο καὶ μπλέ ἢ καφέ, ἀνοικτὸν κατὰ τὸ στήθος, ὡς συνηθίζεται καὶ σήμερον εἰς τὸ Καρπάσι, ζιμπουνουδίν. Βραδύτερον ἐχρησιμοποίητο ὕφασμα μοσαρὲ ἀντικ μεταξωτὸν καὶ σιάρκα ἀπὸ βελούδον ἢ ἀτλάξι μαῦρον μὲ χάρτιζια, καὶ τσουπέ. Τῆς μῶδας ἐπίσης ἦτο νὰ εἶναι ἀνοικτὸν (ντεκολτέ) τὸ στήθος, καὶ τμῆμα τούτου νὰ καλύπτεται μὲ στηθόδεσμον».

οικίας τῶν προξένων. (12)

Συνέθη επίσης νὰ ὑπάρχωσι καὶ πολλαὶ ἔγκυοι, αἵτινες εἰς τὸ θλιβερὸν ἄκουσμα τοῦ βαρβάρου θανάτου τοῦ συζύγου των, ἔφεραν προώρως εἰς φῶς τὰ κυοφορούμενα τέκνα των, ἐλιποθύμουν καὶ ἀπέθνησκον ἀπὸ τὴν λύπην των. Πανταχέθεν ἠκούοντο ἀγωνίας φωναί, καὶ διεγράφετο παντοῦ ὁ τρόμος καὶ ἡ κατάθλιψις. Οἱ χωρικοὶ βλέποντες ὅτι ἐξακολουθητικῶς ἠῤῥαζον ὑπερβολικῶς οἱ φόροι, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἀποπληρώσωσιν αὐτοὺς, ἐσύροντο εἰς τὰς φυλακὰς, καὶ παρέμενον ἀνευ ὕδατος καὶ τροφῆς.

Ποῖος λοιπὸν δὲν ὀφείλει νὰ συμπονήσῃ τὴν νῆσον ταύτην βλέπων αὐτὴν ἐρημουμένην ἤδη ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας κατοίκους της, εἴτε διότι οὗτοι ἐφρονεῦθησαν εἴτε διότι ἐξεπατρίσθησαν, εἴτε καὶ διότι ἐξεβιάσθησαν νὰ ἐξισλαμισθῶσιν, ἢ τέλος ἐκείνους οἱ ὅποιοι παρέμενον ὑπὸ τὸν τρόμον, τὴν βαρβαρότητα, καὶ τὰς χρηματικὰς ἀφαιμάξεις, σπαράζοντες ἡμίθωνες; Τὸ κορύφωμα ἔλων αὐτῶν τῶν δυστυχιῶν εἶναι ὅτι ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν δὲν ἐνθυμῶνται νὰ εἶχον τόσον ἐπιτυχή ἔσοδειαν ὅσον τὸν χρόνον τοῦτον. Ἄλλὰ κανεὶς τῶν κατοίκων δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀπολαύσῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ ἐπωφεληθῇ τὴν εὐφορίαν αὐτὴν. Καὶ πραγματικῶς κανεὶς ἔμπορος δὲν ἠδύνατο, καὶ θέλων ἀκόμη, νὰ εὐρῆ πρὸς ἀγορὰν σιτηρὰ, παρ' ἔλον ὅτι ἦσαν πολὺ ἐξευτελιστικαὶ αἱ τιμαὶ. Οὕτως ἕνας τράγος ἠδύνατο νὰ ἀγορασθῇ ἀντὶ δύο μόνον φράγκων, ἕνα κοιλὸν σιτάρι ἀντὶ ἑνὸς καὶ ἡμίσεως φράγκου, καὶ ἕνα κοιλὸν κριθάρι ἀντὶ ἑνὸς φράγκου. Εἰς ἀναλόγους δὲ τιμὰς ἐπωλοῦντο καὶ ὅλα τὰ ἄλλα τρόφιμα. Οἱ ἔμποροι ποὺ εἶχον ἐμπιπτουθῆ ἔμπορεύματα ἢ χρεήματα ἐπειδὴ οἱ χρεωφειλέται εἶχον ἤδη ἀποκεφαλίσθῃ, ἐκπατρίσθη, ἢ πτωχεύσῃ ἐκ συρροῆς διαφέρων λόγων, εὐρίσκοντο εἰς κατάστασιν πτωχεύσεως.

12) Εἰς τι τῶν ἐγγράφων τοῦ γαλλικοῦ προξενείου ἀναφέρεται τὸ γεγονός ὅτι ἀπετολήθη ἐκβιασμός πρὸς παράδοσιν τῶν ἐν τῷ γαλλικῷ προξενίῳ προσφύγων. Στρατὸς ἐκ χιλίων ἀνδρῶν μετὰ δύο πυροβόλων παρετάχθη πρὸ τοῦ προξενίου, εἰς τὴν θύραν τοῦ ὁποίου ἴστατο ἐν ἐπισήμῳ στολῇ ὁ πρόξενος κρατῶν τὸ βεράτι τῆς Πύλης. Ὁ διευθὼν ἀξιωματικὸς ἔπορεύθη νὰ ζητήσῃ περαιτέρω διαταγὰς ἀπὸ τὸν Κουτσούκ Μεχμέτ, εὐρισκόμενον ὀλίγον ἀπωτέρω. Ὁ στρατὸς, κατόπιν διαταγῶν, ἀπεσύρετο πρὸς μεγίστην ἀνακούφισιν ὄλων.

Ἄλλοι οἱ Ἕλληνοὶ ναοὶ καὶ τὰ μοναστήρια, τὰ ὁποῖα ἐπλουτίσθησαν μὲ δῶρεας, βοηθήματα καὶ εὐλαβεῖς θυσίας, ἔχουσιν ἀπογυμνωθῆ, ὅλα τὰ χωράφια ἐγκατελείφθησαν χωρὶς καμμίαν καλλιέργειαν, κάθε ἀγοραπωλησία ἐπομένως παρέλυσε.

Φαίνεται ὅτι ὁ κυβερνήτης αὐτὸς ὤμοσε τὴν τελείαν καταστροφὴν καὶ ἐρήμωσιν τοῦ ἔθνους τούτου. Αἱ οἰκογένειαι τῶν προξένων τῆς Γαλλίας, τῆς Νεαπόλεως, τῆς Ρωσσίας καὶ ἄλλων, ἔχουσιν ἤδη ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν Εὐρώπην, καὶ σκοποῦσι νὰ ἐνεργήσωσιν ὅπως οἱ ἐναπομείναντες εὐρωπαῖοι ὑπήκοοι ἀναχωρήσωσιν ἐπίσης. Παρέμεινον ἐνταῦθα μόνον οἱ πρόξενοι, διὰ νὰ δυνήθωσι νὰ ἐκτελέσωσι τὰς διπλωματικὰς των ὑποχρεώσεις. Ἀνεχώρησαν διαδοχικῶς ἐκ Κύπρου ἕνα καρδάβι Νεαπολιτάνικον καὶ εὐθείαν διὰ Διδοῦρον, πλήρες οἰκογενειῶν Ἑλλήνων καὶ εὐρωπαϊῶν. Καὶ ἄλλα πλοῖα τῆς Γαλλίας, τῆς Σαρδηνίας, τῆς Αὐστρίας ναυλοῦνται διὰ νὰ μεταφέρωσι καὶ τὰς ὑπολοίπους οἰκογενεῖας τῶν εὐρωπαϊῶν καὶ ἐκείνους ἐκ τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες θὰ κατάρθουν μετεμφισμένοι νὰ δραπετεύσωσιν ἀπὸ τὴν Νῆσον.

Τοιοιούτῳ ἢ νῆσος αὕτη θὰ παραμείνῃ ἄσυλον διὰ τὰ ἄγρια θηρία, καὶ ἔχι διαμονῆς δι' ἀνθρώπους.

Β'.

Προσκύνημα εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ ὄρος Σινᾶ (1)

Ἐπιστολὴ δεκάτη.

Ἐν Λάρνακι, νῆσος Κύπρος, 15 Ὀκτωβρίου 1831.

Ἰδοὺ πρὸ παντός, ἀγαπητέ μου φίλε, τὸ ἡμερολόγιόν μου ἀφ' οὗ ἀνεχώρησα ἀπὸ τὴν Βενετίαν.

Τὴν 26ην—Ὁ καιρὸς ἐβελτιώθη, ἡ θάλασσα εἶναι ὀλιγώτερον ταραχμένη. Ὑποφέρω ὀλιγώτερον. Ἄλλὰ τὰ μέρη ποὺ διατρέχω διεγείρουσιν εἰς τὴν ψυχὴν μου σκληρὰς ἀναμνήσεις. Βλέπω τὴν

1) Pelerinage à Jérusalem et au Mont Sinai en 1831, 1832. 1833 par le R. P. Marie Joseph de Gérard, religieux de la Trappe. 2me édition, tom. 1r Bruxelles, imprimerie de la Vve J. J. Vanderborgth marché aux Poulets No 26, 1839 (p. 28—52).

πάλην αὐτὴν τῆς ἐξοντώσεως, τὸν φρικτὸν αὐτὸν πόλεμον ποὺ διεξήχθη μεταξύ τῶν τούρκων καὶ τῶν ἐλλήνων, πόλεμον ποὺ διεκρίθη ἀπὸ τὸν ἓνα καὶ ἀπὸ τὸν ἄλλον ἀπὸ πράξεις σκληρότητος καὶ λύσεως ποὺ τρομάζουν, καὶ τὰς ὁποίας ἡ καταφοβισμένη φαντασία μου ἀρνεῖται νὰ περιγράψῃ. Πολλάκις διερχόμενος πρὸ νήσου τινός, μοῦ φαίνεται ὅτι τὰ κύματα θὰ μοῦ φέρουσι τεμάχια κρέατος, σφιδάζοντα μέλη. Ὁ ἀνεμος ποὺ φυσᾷ διὰ μέσου τῶν σχοινίων καὶ τῶν ἰστίων αὐξάνει τὴν αὐταπάτην. Προσέχω καὶ νομίζω ὅτι ἀκούω τοὺς ὀλοφυρμούς, τὰς κρυγὰς, τοὺς ἀναστεναγμούς τῶν θυμάτων.

Ἐνα βράδυ ἤμουν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ πλοίου. Συνομιλοῦσα διὰ τὸν πόλεμον αὐτὸν, διὰ τὴν τρομερὰν αὐτὴν ἀνθρωποφαγίαν μὲ πρόσωπον τὸ ὁποῖον εἶχε κατοικήσῃ εἰς τὴν Νήσον τῆς Κύπρου (2). Μὰς διηγῆθη γεγονὸς, τὸ ὁποῖον ἐπεβελώσεν ὁ πλοίαρχος καὶ τὸ πλήρωμα τοῦ πλοίου Ulysse, γεγονὸς χαρακτηριστικὸν τῶν χρόνων τούτων τοῦ κυκεῶνος καὶ τῆς φρίκης, καθ' οὔς ἡ δίψα τοῦ αἵματος ἐπροκαλοῦσε τὴν φλόγα τοῦ αἵματος. Δυστυχῶς οἱ Ἕλληνες ἐδείχθησαν ἐξίσου καὶ οἱ Τούρκοι θάρβαροι. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι κατεπιέζοντο. Ἀλλὰ τόσον κατεσπίλωσαν τὸ δίκαιόν των ὥστε μὲ φρίκην διερωτᾶται κανεὶς ποῖος ὑπῆρξε σκληρότερος, ὁ μουσουλμάνος ἢ ὁ χριστιανός; Οἱ Ἕλληνες τῆς Νήσου Κύπρου δὲν συμμετέσχον καθόλου εἰς τὴν ἐπανάστασιν. Ἐζήτησαν ἀπ' αὐτοὺς τὰ δπλα, καὶ τὰ ἔδωσαν μεθ' ὑποταγῆς καὶ προθυμίας. Ἐκαμον κάτι περισσότερον τούτου.

Ἐδωσαν εἰς τὸν κυβερνήτην τῆς Κύπρου, Κουτσοῦκ Μεχεμέτην, δῶρον ἑκατὸν χιλιάδας γρέσια (3) παρακαλοῦντες νὰ τὰ ἀποστείλῃ εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν καὶ νὰ ἐπιτύχῃ δι' αὐτοὺς φερμάνι, τὸ ὁποῖον, ἀποδίδον δικαιοσύνην εἰς τὴν πίστιν των, θὰ τοὺς ἐπροφύλαττεν ἀπὸ κάθε ἐνόχλησιν. Τὸ τέρας αὐτὸ ὑπεσχέθη

2) Ἐπειδὴ ὁ συγγραφεὺς ἠγνῶει ἀσφαλῶς τὴν ἐλληνικὴν πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ συνομιλητὴς του θὰ ἦτο ξένος, ἐκ τῶν ἐν Λάρνακι ἐμπορευομένων, ἢ Κύπριος ὁμιλῶν τὴν Γαλλικὴν, ὅπερ πιθανότερον, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν φυγόντων μακρὰν τῆς Κύπρου, ὅστις, μετὰ μακρὰν ἀπουσίαν, θὰ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του.

3) Τὸ γεγονὸς τοῦτο εἶναι σημαντικόν, καὶ ἐνδιαφέρει σοβαρῶς τὴν ἱστορίαν. Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ κυβερνήτου τῆς Κύπρου κατὰ τὸ 1821 ἀποδεικνύεται μετὰ τοῦτο ἀνήκουστος.

τὸ πᾶν εἰς αὐτοὺς. Ἐπληρώθη πολὺ ἀκριβᾶ τὰς ὑποσχέσεις του αὐτῆς. Προσεκάλεσε κοντὰ του πολλάκις τὸν ἀρχιεπίσκοπον, τοὺς τέσσαρας (4) ἐπισκόπους, καὶ ὄλους τοὺς προκρίτους τῆς Νήσου. Ἐβεβαίωσεν αὐτοὺς μὲ τὸν χαριέστερον τρόπον, ὅτι εἶχεν ἤδη ἐξαποστείλῃ ταχυδρόμον εἰς Κπ, ὅτι εἶχε γράψῃ εἰς τὸν Σουλτάνον εὐνοϊκῶς δι' αὐτοὺς, ὅτι μὲ ὄλα του τὰ δυνατὰ ὑπεστήριξε τὴν δικαίαν αἰτησίαν των καὶ ὅτι θὰ ἐπροτιμοῦσε νὰ πεθάνῃ μᾶλλον παρὰ νὰ τοὺς κάμῃ κακόν. Ἐπὶ πλέον εἶχε τὴν βεβαιότητα ὅτι ὁ Μέγας Αὐθέντης θὰ διέκειτο εὐνοϊκῶς. Ἐν τούτοις ὁ ταχυδρόμος δὲν ἤρχετο μὲ τὸ φερμάνι. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος, ἀνθρωπος πολλῆς ἀξίας, διάνοια ἐξοχός, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τὴν σκληρότητα τοῦ κυβερνήτου, δὲν ἠδύνατο νὰ ἡσυχάσῃ. Κάποιον ἡμέραν ἐπῆγεν εἰς τοῦ Κουτσοῦκ Μεχεμέτη καὶ τοῦ ἐξέφρασε τοὺς φόβους του. «Νὰ εἶσαι ἡσυχός», τοῦ ἀπήντησεν ὁ Κυβερνήτης. «Ὅρκίζομαι εἰς τὸ κοράνι καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μεγάλου προφήτου, ὅτι ποτὲ τὸ σπαθὶ δὲν θὰ θίξῃ τὸν τράχηλόν σου. Νὰ με τιμωρήσῃ ὁ θεὸς ἐὰν παρασπονδήσω». (5) Ὁ ἄρκος αὐτὸς κητησύχασε τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Ἐντὸς του οἱ φόβοι του δὲν ἦσαν παρὰ πολὺ θάσιμοι. Μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ οἰκειοποιηθῇ τὴν παρουσίαν τῶν κυριωτέρων ἐλλήνων τῆς νήσου Κύπρου ὁ Κουτσοῦκ Μεχεμέτης ἔκαμε τελειῶς ἀντίθετον ἐκθεσιν ἀπὸ ὅ,τι εἶχεν ὑποσχεθῆ. Εἶχε περιγράψῃ τὸν ἀρχιεπίσκοπον, τοὺς Ἕλληνας ἐπισκόπους καὶ τοὺς προκρίτους ὡς στασιάζοντας καὶ ἐτοιμοὺς νὰ ἐπαναστατήσωσι ἐναντίον τῆς Πύλης. Ὁ ταχυδρόμος ἐφθασε τέλος πάντων ἐκ Κπόλεως. Ὁ κυβερνήτης ἀνήγγειλεν εἰς τὸν ἀρχιεπίσκοπον, τοὺς τέσσαρας ἐπισκόπους καὶ τοὺς ἐνενήγοντα τρεῖς προκρίτους τῆς Νήσου ὅτι ἔλαβεν ἓνα φερμάνι, τὸ ὁποῖον ὑπερέβαλλεν εἰς ἐπιείκειαν πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐλπίζῃ, καὶ ὅτι τοὺς προσεκάλεε εἰς Λευκοσίαν νὰ ἀκούσωσι τὴν ἀνάγνωσίν του. Προσῆλθον ὄχι μόνον χωρὶς φόβον, ἀλλὰ καὶ μὲ χαρὰν. Ποία

4) Οἱ ἐπίσκοποι τῆς Κύπρου ἦσαν τρεῖς, μὲ τέταρτον τὸν ἀρχιεπίσκοπον. Ὑποθέτομεν ὅτι δὲν πρόκειται περὶ λάθους, ἀλλ' ὅτι συμπεριελήφθη καὶ ὁ ἐπίσκοπος Τριμηθοῦντος, ὅστις ὅμως εἶχεν ἐπιτύχη νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς Κύπρου μετεμφιεσθεὶς εἰς εὐρωπαϊόν.

5) Ὁ ἀκαισίου μηνῆς ἀνθρωπος εἶχε τὸ θράσος νὰ καθορίζῃ ἐκ τῶν προτέρων ἀκόμη καὶ αὐτὸ τὸ εἶδος τοῦ θανάτου ἐνὸς ἐκάστου ἐκ τῶν θυμάτων του.

ὕπῃρξεν ἡ ἐκπληξίς των, ἡ καταπτώσις των, ἔταν ὁ σκληρὸς Κουτσοὺκ Μεχεμέτ, ἐμφανιζόμενος εἰς τὸ μέσον αὐτῶν ἀνέγνωσε τὸ φερμάνι, τὸ ὁποῖον διέταττε τὴν θανάτωσιν ἔλων αὐτῶν! Πῶς νὰ περιγραφῇ ἡ τρομερὰ αὐτῆ σκηνή; Οἱ μὲν πίπτουσι γονυκλινεῖς ἐν ἀπελπισίᾳ ἐπικαλούμενοι τὸν θεὸν διὰ τὴν ἀθωότητά των. Ἄλλοι μανιώδεις ζητοῦσιν ἐκδίκησιν διὰ τὴν θάρραρον αὐτὴν ἀπανθρωπίαν, τὴν ἀνευ παραδείγματος εἰς τὰ χρονικὰ τῶν λαῶν. Μερικοὶ προφέρουσι διακοπτόμενοι ἀπὸ λυγμοῦς τὰ δνόματα τῶν συζύγων καὶ τῶν τέκνων των καὶ συνιστῶσι τὴν ψυχὴν των εἰς τὸν θεὸν τοῦ ἐλέους. Ἄλλοι θέλουσι νὰ φύγωσιν, ἀλλ' ἡ φυγὴ εἶναι ἀδύνατος. Ὁ ἀρχιεπίσκοπος βαίνει πρὸς τὸν ἐπί βουλον κυβερνήτην διὰ νὰ τὸν μεμφθῇ διὰ τὸ κακοῦργημά του καὶ νὰ τοῦ ὑπενθυμίσῃ τὸν ἔρκον του. «Σοῦ ὑπεσχέθη, εἶπεν τὸ τέρας, ὅτι τὸ μαχαίρι δὲν θὰ πειράξῃ τὸν λαιμόν σου. Θὰ κρατήσω τὸν λόγον μου. Θὰ κρεμμασθῆς». Αὐτὸ ὑπῆρξεν ἡ ἀρχὴ τῆς σφαγῆς. Καθησμένος εἰς τὸ τίβάνι σταυροπόδι, τὸ τσιμποῦκι εἰς τὸ στόμα, περιστοιχισμένος ἀπὸ τοὺς δορυφόρους του, ὁ Κουτσοὺκ Μεχεμέτης ὑπεδείκνυεν ἀτάραχος ποῖα θὰ εἶναι τὰ πρῶτα θύματα, καὶ ἐγέλα με τοὺς συμβούλους του παρκαλοουθόντες τὴν ἀγωνίαν ποὺ ἠσθάνοντο ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι ἐπρόσμενον τὸν θάνατον. Πολλοὶ ἄλλοι Ἕλληνες ἀπεκεφαλίσθησαν, ἡ περιουσία των κατεσχέθη, αἱ γυναῖκες καὶ αἱ θυγατέρες των ἐκρατήθησαν.... Ἄλλὰ σταματῶ.... Δύναμαι τάχα νὰ ἐκφράσω ἐδῶ μίαν σκέψιν μου, ἡ ὁποία, κάθε φοράν ποὺ θὰ ὀμιλήσω διὰ τὴν Ἑλλάδα, κυριαρχεῖ τῆς σκέψεώς μου καὶ καταθλίβει τὴν ψυχὴν μου; Δὲν ξεύρω. Ἄλλὰ μοῦ ξεφεύγει. Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος, ποὺ πάντοτε ἐνέπνευσε τόσον ἐνδιαφέρον, διὰ τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ λαοὶ προσέφερον τόσας θυσίας, δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ φανῇ ἀντάξιον αὐτῶν. Ποτέ. Ἀκόμη καὶ κατὰ τοὺς τελευταίους αὐτοὺς χρόνους ποὺ εἶχε νὰ ὑπερασπίσῃ τόσον καλὴν ὑπόθεσιν, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀνταποκριθῇ εἰς ὅ,τι ἀνέμενον ἀπὸ αὐτό. Ἀναμφιβόλως εἰς τοὺς κόλπους του ὑπάρχουσιν ἀξίολογοὶ ἐξαιρέσεις. Εὐχαριστοῦμαι νὰ τὸ ἀναγνωρίσω, καὶ δύναμαι νὰ τὸ μαρτυρήσω. Ἄλλ' ἐκεῖνοι ποὺ πρέπει νὰ ἐξαιρεθῶσιν εἶναι ὀλιγάριθμοι ὥστε νὰ ἐμποδιθῶ νὰ εἶπω ὅτι, παρὰ τὸν φανατισμὸν, παρὰ τὴν ἀπέχθειαν πρὸς τὰς ἐπιστήμας, παρὰ τὸν δεσποτισμὸν καὶ τὴν ἀπανθρωπίαν τῶν μουσουλμάνων, προτιμῶ τὸν τούρκον ἀπὸ τὸν Ἕλληνα. (6). Δὲν εἶναι ἀνάγ-

6) Ὁ σεβάσμιος κληρικὸς, παρ' ὅλον τὸν φιλελληνισμὸν ὁ ὁ-

κη νὰ δικαιολογήσω τὴν προτίμησίν μου αὐτὴν δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος ἐμελέτησε τὸν χαρακτήρα τῶν δύο λαῶν καὶ τοὺς ἐγνώρισεν ἐκ τοῦ πλησίον.

Τὴν 27ην.—Ὁ πλοίαρχος τοῦ Ulysse, ὅπως τὸ ἔχω ἤδη εἰπῆ εἶναι ἐξαιρετὸς ἄνθρωπος. Ἄλλὰ προσθέτει εἰς τὴν ἰδιορρυθμίαν του καὶ βαθμὸν τινα δεισιδαιμονίας. Χθὲς τὴν νύκτα ἦτο πολὺ εὐδιάθετος. Διεκρίνομεν τὴν νῆσον Κύπρον. Ὁ ἄνεμος ἦτο πολὺ εὐνοϊκὸς καὶ ἐπροχωροῦσαμεν με πολλὴν ταχύτητα. Τὸν πλησιάζω διὰ νὰ ἐρωτήσω πότε θὰ ἐφθάναμεν εἰς Λάρνακα, τόπον τῆς ἀποδιδάσεώς μας, ἀν εἶχαμεν πάντοτε τὸν αὐτὸν ἄνεμον. Δὲν μοῦ ἀπήντησεν. Ἐπανέλαβον τὴν ἐρώτησίν μου. Ἐστενωχωρήθη καὶ τὸ πρόσωπόν του ἐστυοφρώθη. Κατόπιν μοῦ ἀπήντησε. «Δὲν ἀπευθύνουσι τοιαύτας ἐρωτήσεις. Φέρουσι κακοτυχίαν.» Δὲν ἐκρατήθη νὰ μὴ μειδιάσω, καὶ ἐσιώπησα. Κατὰ τὴν νύκτα ὁ ἄνεμος ἀπέβη ἐνάντιος. Τὸ ἀντελήφθη ἀμέσως. Τὸ πρωῖ, δταν ἀνέβηκα εἰς τὴν γέφυραν, ὁ πλοίαρχος ἦλθε πρὸς ἐμὲ καὶ μοῦ εἶπε με ὕψος παρωργισμένον, στρεφόμενος πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ πνεύματος ἀτυχοῦς αὐτοῦ ἀνέμου. «Πάτερ μου, ἰδοὺ τὸ ἔργον σας». Θὰ ἦθελα νὰ τοῦ ἀπαντήσω, ὅπως ὁ μικρὸς ἐκεῖνος ἀμελής μηχανητὴς, τὸν ὁποῖον ὁ διδάσκαλός του ἠρώτησε θυμωμένως, «ποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»; ποὺ ἀπήντησεν περιδρακρὺς. «Ἐγώ! Ἐγώ, ἀλλὰ δὲν θὰ τὸ ξανακάνω». Ὁ ἐνάντιος ἄνεμος ἐξηκολούθησε καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν.

Τὴν 28ην ὁ ἄνεμος εἶναι κάπως εὐνοϊκώτερος.

Τὴν 29ην καλὸς ἄνεμος. Κατὰ τὰς τρεῖς εὐρισκόμεθα πρὸ τῆς Λάρνακος, καὶ ἐτοιμαζόμεθα νὰ εἰσέλθωμεν εἰς τὸν λιμένα, δταν λέμβος τοῦ ὑγειονομείου ἦλθε νὰ μᾶς μεταδώσῃ τὴν θλιβερὰν εἰδῆσιν ὅτι ἡ χολέρα ἐπροξένει τρομακτικὰς καταστροφὰς εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν (7) καὶ εἰς ὅλην τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συ-

ποῖος σφοδρῶς ἔπνεε καθ' ὅλην τὴν Δύσιν, δὲν ἐλησμόνει τὰς μεταξὺ τῶν δύο Ἐκκλησιῶν ἔριδας, αἱ ὁποῖαι ἀναμφιβόλως ἐβάρυνον πολὺ εἰς τὴν προτίμησίν του ὑπὲρ τῶν τούρκων.

7) Πολλάκις ἡ χολέρα καὶ ἡ πανώλης ἐρήμωσαν τὴν Κύπρον, τόσον διὰ τὴν συχνὴν αὐτῆς ἐπικοινωνίαν με τοὺς λιμένας τῆς Ἀλεξανδρείας, Κπόλεως καὶ ἄλλων μερῶν, ὅσον πρὸ παντὸς δι' ἑλλειψιν λοιμοκαθαρτηρίου καὶ ὑγειονομικῶν προφυλάξεων καθ' ὅλην τὴν Κύπρον.

ρίαν, και ότι κάθε επικοινωνία με τους τόπους αυτούς διεκόπη. Προηρχόμεθα από την Βενετίαν, αλλά δεν ήδυνάμεθα να επιτύχομε την άδειαν αποβιβάσεως χωρίς να αποδείξωμεν ότι κατά το ταξίδι δεν είχαμεν καμμίαν επικοινωνίαν εις την θάλασσαν. Τὴν νύκτα ήγκυροβολήσαμεν. Είμεθα ἐν τάξει. Ἡδυνήθημεν να αποβιθασθώμεν. Διὰ να με κάμη να λησμονήσω τὰς ιδιοτροπίας του ὁ πλοίαρχος, ὕψωσε με τὴν αὐστριακὴν σημαίαν καὶ τὴν τῆς Ἱερουσαλήμ, πού ἔτυχε κατ' ἀγαθὴν τύχην να ἔχη εἰς τὸ πλοῖον του. Ἡθελε μάλιστα να με χαιρετήσῃ με δλα του τὰ πυροβόλα κατὰ τὴν ὥραν τῆς αποβιβάσεως. Ἐδυσκολεύθη να ἐπιτύχω να μὴ πραγματοποιήσῃ τὴν τρέλλαν αὐτὴν, πού θὰ ἔκαμνε γελοίους αὐτὸν καὶ ἐμέ, τὸν πτωχὸν trappist.

Ἐγραψα ἀμέσως εἰς τὸν κ. Antoine Caprara, πρόξενον τῆς Αὐστρίας. Ἀπέστειλα εἰς αὐτὸν τὰς συστατικὰς ἐπιστολάς πού εἶχον δι' αὐτόν. Τὸν παρεκάλεσα να εἰδοποιήσῃ περὶ τοῦ ἔρχομῶ μου τοὺς φραγκισκανοὺς πατέρας τῆς Terra Santa, καὶ να τοὺς πῆ πὼς ἤθελα να φιλοξενηθῶ παρ' αὐτοῖς.

Τὴν 30ην Σεπτεμβρίου.— Ἀπεβιβάσθη καὶ συνήντησα τὸν κ. πρόξενον τῆς Αὐστρίας, ὅστις με ὠδήγησεν εἰς Λάρνακα εἰς τὴν ἀμαξάν του, με ἐπαρουσίασεν εἰς τὴν σύζυγον καὶ τὰ τέκνα του, εἰς τὸν καγκελάριον καὶ τοὺς δραγομάνους του. Ἀπ' ἐδῶ μετέβην εἰς τὸ μοναστήρι τῶν σεβασμίων φραγκισκανῶν πατέρων, οἱ ὅποιοι με ἐδέχθησαν με τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ τὴν θρησκευτικὴν ἀγάπην.

Οἱ τοῦρκοι τοῦ τόπου τούτου σέβονται τοὺς προσκυνητὰς, τοὺς ὁποίους καλοῦσιν χατζήδες. Ἐνεδύθη με τὰ ἱερατικά μου ἐνδύματα, ἀντικείμενον περιεργείας διὰ τὸν ὄχλον, ὅστις ἄλλωστε δὲν φαίνεται καθόλου σκεπτόμενος να με ἀνησυχήσῃ οὔτε να με γελοιοποιήσῃ. Αὐτοὶ οἱ καλοὶ Τοῦρκοι δὲν ἔχουσιν ἀκόμη προχωρήσῃ εἰς τὸν πολιτικὸν διὰ να γνωρίζωσι πόσον τὰ ἰδιαιτέρα διὰ τὰ μοναστικά τάγματα ἐνδύματα εἶναι ἐνοχλητικά εἰς τὸν αἰῶνα μας. Ἀφῆνω να αὐξήσῃ ἡ γενειάς μου, ὡς εἶναι συνηθεῖα μεταξὺ τῶν ἱερωμένων. Καίτοι ἔχομεν 30ην Σεπτεμβρίου ὁ ἥλιος καίει, οἱ κάμποι εἶναι ξηροὶ καὶ τελείως ἀδενδροὶ (blanche). Τὰ ἐλάχιστα δενδρύλλια, πού συναντᾶ κανεὶς, εἶναι πλήρη σκόνης, κατάλευκα τὰ χωράφια, θλιβερά, μονότονα. Ἀντιλαμβάνεται τις ἐκ πρώτης ὄψεως ὅτι δλα ἐδῶ εἶναι ἀσιατικά. Τὸ καθεὶ κάμνει ἐντύπωσιν εἰς τὸν εὐρωπαῖον πού ἔρχεται ἐδῶ διὰ πρώτην φορὰν. Κάθε στιγμὴν συναντᾶ κανεὶς μακρὰν σειρὰν

καμήλων ὀδηγουμένων ἀπὸ τοῦρκους καὶ ἀραβας, πεζοὺς καὶ ἐφίππους, ὠπλισμένους ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν καὶ γυναίκας σκεπασμένας με πέπλους, τῶν ὁποίων δὲν φαίνονται παρὰ οὐ ὀφθαλμοί.

Ἡ Σκάλα καὶ ὁ Λάρνακας εἶναι δύο πόλεις, ἂν μπορεῖ κανεὶς να τὰς ὀνομάσῃ οὕτω πως, αἱ ὁποῖαι, οὕτως εἶπεῖν, συνέχονται. Δὲν ὑπάρχει θλιβερότερον καὶ πενιχρότερον. Ἀρχίζομεν να ἔχομεν ἰδέαν τῶν πόλεων τῆς Ἀνατολῆς. Ἀθλία σπίτια ἀπὸ λάσπην με ταρατσες. Ἰδοὺ τὸ πᾶν. Τὰ βρήκα σχεδὸν κενά. Μέγα μέρος τῶν κατοίκων κατέφυγεν εἰς τὰ ὄρη, ἀφότου ἐσημειώθη ἡ χολέρα, ἡ ὁποία πιστεύεται ὅτι μετεδόθη εἰς τὴν νῆσον ἕνεκα τῆς ἐγκληματικῆς διαγωγῆς τοῦ γενικοῦ προξένου τῆς Ἰερουσαλήμ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ. Αὐτὸς ἐφεύγε τὴν νόσον πού ἐρήμωνε τὴν Αἴγυπτον. Καὶ διὰ να μὴ παρεμβληθῆ κανὲν ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀποβίθασίν του, ἠμέλησε να δηλώσῃ τὸν θάνατον τοῦ γραμματέως του καὶ πολλῶν ναυτῶν οἱ ὅποιοι ἀπέθανον εἰς τὸ καράδι. Ὅταν ἐγνώσθη ὅτι ἐξηπατήθησαν ἐξηνάγκασαν αὐτὸν να ἐπιβιθασθῆ. Ἄλλ' ὁ τρόμος ὑπῆρξε μεγαλύτερος, δταν ἐγνώσθη ὅτι καὶ ἄλλαι λαθραῖαι ἀποβάσεις ἐπίσης ἐπεχειρήθησαν εἰς διάφορά σημεῖα, ἀπὸ πληρώματα προερχόμενα ἀπὸ τὴν Συρίαν, ὅπου ἡ χολέρα ἔκαμνε ταχέως καταστρεφᾶς. Ἡ Δαμασκὸς, ἡ Ἰόπη, ὁ ἄγιος Ἰωάννης τῆς Ἀκρης, ἡ Ἱερουσαλήμ, ὡς με βεβαιοῦν, ἀπώλεσαν σημαντικὸν ἀριθμὸν ἐκ τῶν κατοίκων των.

Δὲν θὰ ἀναμένεις βέβαια ἀπὸ ἐμένα, φίλε μου, να σοῦ ἐπαναλάβω ἐδῶ τι ὑπῆρξεν ἡ Κύπρος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, να σοῦ ὀμιλήσω διὰ τὴν ἐλευθεριάζουσαν θεὰν εἰς τὴν ὁποίαν ἦτο ἀφιερωμένη, διὰ τὰς ἐορτὰς καὶ τὴν ἀσελγῆ λατρείαν, ἡ ὁποία προσεφέρετο εἰς τὴν θεὰν αὐτὴν εἰς Πάφον, εἰς Ἀμαθοῦντα κλπ. ἐκ μέρους λαοῦ ἐκδότου εἰς χλιδὸν καὶ κατ' ἐξοχὴν ἀκολάστου. Ὁ προσκυνητῆς πού θέλει να ἐπισκεφθῆ τὸν τάφον τοῦ υἱοῦ τῆς Μαρίας, ἀποστρέφει τὴν σκέψιν ἀπὸ παρομοίας εἰκόνας, καὶ ἔγκαταλείπει τὸν χρωστήρᾳ εἰς τὴν κράσιν ἐκείνων τῶν ποιητῶν, τῶν ὁποίων ἡ μουσα ἡ ἀκόλαστος δὲν ἐρυθριᾶ ὕμνουσα, εἰς τοὺς στίχους τῆς, τοὺς πλέον ἀξιομέμπτους ἀφηνιασμοὺς τοῦ πνεύματος, τὰς πλέον ἐπονειδίστους ροπάς τῆς ψυχῆς. Ἀντὶ παρομοίων λεπτομερειῶν θὰ σοῦ εἰπῶ με λίγα λόγια ἐκεῖνο τὸ ὅποιον κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ χριστιανισμοῦ δύναται να σὲ ἐνδιαφέρει περὶ σόβτερον, ὅσον ἀφορᾷ τὴν θρησκείαν καὶ τὴν ἱστορίαν.

Ἡ Νῆσος τῆς Κύπρου, κειμένη μεταξὺ τῆς παραλίας τῆς Συ-

ρίας και Κιλικίας, σήμεραν Καραμανίας, είναι ή σπουδαιότερα της Μεσογείου. Τò 14ον από Χριστού έτος ο άγιος Παύλος και ο άγιος Βαρνάβας την έπεσεκέφθησαν διά να κηρύξωσι τò ευαγγέλιον. Κατ' άρχάς έδίδαξαν εις την Σαλαμίνα, εις τας συναγωγάς των Ιουδαίων και άπ' έδω έσκορπίσθησαν εις τας άλλας πόλεις. Εις την Πάφον ο άγιος Παύλος προσηλύτισε τόν προκόνσολόν Sergius Paulus πλήξας με τύφλωσιν τόν ψευδή προφήτην Bar—Jesu, ο οποίος ήναντιούτο εις την διδασκαλίαν του. Χρόνως τινάς ύστερον ο άγιος Βαρνάβας, ο οποίος λέγουσιν ότι έγένετο ο πρώτος έπίσκοπος Κύπρου, έλιθοβολήθη από τούς Ιουδαίους εις την Σαλαμίνα όπου και απέθανε μάρτυς. Ο νεκρός τού άποστόλου τούτου άνεκαλύφθη βραδύτερον εκεί που. Εύρον εις τò φέρετρον του αντίγραφον του κατὰ Ματθαίον ευαγγελίου έβραϊστί, αντίγραφον γραμμένον υπό του άγίου ιδιοχειρώς. Κατά τò 485 έστάλη εις τόν αυτοκράτορα Ζήνωνα.

Αφού απέτέλεσε διάφορα βασίλεια ύποτελή εις την Αίγυπτον και εις τούς Ρωμαίους ή νήσος της Κύπρου περιήλθεν υπό την κυριαρχίαν των αυτοκρατόρων της Δύσεως και της Κόλευς. Ισαάκ ο Α' του οίκου των Κομνηνών, κατείχεν αυτήν πολύν χρόνον. Ριχάρδος ο Α' της Αγγλίας, αφού την κατέκτησε την έπώλησεν εις τούς Ναττας, οι οποίοι πάλιν την παρεχώρησαν εις τόν Ριχάρδον. Τέλος ο τελευταίος ούτος την παρεχώρησεν εις τόν Guy de Lusignan, Καρλόττα, ή τελευταία απόγονος του Οίκου τούτου, εξεδιώχθη από τόν νόθον άδελφόν της Ιάκωβον. Κατόπιν ενυμφεύθη τόν Λαυδοδικον της Σαβοΐας, έξ ου ή συνήθεια να μεταχειρίζονται οι βασιλείς της Σαρδηνίας τόν τίτλον του βασιλέως της Κύπρου. Μετά τόν θάνατον του Ιακώβου, [Κατερίνα] Κορνάρου, ή σύζυγός του, μη έχουσα άρρενα απόγονον, έγκατέλειπε την Νήσον εις την Βενετίαν τò 1480. Κατά τò 1570 οι Τούρκοι έγένοντο κύριοι αυτής και την κατέχουσιν άκόμη.

Η νήσος της Κύπρου έχει μήκος 220 μίλια, και 65 πλάτος περίπου δε 600 περιφέρειαν. Διασχίζεται έξ ανατολών προς δυσμάς από σειράν βουνών, των οποίων τò ύψηλότερον είναι ο Όλυμπος και ο Σταυρός. Η Φαμχούστα, ή Λευκασία και ή Λάρνακα είναι αι μόνα ενδιαφέρουσαι πόλεις της Νήσου, έξακουσμένης δια την εύφορίαν της. Είναι λυπηρόν ότι δεν αποτελεί κτήσιν εύρωπαίου βασιλέως. Υπό την κυριαρχίαν της Πύλης, και εις την διάθεσιν των βδελλών που λέγονται κυβερνήται της Κύπρου φθίνει ολοταχώς. Κάθε ήμέρα, λέγει ως προς τούτο διά-

σμος συγγραφεύς, βλέπει να ξεφυτρώνη και ένας νέος φόρος. Αφού παχυνθή από την μίλλαν του λαού, αφού πλουτίσωσιν οι έργάται των σκληροτήτων αυτής, πλάσματα αναθέματος του λαού, φορτωμένοι χρυσάφι και κατάρας αποσύρεται διά να δώση τόπον εις άλλον, ο οποίος πλουτίζει με τας διαρπαγάς και καταπιέσεις του προκατόχου των.

Επιστολή ένδεκάτη

Εν Λάρνακι την 25 Νοεμβρίου 1831.

Άλλα μεν βουλαί ανθρώπων άλλα δε θεός κελεύει, φίλε μου. Ηυδόκησεν έν τη άπειρω εύσπλαγγνία του, να προσβληθώ από παράλυσιν. Η δεξιά πλευρά και ή κεφαλή μου προσεβλήθησαν. Ο δεξιός όφθαλμός, ή παρειά, τò στόμα κυριολεκτικώς έστερήθησαν της φυσικής των κινήσεως... Έλληνες Ιατροί προσεκληθήσαν. Διεβεβαίωσαν ότι ήτο επείγουσα ανάγκη άφαιμάξεως. Υπήκουσα, και μου είπον ότι τούτο με έσωσε. (8)

Συνεπληρώθησαν ήδη δύο μήνες άφ' ότου ευρίσκομαι έν Κύπρω. Αφότου άπεκατεστάθη ή υγεία μου ήππεύω συχνά δια να γνωρίσω τὰ πέριξ. Άλλ' ο περίπατος που προτιμώ είναι ή άχρογιαλιά. Δέν περιπατώ εις την παραλίαν ποτέ χωρίς να σταματήσω πολύν χρόνον με τούς όφθαλμούς προσηλωμένους προς την χώραν των δνείρων μου, την οποίαν μεγαλοφώνως ή ψυχή μου επικαλείται.

Ευρίσκονται έδω, δυστυχώς, πολλοί άρνησίθρησκοι τουρκεύσαντες κατά τούς χρόνους της καταδρομής, οι μεν δια να σώσωσι την ζωήν των, οι άλλοι δια να δύνανται να έμπορευόνται μάλλον έλευθέρως. Η άρνησιθρησκεία, ή άπάρνησις του θεού σου, από τόν φόβον του θανάτου, είναι αναμφιδόλως φρικώδες. Άλλά να έξωμόσης, να τόν άπαρνηθής ψυχραίμως, και χωρίς άλλον λόγον παρά από φυλαργυρίαν και συμφέρον, είναι πλήρης άτιμία. Έάν εις τò άκρον στενού δρόμου μου συνέβαινε ποτε να συναντήσω μίαν καρρέταν γεμάτην πεθαμμένους από πνώλην, μετά των οποίων ή επαφή θα μου ήτο αναπόφευκτος, θα ήσθανόμην δλιγωτέ-

8) Φαίνεται ότι ήτο ηλικιωμένος και καλοθρεμμένος, όπως οι περισσότεροι καλόγηροι των χρόνων του δια να προσβληθί από ήμιπληγίαν. Ποιοι τάχα να ήσαν οι Έλληνες Ιατροί, οι οποίοι ως αναφέρει έθεράπευον αυτόν; Πολύ πιθανόν ο Άγγελάτος και ο Βαλσαμάκης.

ραν φρίκην, ὀλιγώτερον τρόμον παρά ἀπὸ τὴν ὄψιν ἐνὸς ἀρνησιθρήσκου. (9)

Terra-Santa.—Τὸ Μοναστήρι μας ἔκλεισε ἐπὶ δέκα πέντε ἡμέρας, διὰ τὴν φήμην πανώλους ἢ ὁποῖα προσετίθετο εἰς τὸν τρόπον τὸν ἀπὸ τὴν χολέραν προξενηθέντα. Δὲν συνεκρατούμην ἀπὸ τοῦ νὰ μειδιάσω μὲ τὴν ἀγαθότητα μὲ τὴν ὁποῖαν οἱ καλοὶ μας πατέρες ἐλάμβανον προφυλάξεις τινὰς μικρολόγους, καθ' ἣν στιγμὴν ἀμελοῦσαν οὐσιωδέστερας προφυλάξεις. Ἄφ' ἐνὸς τίποτε δὲν ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ χωρὶς αὐστηρὰν ἀποκάθαρσιν. Μακρυὲς ταμπίδες, ξίδι, ἦσαν πάντοτε πρόχειρα. Δὲν ἐδέχοντο μίαν πιάταν, ἂν δὲν ἔμβαινε εἴκοσι φορὰς εἰς τὸ νερόν. Ἄφ' ἐτέρου δέκα γάτοι ἐξήρχοντο τοῦ οἴκου, ἐπηγαينوήρχοντο, καὶ ἠδύνατο εἰς πᾶσαν στιγμὴν νὰ μεταδώσῃ τὸ νόσημα. Ἐγὼ ὁ Ἰδιος, μίαν ἡμέραν πὸ ἐφώναξα εἰς τὸν πορτιέρην πὸ ἄνοιγε τὴν πόρταν εἰς ἓνα σκύλλον «πάτερ Génipert! Τί κάμνετε; Δὲν φοβάστε τὴν πανοῦκλαν;» ἤκουσα νὰ μοῦ ἀπαντᾷ ἀφελέστατα «Μὰ, δὲν πρέπει ὁ καὺμένος ὁ Castor μας νὰ ἔλθῃ νὰ φάγῃ;» Ὁ Castor δὲν ἔγχε ἀπὸ τὸ μοναστήρι, παρά χθὲς. Παρομοία ἀνακολουθία ἐκ μέρους τῶν ἀγίων πατέρων μου ἐξηγεῖ τὸν θάνατον δλων τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τῆς Ἀκρης. Οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ἀνεδείχθησαν τόσο ἀσύνητοι εἰς τὴν λήψιν μέτρων πρὸς παρεμπόδισιν τῆς μετὰ τῶν ἔξω ἐπικοινωνίας, μόνον προφυλακτικὸν διὰ τὴν πανώλην, ἐπέδειξαν ὁμῶς ἡρωϊκὴν αὐτοθυσίαν ὑπηρετοῦντες ἀλλήλους παρά τὸν κίνδυνον θανάτου, τὸν ὁποῖον οὕτω δὲν ἠδύνατο νὰ ἀποφύγῃσι. Ἀπὸ τὴν θέσιν τῶν πτωμάτων ἦτο εὐκολον νὰ ἐννοηθῇ ὅτι οἱ δύο πατέρες, πὸ εἶχον ἀποθάνῃ οἱ τελευταῖοι, ἐξέπνευσαν κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν. Ὁ ἓνας ἔκειτο κοντὰ εἰς τὸ κρεβάτι τοῦ ἄλλου, κρατῶν εἰς τὸ χέρι του ποτήρι, πὸ δεικνύει ὅτι προσέφερε βοήθειαν εἰς τὸν συνάδελφόν του. Πολλὴ πιθανὸν αἰ ψυχαί των νὰ ἐπαρουσιάσθησαν ὁμοῦ πρὸ τοῦ θεοῦ, διὰ νὰ τύχῃσι τῆς ἀνταμοιβῆς διὰ τὴν φιλανθρωπίαν των.

Τόμος 2ε σελ. 170—172.

Ἐπὶ τέλους τὴν 19 Νοεμβρίου (1832) ἐπιβιβάσθη τοῦ γαλλι-

9) Ὑπῆρξαν ἀρκετοὶ οἱ ἀρνησιθρησκοί. Οἱ περισσότεροι, ἂν μὴ πάντες, ἐξεβιάσθησαν, καὶ λιποψυχήσαντες ἐξώμωσαν. Μετὰ τὴν ἀπόδοσιν ὁμῶς τῆς λαλαπὸς ἐπανῆλθον ἀθρομῆτως εἰς τοὺς κόλπους τῆς προγονικῆς των θρησκείας.

κοῦ βρικήου Eglé-et Melani, ὑπὸ πλοίαρχον Terras. Ὁ καιρὸς ἐγένετο ἄθλιος, ὁ ἄνεμος ἐνάντιος. Ἦναγκάσθημεν νὰ ἐλλιμενισθῶμεν εἰς Λεμεσόν, τὴν Ἀμαθούντα τῶν ἀρχαίων, μικρὰν πόλιν εἰς τὸ ἄκρον τῆς Νήσου, ἔχουσαν καλὸν λιμένα. Ἄλλα πλοῖα προηγήθησαν ἡμῶν. Ἦλθον, ὡς ἡμεῖς, ζητοῦντα καταφύγιον. Διὰ νὰ ξενευριάσω ἀπὸ τὴν ἀργοπορίαν αὐτὴν ἐπεριπατοῦσα εἰς τὴν παραλίαν. Ἦνχαριστούμην βλέπων τὰ ἀγκυροβολημένα πλοῖα καὶ παρακολουθῶν τὰς κινήσεις τῶν διαφόρων σιαλούπων, πὸ μετέφερον εἰς τὰ πλοῖα διάφορα προϊόντα τοῦ τόπου, προορισμένα, ὡς τὰ πολλὰ, νὰ μεταφερθῶσιν εἰς τοὺς λιμένας τῆς Συρίας. Πολλὴ συχνὰ συναντοῦσα εἰς τοὺς περιπάτους μου νεαρὸν πλοίαρχον, ὅστις δὲν παρήρχετο χωρὶς νὰ μὲ χαιρετήσῃ. Μίαν ἡμέραν ἐξερχόμενος ὠραίας ἑάρκας μὲ ἐπλησίασε καὶ μὲ ἠρώτησε πολὺ εὐγενικὰ εἰς ποῖον τάγμα ἱερωμένων ἀνῆκον. «Εἶμαι trappist» τοῦ ἀπήντησα. Μοῦ ὠμίλησε διὰ τὸ ἐμπόριόν του, τὰς ἐναντιότητας καὶ τὰ προσκόμματα πὸ συναιτούσε. Ἐνα ἀπὸ τὰ μεγάλα του παράπονα ἦτο ὅτι οἱ Ἕλληνες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κατὰ μέγα μέρος ἀποτελεῖται ὁ πληθυσμὸς τῆς Λεμεσοῦ, διεσκέδαζον ὑποσχόμενοι εἰς αὐτὸν φόρτωμα, καὶ τὸν ἐγελοῦσαν κάθε φορὰν πὸ ἐπαρουσιάζετο πλοῖον τοῦ ἔθνους των. (10)

10) Δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία ὅτι θὰ ἐπροτιμᾶτο διὰ πολλοὺς λόγους ὁ Ἕλλην πλοίαρχος παρά ὁ ξένος τοιοῦτος. Ὅταν μάλιστα μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς ἤρχισεν ἡ Ἑλλάς νὰ ἐπεκτείνῃ μέχρι τῆς Κύπρου τοὺς πλόας τοῦ ἐμπορικοῦ τῆς στόλου ἢ ὑποστήριξις του ἀπὸ τοὺς κυπρίους ἦτο γενικωτέρα τόσο, ὥστε εἰς στατιστικὴν τοῦ πρόξενου τῆς Γαλλίας τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα τὰ καταπλεῦσαντα εἰς Λάρνακα κατὰ τὴν τριετίαν 1842—4, νὰ ὑπερτερῶσιν πολὺ κατ' ἀριθμὸν καὶ tonnage τὰ γαλλικὰ τοιαῦτα (βλέπε <Κ. Χ.> Ζ. σελ. 35).

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Τό θηλυκόμ πουλί κτίζει τήφ φωλιά

Μιά β βολάν τζ' έναν τζαιρόν είδεν έναν ἄθθρωπομ πού τόν ἐλαλοῦσαν Ὁσμάνη. Ἦτου φτωχός τζαι κατακομμένος τζ' είδεν τζαι μιὰ γεναίκακ γερόντισσαν πὸν ἔθκαιεν ποττέ της πού τὸ λαμπρόν, μήτε ἔκαμνεγ καμιὰ δ δουλειάν. Κάθε μέρα ὁ ἄνδρας της ἐπάκαιεν πὰ στὸ βουνὸ τζ' ἐφορτώννετου ξύλα στήρ ράσιν τζ' ἔρκετου. Ἔτσι φορτωμένος ἐγύριζεν τὲς στράτες τζ' ἐφώναζεν: ἐν ἔσει κανέναν γὰ μὲ λυπηχῆ; Τζαι κάθε μέρα ἔθεν γὰ θρεθεὶ κανέναν γὰ γοράση τὰ ξύλα τζαι γὰ τοῦ (δ)ώκει κανένα δκυδ ριάλια.

Μιὰν ἡμέρασ σὰν ἔρεσεν πὸξω πού τὸ παλάτι τζ' ἐφώναζεν: ἐν ἔσει κανέναν γὰ μὲ λυπηθεῖ, ἀκουσέν τον ὁ βασιλέας τζ' ἐπρόσταξεν τῆδ δουλάν του γὰ τοῦ φωνάζει. Ἐφώναξέν του, ἐπῆεμ πάνω, ἀρώτησέν τον ὁ βασιλέας πόσα πκιάννει πού τῆδ δουλειάν του τζεῖνην τζ' εἶπεν του. Ἐλυπήχηκέν τον γιατί ἐσκοτώννετου κάθε μέρα τζ' ἐπκιαννεγ πολλὰ λλία ριάλια. Ἐπρόσταξεν τζ' ἐ(δ)ώκαν του λλία ριάλια. Τὴν ἄλλην ἡμέραν πάλαι ἐπῆεμ μὲ τὰ ξύλα πὸξω πού τὸ παλάτι, πάλαι ἐλυπήχηκέν τον ὁ βασιλέας τζ' ἐπρόσταξεν τζ' ἐ(δ)ώκαν του παραπάνω ριάλια. Τὴν ἄλλην ἡμέραν πάλαι ἐπῆεν, πάλαι ἐ(δ)ώκαν του παραπάνω ριάλια. Κάθε μέρα ἐπῆαινε τζαι κάθε βολάν ἐδιοῦσαν του περίτου ριάλια, τζαι πάλαι ὁ ἴδιος, φτωχός τζαι κακορίζικος, μὲ τὰ ἴδια παλιόρουχα. Στὲς πολλὲς μέρες εἰ(δ)εν τον ὁ βασιλέας τζαι λαλεῖ της δούλας:

—Εἶντα δικιάλο! τοῦτος (δ)ὲν ἀλλάσει δσα τζ' ἂν τοῦ (δ)ώκουν.

—Ἀμμάν τζαι φταίει τοῦτος, βασιλέα μου, λαλεῖ του ἡ δούλα.

—Ἐ, καλὸ πκοιὸς ἔμ πού φταίει;

—Ἡ γεναίκα του.

—Γιατί:

—Τζαι (δ)ὲν τὸ ξαίρεις! Τὸ θηλυκόμ πουλλι χτίζει τήφ φωλιά. Ἡ γεναίκα κουμαντάρει τὸν ἄθρωπο.

—Ἄμα ἐν' ἔτσι γὰ σὰς παντρέψομε τζαι τοὺς δκυδ, γὰ (δ)οῦμεν ἂν τὸν ἀλλάξεις.

Ἐπάντρεφέν τους. Ἐπῆαν εἰς τὸ παλιόσπιτόν τους τζ' ἐκάτσαν. Ἡ γεναίκα του ἡ πρώτη πού τὸ πορὸν ὡς τὴν νύχτα στὸ λαμπρόμ μὲ τὰ ἔδερκα (δ)ημιμένα. Ὁ Ὁσμάνης κου(δ)αλεὶ ξύλα πάλαι, πκιάννει δκυδ τρία ριάλια τζαι διὰ της τα τζαι γοράζει ψομί. Ἄμα ἐπεράσαν κανένα δκυδ μέρες ἡ δεύτερη γεναίκα λαλεῖ της γερόντισσας:

—Εἶντα δουλειάν ἔμ πού κάμνεις κάθε μέρα;

—Τίποτε, λαλεῖ της, εἶνταμ πού γὰ κάμω;

—Σήκου πάνω, λαλεῖ της, γὰ δῶ τζεῖν' τῆμ μαλλούραμ πού κάθεσαι.

Ἐσηκώστηκεν. Ἀρπάσει τῆμ μαλλούραν τζαι μάνι μάνι μαθια τὰ μαλιά πούσσεμ πάνω. Ἄμα ἦρτεν ὁ Ὁσμάνης ἐζήτησέν του μιὰ ριάλια τζ' ἐπῆεν τζ' ἐγόρασεν ἕνα ἀγράχτι. Πκιάννει τὸ μαλλιν, μάνι μάνι ἐκλωσέν το. Πέμπει τὸν Ὁσμάνη τζαι παίρνει το σ' ἕνα γεῖτο τους, τζαι φέρνει της τὰ ριάλια. Ἔτσι ἔκαμε σουρμαγιά—Μὲ τζεῖνα τὰ ριάλια ἐγόρασεν ἄλλομ μαλλί τζ' ἔκαμεν το νῆμν. Ἐπούλησέν το τζ' ἐπκίασεν περίτου ριάλια. Ἐγόρασεν τζ' ἕνα ἀγράχτιν της γερόντισσας τζαι πολλὸμ μαλλιν τζ' ἐκλώθην τζ' οἱ δκυδ. Ὁ Ὁσμάνης ἐπῆαινε στὰ ξύλα πάλαι. Τὲ, τὲ, ἡ σουρμαγιά ἐπόλλυεν τζαι μιὰν ἡμέρα λαλεῖ τοῦ Ὁσμάνη πούρτεμ ποσταμένος, σκοτωμένος πού τὸ βουνὸ μὲ τὰ ξύλα: Ὁι κλέ, ἐδ δαστάγνω ποιὸν γὰ σὲ θωρῶ ἔτσι. Νὰπ παράς τζαι παῖνε γόρασε ἕνα γαούρι, χέμα γὰ μὲν τυραινέσαι, χέμα γὰ φέρνης τζαι περίτου ξύλα.

Ὁ Ὁσμάνης ἐγόρασεν τὸ γαούρι τζαι τὰ ριάλια ἔφερνεγ τα της γεναίκακ. Τζεῖνη ἐφύλαέν τὰ τζ' ἐφύλαεν τζ' ἄλλα πού τὸ μαλλί πού κλώθαν μὲ τὴν ἄλλη. Ἐστερα πού λλιον τζαιρόν ἔθαλέν τον τζ' ἐγόρασεν ἄλλο γαούρι, ὕστερα τζαι μιὰμ μούλα. Ἐσάσαν

τό σπίτι τους πού κόντευκεν νάπ πέσει, ἐκάμαν τζαί λλία πράματα, κάτι τσαέρες, κανέναν κρεβάτι, κανέναν τραπέζι, πόν εἶχαν μέ νά κάτσουν μέ νά τζοιμηθοῦν. Ἐτρώαν τζαί νάκκον καλλιτέρα τζ' ὁ Ὀσμάνης ἐφόρησεν τζαί καλλιτέρα ρούχα.

Ἦρτεν τὸ καλοτζαίρι. Τὰ ξύλα (δ) ἐν ἐπουλιούνταν τζ' ὁ Ὀσμάνης ἐμαράζωνεν γιατί ἔθεν νά ξαρκᾶ. Λαλεῖ του ἡ γυναῖκα του: Νά πᾶς νά κόψης πλλά ξύλα τζαί νά τὰ κου(β)αλήσεις μέσ' τὸ σπήλιο νάν' ἔτοιμα τὸ δειμώνα. Κόψε τζαί κου(β)άλησε, κόψε τζαί κου(β)άλησε, ὁ Ὀσμάνης ἐγέμωσεν τὸ σπήλιο. Ἄμα ἐμπτην ὁ δειμώνας ἀρκίνησεν νά κου(β)αλεῖ μέ δκυδ μουλές δκυδ στρατές τὴν ἡμέρα. Μιάν ἡμέραν ἦρτεμ μαραζωμένος σκοτωμένος.

—Εἶντα παθες Ὀσμάνη; λαλεῖ του ἡ γυναῖκα του.

—Ἐπῆαν οἱ κόποι μου ἐγαγ καλοτζαίρι.

—Γιατί, καλέ;

—Ἐκροῦσαμ μου τὰ ξύλα μέσ' τὸ σπήλιο. Ἐβάλαν τους φωδκιάν τζαί (δ) ἐν ἔμεινε φτελλί.

—Μέμ μαραζώνεις. Νά κου(β)αλήσεις τὸ σταχτό. Πουλιέται τζ' ὁ σταχτός.

Ἐπῆεν τζ' ἐφόρτωσεν. Φέρνει τον, πκιάν' ἡ γυναῖκα νά τὸν κοδδίνισει, θωρεῖ κομμαδκια χρυσάφι. Ποῦ τὴ φωδκιάν τὴμ πολλή, ἔλυσεν μέσ' τές πέτρες τοῦ σπήλιου τζ' ἔσταξεν μέσ' τὸ σταχτό κου(β)άρκα κου(β)άρκα. Ἡ γυναῖκα ἐδικιάλεξεν τὰ κομματουδκια τζεῖνα τζ' ἐφύλαξεν τα. Ὁ Ὀσμάνης ἐκου(β)άλεμ πού τὴν νάκρα, τζεῖνη ἐκοδδίνιζεν τζ' ἐπούλε. Τὸ χρυσάφιν ἐφύλαεν το, τζαί κομματιγ κομματιν ἐπούλεν το τζ' ἐφύλαεν τὰ ριάλια.

Μιάν ἡμέραλ λαλεῖ του: Παρατήρα, Ὀσμάνη, ἄμ πουλιέται πούποτε κανέναν αὐλοτόπιγ καλὸ κοντὰ στὸ παλάτι. Ὅσα ἐνι νά βάλεις πάνω, νά τὸ πκιάσουμε τζαί μέφ φοῶσαι. Ἐχω παπαρές φυλάμενους νά τὸ πκερώσομεν.

Παρατηρᾶ ὁ Ὀσμάνης, ἀρωτᾶ πὸ τζεῖ: πὸ δᾶ, ἔμαθεμ πὸς πουλιέται ἕναν τέλεια κάρτζιν τοῦ παλαδκιού. Ἀρτήρησέν το, ἔμεινέν του. Λαλεῖ του ἡ γυναῖκα του:

Νάβρεις ἕναμ μάστρο νά μοῦ τὸφ φέρεις. Ἦθρεν ἕναν, ἔφερέν τον, λαλεῖ του ἡ γυναῖκα: θέλω νά μοῦ κτίσης ἕνα σπίτι σάν τὸ παλάτι τοῦ βασιλέα. Πάαινε δέ το τζαί νά μοῦ πῆς ἂν ἡμπορεῖς νά τὸ κάμεις τὸ ἴδιο.

Ἐπῆεν ὁ μάστρος εἰ(δ)εν το, τζ' εἶπεν της πὸς μπορεῖ νά τὸ κάμει τὸ ἴδιον, τὸ ἀπαράλλαχτο. Ἀρκίνησεδ δουλειάν, τζ' ἐτέλειωσέν το. Τζαί πὸ μέσα τζαί πόξω ἔκαμέν το τὸ ἴδιο. Ἡ γυναῖκα ἐπαράντζειλεν τζαί τὰ ὀμόπηλα μέσα, τὰ ἴδια τὰ ἀπαράλλαχτα σάν τοῦ παλαδκιού. Ἐπῆαν τζ' ἐκάτσαν μέσα. Ἐνας, ἕνας, ἀρώταν τίνος ἐν' τζεῖν' τὸ σπίτι. Τοῦ Ὀσμάναγα, ἐλαλοῦσαν του.

Ἰστερα πού λλίες ἡμέρες, ἄμα τζ' ἐκαλοκάτσαν, ἡ γυναῖκα ἐσοκέφτην νά καλέσουν τὸβ βασιλέαν ἔσω τους νά τοῦ κάμουν τραπέζι. Ἐκαλέσαν τον, ἦρτεν. Ἐγυρίσαν του τὸ σπίτιν οὔλλον οὔλλα τα ἴδια σάν τοῦ παλαδκιού του, τζ' οἱ κάμαρες, τζ' οἱ πόρτες, τζαί τὰ ὀμόπηλα, οὔλλα. Ἐκάτσα στὸ τραπέζι. Παρατηρᾶ, τὰ ἴδια πκιάτα, τὰ ἴδια mashaίρα, οἱ ἴδιες πρότσες, μαντηλιές, καντήλες, σαλιέρες, οὔλλα τὰ ἴδια μέ τὰ δικά του. Κόμα τζαί τὰ ἴδια φαγιά. Λαλεῖ τους: Ἄμμά εἶμαι ἔσω μου δξα ἄλλου. Θέλω νά μοῦ πῆς, λαλεῖ τοῦ Ὀσμάνη, πκοῖδς εἶσαι.

—Εἶμαι ὁ Ὀσμάνης.

—Μὰ πκοῖδς Ὀσμάνης.

—Ὁ Ὀσμάνης πού τὰ ξύλα. (Δ)έμ μ' ἀθθυμάσαι;

Πολοῶται ἡ γυναῖκα:

—Ἐγὼ εἶμαι ἡ δούλα σου τζαί τοῦτος ἐν' ὁ Ὀσμάνης πού τὰ ξύλα, πού μοῦ τὸν ἔ(δ)ωκες ἄντρα μου. Ἀθθυμάσαι πού σοῦ εἶπα; Τὸ θηλυκὸμ πουλλί χτίζει τὴφ φουλιά, τζαί (δ) ἐν ἐπίστευκες: Ἐτο, ἔχτισέν τὴν σάν τὴδ δική σου.

—Ἐσεῖς δίκαιο, λαλεῖ ὁ βασιλέας. Τὸ θηλυκὸμ πουλλί! χτίζει τὴφ φουλιά.

ΠΑΛΑΙΟΓΡΑΦΙΚΑ

Εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ἐκ Προδρόμου Κωσταντῆ Ι. Βιολάρη ἐτῶν 54 εὑρίσκονται καλῶς διατηρούμενα δώδεκα ἔγγραφα χρονολογούμενα τὸ παλαιότερον ἀπὸ τοῦ 1756 καὶ ἀπὸ τοῦ 1852 τὸ νεώτερον. Ταῦτα κατὰ πιστὴν ἀντιγραφὴν δημοσιεύομεν κατωτέρω νομίζοντες αὐτὰ πολὺ ἐνδιαφέροντα, διότι σπανίζουσι τοιαῦτα ἔγγραφα μνημεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντληθῶσι πληροφορίαι διαφωτιστικαὶ τῶν κτηματολογικῶν πράξεων ποῦ ἐγίνοντο τὸν περελθόντα αἰῶνα πρὸς κατοχύρωσιν τοῦ ἀγοραστοῦ.

Ἐγγραφα τοιαῦτα δὲν βλέπουσι βέβαια τὸ πρῶτον ἤδη τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος. Εἰς τὰ «Κ. Χρονικά» ἐδημοσιεύσαμεν ἡμεῖς δύο (Θ'. 152), τρία ὁ κ. Σ. Χρίστου (Γ'. 6—7) μὲ ἓνα τουρκικὸν ἀντίγραφον καὶ τέσσαρα ὁ κ. Ν. Κληρίδης (ΙΒ'. 306—8). Ἐξ ἡμῶν παρατηρήσεως εἶναι ὅτι ἐκ τῶν δέκα καὶ ἕξ ἐν συνόλῳ τούτων ἔγγραφων, τῶν εἰς κτηματολογικὰς πράξεις καὶ μεταξὺ ἑλλήνων ἀναφερομένων, τὰ 12 ἐγράφησαν, ἔχουσι μάρτυρας ἢ ἐπιβεβαιούσιν ὑπὸ ἱερέων. Δηλαδή ἓνα ἐπιβεβαιοῦν ὁ Κύπριος, δύο ἐκ τῶν τοῦ κ. Σ. Χρίστου ποῦ φέρουσι καὶ σταυρὸν εἰς τὴν ἀρχὴν, τὸ πρῶτον βεβαιοῦν ὁ πρόεδρος Ἰωάννης, ὁ καὶ γράψας ἴσως, τὸ δεύτερον ὁ ἱεροδιάκονος Κερηνεῖας κύρ Ἰγνάτιος, καὶ ἐκ τῶν τεσσάρων τοῦ κ. Ν. Κληρίδου τὸ δεύτερον ἔγραψεν ὁ ἱεροδιάκονος Νικόλαος ὁ καὶ μάρτυς, ὡς καὶ ὁ Παπαχριστόδουλος, τὸ δὲ τρίτον ὁ μάρτυς Παπασάβας. Ἐκ τῶν ἑπτὰ ἄλλων ἔγγραφων ποῦ ἔχομεν ἤδη ὑπ' ὄψιν μας ἐκεῖνο τοῦ 1798 ὑπογράφουσι τρεῖς ἱερεῖς ὡς μάρτυρες καὶ πιστοποιεῖται ὑπὸ τοῦ ὀθωμανοῦ Σουλεῖμάν, ὡς μαρτυρεῖ ἡ σφραγὶς του. Ἀναμφιβόλως θὰ ἦτο οὗτος κάποιος, οὕτως εἰπεῖν, πιστοποιῶν ὑπάλληλος. Τὸ τοῦ 1806 ἔγραψεν ὁ ἱερομόναχος Τροοδίτισης Γεράσιμος καὶ ἐπιστοποίησεν ὁ Μεχεμέτ διὰ τῆς σφραγίδος του. Τὸ τοῦ 1845 ὑπέγραψεν ὁ παπᾶ Ἰωάννης βεβαιοῦν δὲ ὁ πρωτοπαπᾶς, ἀπομνηθεὶς ἀσφαλῶς τοὺς ἀρχιερεῖς. Τὸ τοῦ 1846 ἔγραψεν ὁ παπαδοκσίτης, ὡς μάρτυς δὲ ὁ παπαχριστόδουλος εἰς τὸ τοῦ 1847, ἐνῶ ὁ παπαγεώργιος Λογίζου ἐπιβεβαιοῦν. Τέλος εἰς τὸ τοῦ 1852 ὑπογράφουσι ὡς μάρτυρες τρεῖς ἱερεῖς.

Τὸ γεγονός τοῦτο δὲν εἶναι βέβαια τυχαῖον. Διὰ τὸν κύριον ὑπῆρξε πάντοτε ἀξιοσέβαστος καὶ ἀξιόπιστος ἡ ἱεραρχία του. Τὴν ἀρχὴν αὐτὴν ἀντεπροσώπευεν εἰς τὰ χωρία ὁ κλῆρος, τοῦ ὁποῖου ἡ μαρτυρία καὶ ἐπιβεβαίωσις προσέδιδε κύρος. Καὶ σήμερον

ἀκόμη εἰς πολλὰς περιστάσεις ἐπιζητεῖται εἰς τὰ χωρία ἡ παρουσία καὶ αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ κλήρου.

Ἐκ τῶν ὑπ' ἡμῶν κατωτέρω δημοσιευμένων ἔγγραφων, ἐπὶ χάρτου διαφόρου ποιότητος καὶ διαστάσεων, καλοῦ δ' ὡς τὰ πολλὰ γραφικῶν χαρακτήρων καὶ σχετικῶς μετ' ὀλίγων ἀνορθογραφῶν, τὸ ἐν εἶναι σημειώσεις πρὸς ἐνθύμησιν τῶν καταβαλλομένων ποσῶν ἐναντι ὀφειλῆς δι' ἀγορὰν τράγων, ἄνευ ὑπογραφῆς καὶ χρονολογίας, ἑπτὰ ἔγγραφα πωλήσεων κτηματικῆς περιουσίας, ἓνας λογαριασμὸς καὶ ἓνα προικοσύμφωνον τοῦ 1756 μοναδικόν, νομίζομεν, τόσον διότι ἐγένετο πρὸ δύο περίπου αἰῶνων, ὅσον πρὸ παντὸς διότι εἶναι προικοσύμφωνον γάμου μεταξὺ χωρικῶν. Ἄπαντα ταῦτα, χειρόγραφα, ἔχουσι γραφῆ εἰς τὴν ἑλληνικὴν ὑπὸ διαφόρου χειρός. Τρία ἄλλα ἔγγραφα ἐπίσης ἐνδιαφέροντα ἔχουσι γραφῆ τουρκιστί. Ἐκ τούτων τὸ πρῶτον ὄλον χειρογράφως διὰ μελάνης ἐπὶ χονδροῦ χάρτου (0.24×0.14) φέρον κάτωθεν τὴν σφραγίδα τοῦ Μαχμούτι καὶ Μεχεμέτ, ἐντεταλμένον βέβαια ὑπὸ τῆς τουρκικῆς διοικήσεως ὅπισθεν δὲ, δι' ὑπόμνησιν τοῦ ἰδιοκτήτου, τὴν διὰ μελάνης σημείωσιν: «διὰ τὸ καμῆνι τοῦ X' Τονίστα Φηλαγρᾶ, εἶναι μὰ ἄδεια ἐκδοθεῖσα τὴν 10 zilhijje 1231 (1815) ὑπὸ τοῦ Buluk Bachi τῶν πάνω Πλατρῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Χατζαντώνη, υἱοῦ τοῦ Γραβρίλη, δι' ἐξαγωγὴν πίσης ἀπὸ τοὺς πεύκους ἐντὸς τῶν ὁρίων τῶν Πλατρῶν.

Τὸ δεύτερον (0.28×0.16) ἐπὶ λεπτοτέρου χάρτου μὲ ἐντυπον περιθώριον, καὶ ἄνωθεν, εἰς τὸ μέσον ἀκτινωτοῦ κύκλου, σφραγίδα, ἣτις εἶναι, κατὰ σημείωσιν χειρόγραφον καὶ διὰ μελάνης εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν «ἡ βούλλα τοῦ βασιλέως», καὶ εἰς τὸ κάτω ἄκρον, ἀριστερὰ, ἄλλην σφραγίδα, ἐφ' ἧς ἀναγράφεται «Μετζηλίσι τοῦ Διαμερίσματος», εἶναι ἄδεια τοῦ Μετζηλῆ τῆς Νήσου τοῦ 1274 (1858) ἄνευ τοῦ μηνός, διὰ τὸν Παπαχριστόδουλον Παπαγιάννην ἀπὸ τὸν Πρόδρομον τοῦ Διαμερίσματος Λεύκας, διὰ νὰ ὑφαίνῃ σάκκους ἐπὶ ἐν ἔτος ἀπὸ τῆς 1 Μαρτίου 1274, μὲ τὴν σημείωσιν ὅτι διὰ τοῦτο εἰσεπράχθη ποσὸν δέκα γροσίων. Ἐκ τῆς ἡμερομηνίας ταύτης ἐξάγομεν ὅτι ἡ ἄδεια ἐξεδόθη τοῦλάχιστον κατὰ Φεβρουάριον. Ὁ Παπαχριστόδουλος Παπαγιάννην, οὗτος εἶναι πάππος τῆς Μελοπομένης, συζύγου τοῦ Κ. Βιολάρη εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ ὁποῖου εὑρίσκονται τὰ ἔγγραφα.

Τὸ τρίτον ἔγγραφο ἐπὶ χονδροῦ χάρτου (0.24×0.18) μὲ ἐντυπον περιθώριον, τρεῖς ἐντύπους σφραγίδας ἄνωθεν καὶ δύο κά-

ωθεν (1) ως και ἑτέραν διὰ μελάνης δυνασάγνωστον εἶναι κοσά-
νι τῆς 29 Rebiulahir 1279 (1863) ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ Κτήματολο-
γίου Κύπρου ἐπ' ὀνόματι τῆς Καλλιόπης Χατζηναστιάση δι' ἐν
ἀμπέλι 1)2 σκάλας, κείμενον εἰς τὸ χωρίον Προδρόμος τῆς ἐπαρ-
χίας Λεύκας, τὸ ὁποῖον κατεῖχεν ἐπὶ δέκα ἔτη, και ἐπὶ τοῦ
ὁποῖου ἀπέκτησε δικαίωμα κατοχῆς, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ πληρώνη
τὴν δεκατῆν εἰς τὰς ἀρχὰς ὡς συνήθως. Ὅπισθεν τοῦ τίτλου
καὶ μὲ μολύδι ἔχει γραφῆ ἢ σημειώσεις, διὰ τὰ σύνορα θέβαια
τοῦ κτήματος: Διψιά, δρόμος Ἰωάννου Κυρηναίας, Καλ-
λιόπη Χ" Ἀναστάση.

Ἡ Διψιά εἶναι μία τοποθεσία τοῦ Προδρόμου πρὸς τὴν Λεμί-
θου ἀμπελόφυτος. Ὁνομάζεται δὲ τοιοῦτοτρόπως διότι τριγύρω
δὲν ἔχει πόσιμον νερόν και οἱ ἐνταῦθα ἐργαζόμενοι καίονται ἀ-
πὸ τὴν δίψαν ἀν λησμονήσῃσι νὰ φέρῃσι νερόν μαζί των.

Εἰς τὸν ἴδιον Κ. Βιολάρη διεσώζετο και ἄλλη ἐπιστολή, ἐλ-
ληνιστὶ γραμμένη, ἐκ τῆς ὁποίας θὰ εἴχομεν πληροφορίας τινὰς
ἐνδιαφερούσας τὸ ἐκλείψαν χωρίον Πλατῆς. Ἡ ἐπιστολή αὕτη
δὲν ἀνευρέθη, ἀπωλεσθεῖσα ἴσως τελευταίως.

Ν. Γ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

ΕΓΓΡΑΦΑ

I

Ἐνθίμῃσι τῶν γροσίων ὁποῦ ἐδόσαμεν εἰς τὸν μουσάν και εἰς
τὸν ὄν του Φτελλάχα εἰς ἅγιον Νικόλαον γρ. 503: ἡ μονέδα
εἶναι 21: μετζίτικα και ἐν καρπόβολον. ἡ τράχι του εἶναι 119.
ἐκάτὸν δεκαενηνιά, ἡ τριάντα ἑνας διέτις και ἡ ἕτερι γρονὶ πρὸς
γρ. 47: γ και 95δ.

Ἐλαβεν ὁ μουσὰς γρ: 1000 εἰς τὸν ἅγιον λουκάν. Ἐλαβεν ὁ
μουσὰς εἰς ἅγιον Νικόλαον γρ. 100. εἰς τοὺς ἅγιους ἀναργύρους
γρ: 20. Ἐμῖναν νὰ δίδω εἰς μουσάν γρ: 1935, χίλια ἑνεακό-
σια τριάντα πέντε.

Ἐνθίμῃσι τῶν γροσίων ὁποῦ ἔδοσα εἰς τοὺς κιπέροττους. 444.20
λέγω τετρακόσια σαραντατέσσερα και μισόν. ἡ μονέδα εἶναι. 8:
πεττόφραγμα. 7 μετζήτικα, 3: τάλλαρα τῶν ἱκοσιέξι και μισόν.

1) Εἰς τὴν ἀριστερὰν ἀναγράφεται ὁ ἀριθμὸς 16 τοῦ βιβλίου
καταγραφῆς και εἰς τὴν δεξιὰν ὁ ἀριθμὸς 34 τίτλος κατοχῆς.

ἡ τράχι του εἶναι 21 διέτις πρὸς γρ. 85: τρία χρονιά γρ. 123:
ἐκατὸν ἱκοσι τρία και μένουν νὰ δίδω 505 και μισό.

12	ριγγίνες	330
6	μετζίτικα	141
3	κάρτα τοῦ μετζίτικου	17
1	ρουσικόν	20 20
		<hr/>
		508 20

εἶναι ἐδῶ παστρικὸς λογαριασμὸς.

διέτιδες	2945
	4136
<hr/>	

7081

1) ἔμειναν νὰ δίδω εἰς τὸν Φτελλάχα γρ. 67.

Ἐνθίμῃσι τῶν γροσίων ὁποῦ ἔδωσα εἰς τὸν Φτελλάχα ὄν
μουσά.

12	ρηγκίναις	γρ. 330
5	λίρες τουρκικαῖς	» 610
2	ρούπια τῆς τουρκικῆς	» 60
200	μετζίτικα	» 470
1	πεττόφραγμα	» 26 20
	και φιλά	» 3 20
		<hr/>

1500

14: τοῦ σταυροῦ εἰς τὸν ἴδιον

ἑτέραν φορὰν εἰς τὸν γινεκάδελφον Φτελλάχα γρ.

300

50

(2) πίστιν σοῦμα μουσά

1850

1623

Εἰς τὸν μουσάν	γρ. 503
εἰς τὸν ἴδιον	» 1000
εἰς τὸν ἅγιον Λουκάν	» 100
εἰς ἅγιους ἀναργύρους	» 20
<hr/>	

1623 (3)

1) Ἡ ἐνθίμῃσι αὕτη ἐγράφη εἰς τὴν πρώτην σελίδα χονδροῦ
χάρτου μεγάλου σχήματος. Ἡ δευτέρα σελὶς εἶναι λευκή. Ἦκο-
λουθήσαμεν πιστῶς τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ πρωτοτύπου.

2) Δυσανάγνωστος. Ἰσως: εἰς πιστιν. Τὸ τμήμα τοῦτο ἐγρά-
φη εἰς τὴν γ'. σελίδα. 3) Ἐγράφη εἰς τὴν δ'. σελίδα.

II

1798 : ἀπριλίου 24 :

διὰ τοῦ παρόντος μας. μουραφεττίου (4) ἀποφαινόμεθα. ἡμεῖς ὁ παπαγερόλεμος καὶ λογίζος καὶ μαροῦ ἔτι ἐπούλησαμεν τοῦ μιχαήλι τὴν κλῆραν (5) ὅπου ἐπήραμεν ἀπὸ τὸν ἀδελφόν μας μίαν χαλοσπιδικιάν. μετὰ τὸ προαύδιόν της ὀνόματι ἀπελούδιν (6) καὶ τὸ περιβόλιν της (7)... διὰ ἀσπ. 60 λέγω ἐξῆντα τὰ ὅποια ἐλάβομεν καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον εἶναι πρᾶμμαν ἰδικόν του καὶ δὲν ἔχει νὰ ὀρίσομεν ἀπὸ τὰ χίλια ἓν καὶ ἀπὸ τὸ ἓναν χίλια ἔμπροσθεν τῶν κάτωθεν μαρτύρων.

Παπα Ἰωάννης παρὸν μάρτις

Παπα Χριστόδουλος Πατζαλιν παρὸν μάρτις

Παπαλοῦζος Παπαχριστοδούλου παρὸν μάρτις (8)

III

ἦνε ἡ ἀλήθεια ἐγὼ ὁ παραχριστόδουλος ἐπούλησα τὰ δύο σπήνια μετὰ τὸ προαύδιον τους... εἰς τοὺς... (9) τὸν ὕδν τοῦ μιχαήλη... καὶ ἔν εχομεν τι νὰ πληρώσω τι νὰ δώσω ἕως τὸν βωλον καὶ διὰ νὰ μὴ σηκωθῆ νὰ γηρέψη νὰ στρέψη ποῦ τὸν λόγων του ἐνπροστε τον κάτωθεν μαρτύρων ἐν μηνὶ καὶ ἐν χρονίᾳ ὡς κῆται :

μιχαήλης χακη παρὸν μάρτις

Ἰω ἀντονίς παρὸν μάρτις

μάρκος κτίστης ποῦ τὴν Δεμήθου παρὸν μάρτις καὶ ἐγὼ ὁ γραφας γερασιμος (10) ἱερομόναχος τροοδήτης.

1806 ἀυγούστου 22.

IV

1261 (11) καὶ 1845 Ἰουλίου 4 :

μετὰ τὸ παρὸν μας φανερόνωμεν οἱμεῖς τὰ ὀρφανὰ τοῦ ποτὲ γαυ-

4) τουρκ. λ. 5) Κλῆρος, μερίδιον. 6) Ἀμπελούδιν. 7) Λέξις δυσανάγνωστος.

8) Ἀκολουθεῖ σφραγίς, φέρουσα τουρκιστὶ τὸ ὄνομα Σουλεϊμάν. Ἀναμφιβόλως κυβερνητικὸς ὑπάλληλος. Φαίνεται ὅτι οἱ μάρτυρες ἱερεῖς ἠγνόουν γραφὴν διότι ὡς ὑπογραφή των εἶναι ὁ διὰ μελάνης σταυρὸς ἐφ' οὗ ἐπέθεσαν τὸν δάκτυλόν των.

9) Δυσανάγνωστον. 10) Καὶ τοῦ ἐγγράφου τούτου οἱ μάρτυρες ἀγνοοῦσι γραφὴν, ἐπιθέσαντες τὸν δάκτυλον ἐπὶ σταυροῦ διὰ μελάνης. Κάτωθεν τῆς ὑπογραφῆς των ὑπάρχει σφραγίς τουρκιστὶ τοῦ Μεχεμέτ πιστοποιούντος τὴν πρᾶξιν. Ὁ ἱερομόναχος Γεράσιμος φαίνεται πολὺ κακογράφος. 11) Χρονολογία τουρκικῆ.

ριήλ, θεοδώρα, παναγιωτοῦ καὶ εὐανθία ὅτι ἰδία μας θελίση ἐπούλισαμεν τοὺς θεῖους μας Χριστοδούλον καὶ εὐαγγέλην τὸ καμίνιν τὸ λεγόμενον δαμασκινάρι (12) διὰ γρόσια 10 : δέκα τὰ ὅποια ἐλάβομεν σῶα καὶ ἀπὸ τὴν σήμερον εἶναι μύλην ἰδικόν τους καὶ δι' ἐνδειξιν ἀληθείας ἐδώσαμεν τὸ παρὸν μας εἰς χεῖρας τους ἵνα ἔχωσι τὴν ἰσχὴν καὶ τὸ κύρος ἐν παντὶ κριτιρίῳ ἐν μινὶ καὶ ἐν χρονίᾳ ὡς ἀνωθεν ὀράται—καὶ 4 σκ(α)λλ(ες) τόπον κάτωθεν τοῦ καμινίου ὅσον ἐστι.

Ὁ πρωτόπαπας θεβαιοῖ

ὁ παπᾶς Ἰωάννης παρὸν

ὁ Χ' Χριστόδουλος παρὸν

ὁ μάρκος παρὸν καὶ μάρτις

V

1846 ἀδούστου πρότιν

» εἶναι ἡ ἀλήθεια τὴν σήμερον ἡμέραν ὅτι ἐπούλησα ἐγὼ ἰλενον τὸ περιβόλι τοῦ κουβαλ (13) τὸ μισόν. τίς ἀδελφίς μου. τις κατερίνας διὰ γρ. 500 λέγο πεντακόσια μετὰ τὴν καριδιά κὲ ἔλαβα τα ἐνπροστε τὸν κάτωθεν μαρτυρον ἐμινι (14) κε ἐχρονία ος ἀνοθεν φένηται.

γαβρίλις μαβρου παρὸν

γαβρίλις Χ' γιοργί παρὸν

Χ' γοργίς πατέρας του παρὸν

Παπαδασίλης γράφας. κε ἔδοσα τὸ πα(ρον) μου ἰς χίρας της.

VI

1847 Νοεμβρίου : 16 :

» διὰ τοῦ παρόντος μου φανερόνω ἐγὼ ὁ Χριστόδουλος ὕδς ποτὲ Χ' ἀντώνι ἀπὸ χωρίον Πρόδρομον. ὅτι τὴν σήμερον ἡμέραν ἐπόλισα τὰ ὅσοιτια ὅπου ὀρίζω ὄλα τὰ μισά. τὸ μισόν κατὸν καὶ μισόν ἐξόσποiton καὶ μισόν ἡλιακόν. τῆς γηνεκὸς μου

12) Τοποθεσία ἐπὶ τῆς ἀμαξιτοῦ τοῦ Προδρόμου—Τροόδου με ποικιλίαν καρποφόρων δένδρων καὶ λιβάδια. 13) Εἰς ἕτερον ἔγγραφο γράφεται κουβάλι. Εἶναι τοποθεσία ἢ ὄνομα προσώπου τινός; Ἄγνωστον. Τὸ ἔγγραφο τοῦτο καὶ τὸ τοῦ 1848 δεικνύει τὴν προσπάθειαν τῆς Κατερίνας νὰ ἐπανακτήσῃ, ὑποθέτομεν, τὴν πατρικὴν της κτημοσύνην. 14) Ἐν μηνὶ καὶ ἐν χρονίᾳ.

ἐλένης. διὰ ἀραζούν ἐποῦ ἐπούλισα τὰ ὀσπίτια της, καὶ δὲν ἔχω νὰ ἐρήσω. τὸ οὐδέν. καὶ δια τοῦτο ἔγινε τὸ παρὸν μου καὶ ἐδώθη εἰς χήρας της ἔμπροσθεν τῶν κάτοθεν μαρτύρων ἐν μηνί καὶ ἐν χρονίᾳ ὡς ἀνοθεν δράται (15) καὶ νὰ περνᾶ ἀπὸ τὸ ἴδιον ξεπόρτην.

Παπᾶ Χριστόδουλος παρὸν μάρτις

X'' Χριστόδουλος παρὸν

Παπᾶ Μάρκος παρὸν.

VII

1848 ἀπριλλίου 11.

» μετὸ παρὸν μου φανερόννο ἐγὼ ὁ παπᾶ Γεώργιος λογίζου διτι ἡδία μου θελίση διτι ἐπούλισα τὸ μηζὸν σπήτην ὀποῦ ἀγόρασα ποῦ τὸν πατέρα της διὰ γρ. 100 ὀμῖος καὶ μετὸν ἡλιακὸν καὶ μετὸν προαύλιον καὶ τὸ περιβόλιον ἀμπελο (16) διὰ γρ. 80 καὶ τρία πιθάκια καὶ ὀκτώ κούμνες καὶ ἓνα σεντοῦκιν, τρεῖς ταῦλες, δύο τιάνια, μίαν μαγίρισσαν, ἓνα καζανούδιν καὶ μίαν βούφαν διὰ γρ. 120, τὸ περιβόλην τοῦ κουβάλι δλοῦν τὸ μισὸν διὰ γρ. 100, τὸ μισὸν περβόλην τοῦ μήλου διὰ γρ. 100, τὸ μισὸν ἀππέλην τοῦ κανναουργοῦ (17) διὰ γρ. 50, τὰ ὀποῖα εἰς ἐπούλησα τῆς κατερίνας κόρης χ'' γεώργι καὶ ἔλαθον τὰ γρόσια εἰς μέχρι ὀβολοῦ ἔμπροσθεν τὸν κάτοθεν μαρτίρον ἐν μηνί καὶ ἐν χρονίᾳ ὡς ἀνοθεν δράτε.

X'' Χριστοφίς μαροῦς παρὸν μάρτις

γιάννης παπαμάρκου παρὸν μάρτις

γαβρίλη X'' Γεώργη παρὸν μάρτις

παπᾶ γεώργιος λογίζου θεθεῶ.

VIII

1852: Φεβρουαρίου 24

» διὰ τοῦ παρόντος μας πολιτιρίου καὶ δεβαιστικῆς γράμματος φανερόννομεν ἡμεῖς ὁ Λοῖζος τοῦ ποτε μιχαήλ Χαστούλλα καὶ ἡ ἀδελφή μου Δεσποινῆς διτι τὸ ἐν πίστει μας μιράδιον ἀπὸ τὰ ὀσπίτια τὸ ἐπούλισαμεν τοῦ X'' Χριστόδουλου ὑοῦ ποτε

15) Προσετέθη ὕστερον λησμονηθὲν τὸ οὐσιῶδες, ἡ διάβασις. Εἰς τὰ χωρία τὸ δικαίωμα διαβάσεως ἴδια διὰ τὰς οἰκίας τῶν εἶναι πολὺ οὐσιῶδες. 16) Ἄμπελος προφανῶς.

17) Εἰς τὰ πέριξ χωρία ὑπάρχουσιν οἱ οὕτω ἀποκαλούμενοι. Τοποθεσία δὲν ὑπάρχει μετὸ τοιοῦτον ὄνομα.

X'' Ἀντώνη διὰ γρ. 250, λέγω διακόσια πενήντα, καὶ διὰ βεβαίωσιν ἀλιθίας δεδόκαμεν τὸ παρὸν μας ἰδιόγραφον εἰς χεῖρας τοῦ ἔμπροσθεν τὸν κάτοθεν ἀξιοπίστων μαρτύρων ἐν μηνί καὶ ἐν χρονίᾳ ὡς ἀνοθεν δράτε.

X'' παπᾶ Ἰωαννης παρὸν μάρτις

παπᾶ Χριστόδουλος παρὸν μάρτις

ὁ παπᾶ Σάββας παρὸν μάρτις

ὁ λοκίζος ρήγας παρὸν.

IX

κὺρ μιχαήλ μκτάρι (18) τοῦ καλαπαναγιότη σε χερετώ ὡς λάβης τὸ παρὸν μου νὰ δώσης τὰ 33 γρ. τοῦ Ἰων ἀπὸ τὸν ἀσμάτον καὶ τὰ ἐπέρασεν εἰς τὸν λογαριασμὸν τοῦ χορῆς ἄλλον.

ταῦτα ὕγιενα

1849 Σεπτεμβρίου

X

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ὑοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος, γένητο Κύριε τὸ ἔλεος σου ἐφ' ἐμᾶς.

Κατὰ θεῖους καὶ ἱεροῦς νόμους ἠθέλησα καὶ ἐγὼ ὁ παπᾶ Χριστοδούλος ἐκ τοῦ χωρίου Πρόδρομος νὰ πανδρέψω τὴν γνήσιαν μου θυγατέραν ὀνόματι εὐγενίαν μετὸν ὕδν χατζηγαβρίλην ἀπὸ χορίον Πλατῆν (19) τὸ ὄνομα ἀντόνην. ἐν πρώτης τῆς δίδο σταυρὸν ἀργυροῦν. ἐν.—σταυρὸ δακτυλῆδια, 10.—ζεμπερομάντιλα τῆς κεφαλῆς 10.—ἀλλαγῆς ρούχα 6.—ζημπούνια μεταξοτὰ 2.—πινήχιν (20) ἐν.—σεντόνια 6.—χρεβατοστρόσιν, ἐν.—ζαρβέττες 6.—Χαρκῆν. ἐν.—τενκερὲ (21) δύο.—Τιάνια δύο.—τηροτρίφτιν ἐν.—σιδεροκούταλαν. ἐν.—σαάνια (22) 2.—σπίτια. 3. τὸ προσά(υ)λιον τοῦ καὶ μετὸν τὴν καρυδιάν τοῦ περβόλην τοῦ παλεόμυλου τὸ μισόν.—καρυδιῆς 3.—Γρισομελέες 2.—ἄλογον ἔναν (23). σακ-

18) Μουκτάρι; Ὁ θεσμὸς τοῦ εἰσήχθη ἀπὸ τοῦ 1856.

19) Ὑπῆρχε κάτω καὶ πάνω Πλατῆς (Marathase Royal. Βλ. «Κ.Χ.» ΙΑ'. σελ. 69). Πότε κατεστράφη ἦτο ἀγνωστον. Ἐκ τοῦ προικοσυμφώνου τούτου φαίνεται διτι τοῦτο ἐπεσυνέβη μετὰ τὸ 1756. 20) Εἶδος ζιμπουνιῶ χρυσοκεντήτου, πιστεύομεν, μετὰ μανίκια κρεμμάμενα ὅπως εἰς διάφορα μέρη τῆς Μακεδονίας. 21) λαβέζια 22) Ὡς τὰ βαθουλά πιάτα, ἀπὸ μέταλλον. 23) Ἦτο ἀπαραίτητον μετὰ ὄλην τὴν ἱπποσκευὴν τοῦ λόγου τῶν ἀποστάσεων καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς δι' αὐτοῦ μεταφορᾶς κάθε συγκομιδῆς.

κιν ἔν και τὸ χαλινάριν του. και καπερδίαν μίαν (24). τσαέρες ἔξη. κουταλούδια τουζίναν. 1.—Πρότσες τουζίναν. 1.—τσάπαν 1.—και σεντοσκιν 1.—και τήν εὐχὴν τὸν ἅγιον ἱερέον και τοῦ ἁγιοπάντου και τοῦ ἁγίου προκοπίου και τήν εὐχὴν μας τὸν γονέον ἀμήν. ἀψνσ΄. ἰουλία ια.

ΤΟΠΩΝΥΜΙΑ

Ἡ συλλογὴ τῶν τοπωνυμίων, ὡς και πᾶσα ἡ ἄλλη σχετικὴ μὲ τοῦτο ἔργασία δὲν ἀπασχόλησε μέχρι σήμερον, τοῦλάχιστον σοβαρῶς, τοὺς ὀπωσδήποτε ἐνδιαφερόμεντας και ἐγκύφαντας εἰς τὴν ἔρευναν και μελέτην τῆς ἱστορίας μας. Τοῦτο νομίζομεν ὀφείλεται εἰς τὴν μεγάλην δυσκολίαν, ἡ ὁποία προβάλλει δι' ἐκεῖνον ποὺ θὰ ἀπεφάσιζε νὰ ἀναλάβῃ ὡς ἔργον του τὴν συλλογὴν τῶν τοπωνυμίων ποὺ ἀφθονα ὑπάρχουσιν εἰς ἕκαστον ἐκ τῶν χωρίων μας. Καὶ εἶναι πράγματι τὸ ἔργον τοῦτο δύσκολον, και πολὺ μάλιστα, ὄχι μόνον διότι ὁ ἀριθμὸς τῶν χωρίων εἶναι μέγας, ἀνερχόμενος εἰς 700 περίπου, ἀλλὰ πρὸ παντὸς διότι παρίσταται ἀνάγκη αὐτοπροσώπου ἐπισκέψεως τοῦ συλλογέως ἑκάστου χωρίου, ὄχι τόσον διὰ τὰ τοπωνύμια ἀλλὰ πρὸ παντὸς διὰ τὴν περιουλογὴν ὄλων τῶν ἄλλων ποὺ εἶναι συναφῆ μὲ αὐτά. Ὁ ἀπαιτούμενος πρὸς τοῦτο χρόνος και ἡ κατὰ τὴν διάρκειαν τούτου ἀπαιτούμενη παντοία δαπάνη ἐπιβαρύνουσα τὸν συλλογέα εἶναι κώλυμα τόσον σοβαρὸν ὥστε νὰ δικαιολογεῖται πλήρως ἡ ἀποφυγὴ πρὸς ἐνασχόλησιν μὲ τὴν συλλογὴν τοπωνυμίων.

Ἐνας μόνον τρόπος ἠδύνατο νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου και τὴν ταχείαν αὐτοῦ ἀποπεράτωσιν, και αὐτὸς εἶναι ἡ ἀνάληψις τοῦ ἔργου ὑπὸ τοῦ διδασκαλικοῦ σώματος. Ἐὰν ἕκαστος τῶν διδασκάλων διέθετε πρὸς τοῦτο τὸ πολὺ τὰς ὥρας ἑκάστης Κυριακῆς ἐνὸς μόνον μηνὸς, ἡ περισυλλογὴ τῶν τοπωνυμίων και ὄλων τῶν συναφῶν θὰ ἐπερατοῦτο ἀσφαλῶς. Ἐπειδὴ ὅμως τοῦτο δὲν φθίνεται ἐπιτευκτὸν, ἡ ἔργασία κατ' ἀνάγκην πρὸς συλλογὴν τῶν τοπωνυμίων δύναται νὰ ἐλπίζεται ὅτι θὰ σημειωθῇ μόνον εἰς προσεχῆς μέλλον, ἂν μὴ σποραδικὴ ἐνέργεια τούτου ἢ ἐκεῖ-

24) Εἶδος πατανίας χονδρῆς διὰ σκέπασμα και καβάλλαν, βάρους 4—6 ὀκάδων.

νου τοῦ ἐνδιαφερομένου σημειωθῇ παρέχουσα ἀφορμὴν και εἰς ἄλλους νὰ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν τοπωνυμίων χωρίων τινῶν τῆς Μαραθάσας, τὰ ὁποῖα δημοσιεύομεν κατωτέρω, καιτοι μικρὸς, και αἱ ἄλλαι πρὸ παντὸς λεπτομέρειαι και παραδέσεις, τὰς ὁποίας συνελέξαμεν ἐπισκεφθέντες αὐτοπροσώπως τὰ χωρία και ἐξελέξαντες τὴν ἀκριβειαν ἑκάστης πληροφορίας διὰ τῆς ἐξετάσεως περισσοτέρων τοῦ ἐνὸς ἐκ τῶν δυναμένων νὰ γνωρίζωσι, παρέχουσιν ἰδέαν τῆς συμβολῆς εἰς τὴν διαφώτισιν τῆς ἱστορίας μας, ἡ ὁποία δύναται νὰ παρασχεθῇ ἂν τὸ ἔργον τοῦτο τῆς συλλογῆς τῶν τοπωνυμίων ἐγκολπωθῶσι μετὰ ζήλου περισσότεροι τοῦ ἐνὸς, ἐνδεδειγμένοι δέ.

Ἡ ἐπιμονὴ μας δὲ εἰς περισυλλογὴν πάσης πληροφορίας, δσάκις τοῦτο μᾶς ἐφαίνετο ἐπιβαλλόμενον, συνέβαλεν ὥστε πολλὰ χωρία, τὰ ὁποῖα πρὸ πολλοῦ, διὰ τὸν ἕνα ἢ ἄλλον λόγον, κατεστράφησαν, νὰ ἀποκαλυφθῇ ποὺ ἐκείντο και ὑπὸ ποῖον ὄνομα διεσώθησαν ὡς τοποθεσίαι πλέον, μὲ ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν παράδοσιν, ὅπου τριαυτῆ ὑφίστατο.

Τροοδίτισσα.

Μονὴ τοῦ Πελλοῦ. Κάποτε ἕνας, τὸν ὁποῖον ἡ μνήμη τῶν παλαιότερων φέρει ὡς τρελλὸν, ἤλθεν εἰς Τροοδίτισσαν νὰ μονάσῃ, και ἀνεγείρας ἰδίαν καλύβην διέμενεν εἰς αὐτὴν ξένος διὰ τὰ περι αὐτὸν και ἄγνωστος. Ἡ Μονὴ τοῦ πελλοῦ ἐκείτ' ἐπὶ τῆς πλαγιάς τοῦ βουνοῦ ποὺ ὑψοῦται ἄνωθεν και δυτικῶς τῆς Τροοδίτισσης, παρὰ τὸν παλαιὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος φέρει ἀπὸ τὴν ὑψηλὴν στραταν πρὸς τὴν Τροοδίτισσαν. Ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν αὐτὴν εἶναι γνωστὸν ἕνα πκλαιδὸν μονοπάτι, τὸ ὁποῖον ὑψηλὰ και κατὰ τὴν πλαγίαν τοῦ βουνοῦ φέρει συντόμως ἀπὸ τὰς Πλάτρες, μέσον τοῦ Ἀσπρόκρεμμου, εἰς Πρόδρομον, καταλήγον σήμερον εἰς τὸν ἀμαξιτὸν Πλατρῶν—Προδρόμου ἑκατοντάδα περίπου μέτρων πρὸ τοῦ ρυακίου τῆς Χάρτιζης. Τὸ μονοπάτι τοῦτο παλαιότερον ἦτο τὸ μόνον ἐν χρῆσει.

Σελλάιν τοῦ Λουκά. Εὑρηται κατὰ τὴν κατωφέρειαν τοῦ βουνοῦ ποὺ ἔρχεται, ἀπὸ τὴν Μοῆν τοῦ πελλοῦ πρὸς τὸ ἔξω θρονὸν συνεπῶς πρὸς τὸν ἀμαξιτὸν παρὰ τὸ καμῆνον δάσος ὅπως λέγεται τὸ τμήμα αὐτοῦ ποὺ ἐκἀή κατὰ τὸ 1930. Κάποτε ἕμιλος Λεμεσίων ἐκδρομέων, μετὰ γεῦμα κοπιῶδες εἰς τὸν Κολόγηρον, ἄλλοτε ὄνομαστὴν βρύσιν παρὰ τὸν ἀμαξιτὸν, ὅπου

τὰ λιβάδια τοῦ χωρίου αἰς Δημήτριος, διηγωνίσθη τίς νὰ ἔλθῃ ταχύτερον τῶν ἄλλων εἰς Τροοδίτισσαν. Εἰς ἐξ αὐτῶν, ὁ Λουκάς, ἐδοκίμασε νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ συντόμι διὰ τοῦ βουνοῦ. Ἐπειδὴ ἡμῶς παρήλθεν ἀρκετὸς χρόνος, ἀφότου ἐπέστρεψαν οἱ ἄλλοι, χωρὶς νὰ ἐπανέλθῃ, ἐξήλθον εἰς ἀναζήτησίν του εἰς τὸ βουνόν, καὶ εὔρον αὐτὸν νεκρὸν εἰς ὃν τόπον ἢ ἐκ τοῦ ὀνόματός του ἀποκληθεῖσα τοποθεσία.

Περιστερόκρεμμος. Καλεῖται τοιοῦτοτρόπως τόπος κατὰ τὸ ἔξω θρονὶ ὅπου τὸ καμμένον δάσος καὶ κατὰ τὸν χειμάρρον ποῦ φέρεται ἐκ Τροοδίτισης εἰς τὸ χωρίον Φοινί. Τὸ ὄνομα ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός ὅτι συχνάζουσιν ἐνταῦθα πολλὰ ἀγριοπερίστερα.

Πανωκλησιές. Εἰς τὸν κατήφορον τοῦ βουνοῦ κατὰ τὸν πρὸς τὸ Φοινί δρόμον ὑπῆρχον ἄλλοτε δύο παρεκκλήσια, τὰ ὅποια ἐχούσι καταστραφῆ πρὸ πολλοῦ. Εἰς τὴν θέσιν των καλλιεργεῖται τόρα ἢ ἄμπελος.

Ξεροκόλυμπος. Ὁ χειμάρρος ποῦ ἀνατολικότερον τῆς Μονῆς τοῦ πελλοῦ ρεεῖ μέχρι τοῦ Φοινοῦ σχηματίζει κόλυμπον ὀλίγον ἄνωθεν τοῦ Παπαλαζαρή, ποῦ πρὸ πολλῶν χρόνων πρότερον ἦτο λιβάδι κάποιου Λαζαρή συνηθίζοντος νὰ ὀδηγῆ ἐδῶ πρὸς διατροφήν τὰ βούδια του ἑκαστον θέρος. Ἐπειδὴ τὸ νερὸν ρεεῖ ὑπογείως μετὰ τινος ταχύτητος ὥστε νὰ μὴ σχηματίζεται καὶ πράγματι κόλυμπος ὠνομάσθη οὕτω τὸ μέρος.

Ἀρκάτζιν τῶν μουγιῶν. Κεῖται μετὰ τοῦ ἀσπρόκρεμμου καὶ τοῦ ξεροκόλυμπου παρὰ τὴν στράταν τῆν ψηλῆν. Ἐχει πάντοτε ὀλίγον νερὸν τὸ θέρος εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ ὁποίου συνήθως ἀπαντᾷ πλήθος μυιῶν ἐξ οὗ ἢ ἐπίκλησις.

Ξεραρκάκα. Χειμάρρος μετὰ Τροοδίτισης καὶ ἀσπροκρέμμου, διασχίζων τὸν ἀμαξιτὸν Πλατῶν—Προδρόμου. Καλεῖται τοιοῦτοτρόπως διότι μόνον κατὰ τὸν χειμῶνα καὶ μετὰ συνεχεῖς βροχᾶς ἔχει ὀλίγον νερὸν.

Ἀτσουπάρακον. Πέραν τῆς Ξεραρκάκας πρὸς τὸν ἀμαξιτὸν κατὰ τὸν ἀσπρόκρεμμον. Ἐπιστεῖτο παλαιότερον ὅτι κατὰ τὴν τοποθεσίαν αὐτὴν συνητᾶτο ἀριθμὸς ἀτσουπάδων, δαιμόνων, ἐξ οὗ καὶ ἢ ἐπίκλησις τοῦ ρυακίου. Τὰ κακοποιὰ αὐτὰ στοιχεῖα ἐξεπήδων ἐξαίφνης ἀπὸ βράχους καὶ θάμνους, ὅπου ἐκρύπτοντο, καὶ ἐτρόμαζον τὰ ζῶα, ὥστε οἱ ἀμέριμνοι ταξειδιῶται νὰ κατακρημνίζονται ἀπὸ τὰ ζῶα των. Οἱ ἀτσουπάδες

αὐτοὶ, «πὸ τζέινους πῶν πάσ' τὰ παμπούλια» ἦσαν προφανῶς ἐπιτήδειοι κλέπται, οἱ ὅποιοι ἐπωφελοῦντο τὴν δεισιδαιμονίαν τῶν χωρικῶν διὰ νὰ τοὺς κλέπτωσιν ἀκωλύτως.

Ἀσπρόκρεμμος. Βουνὸν ἀσπρογῆς διὰ τοῦ ὁποίου φέρεται ἢ ἀσφαλτοστρωμένη ὁδὸς ἢ συνδέουσα τὰς Πλάτρας μετὰ τὸ Τρόδος. (Ἠγούμενος Τροοδίτισης Ἰάκωβος).

Φοινί.

Ἐπικρατεῖ τὸ ἐξῆς ἔθιμον. Τὴν Κυριακὴν τῆς Λαμπρᾶς ἐρχονται εἰς τὸν ναὸν αἱ οἰκογένειαι φέρουσαι καλάθι ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπάρχουσιν αὐτὰ κόκκινα, φλαοῦνες, τυριά, κρέας, διὰ νὰ εὐλογηθῶσιν ἀπὸ τὸν ἱερέα μετὰ τὴν ἀπόλυσιν. Ἡ τροφή διαμοιράζεται μετὰ τῶν μελῶν ἐκάστης οἰκογενείας, διότι οἱ ἄνδρες ὅλοι ὁμοῦ γευματίζουσιν εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ, αἱ δὲ γυναῖκες ἐντὸς τοῦ ναοῦ. Μετὰ τὸ φαγητὸν οἱ ἄνδρες, ἰδιαιτέρως πάντοτε, παίζουσιν τὸν ζίζιρον, σουτῖαν καὶ ἄλλα, αἱ δὲ γυναῖκες τὴν ἀλεπού. Δηλαδὴ τοποθετρῶνται κατὰ γραμμὴν ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης. Ἡ πρώτη τῆς γραμμῆς ὀνομάζεται πετεινός, καὶ ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐπαγρυπνῆ ἐπὶ τῆς σειρᾶς τῶν γυναικῶν, ἐναντίων τῶν ὁποίων ἐπιτίθεται μία ἄλλη, ἀποκαλουμένη ἀλεπού, προσπαθοῦσα νὰ ἀρπάσῃ, ἴδια ἀπὸ τὴν οὐρὰν, γυναῖκα τινα.

Τὴν πρώτην τοῦ ἔτους ὄλα τὰ κορίτσια τοῦ χωριοῦ ἐγείρονται λίαν πρωτὶ διὰ νὰ ὑπάγωσιν εἰς τὴν θρῦσιν. Διότι ἐπικρατεῖ ἢ πίστις ὅτι ἐκεῖνη ποῦ θὰ κατορθώσῃ νὰ νιφθῆ πρώτη ἀπὸ τὸ νερὸν τῆς θρύσης «παίρνει τὰ κάλλη της».

Κακοσκάλα. Κατήφορος ἀρκετὰ πετρώδης ἐπομένως καὶ δύσκολος. ἔξω τοῦ Φοινοῦ πρὸς τὴν κάτω Πλάτραν.

Τρύπες τοῦ καοῦρου. Εἰς τὸ μέσον ἀμπελώνων κατὰ τὸν πρὸς τὸν ἄγιον Νικόλαον δρόμον, ρεεῖ χειμάρρος, ὁ ὁποῖος φέρεται πῶς παλαιότερον ἐβριθεν ἀπὸ καθούρια ἐξ οὗ καὶ ἢ ὀνομασία. Ἀκόμη καὶ σήμερον ἐντὸς τοῦ χειμάρρου τούτου εὐρίσκονται ὄχι ὀλίγα καθούρια. Πλησίον τῆς τοποθεσίας αὐτῆς εἶναι τὸ Μακρὸν λαῶνι νι ὕψωμα βουνοῦ πολλῆς ἐν συνεχείᾳ ἐκτάσεως.

Κάμπος τοῦ Σταυροῦ. Παραδίδεται ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχεν ἄλλοτε ναὸς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον, μετὰ τὴν κατάρρευσιν του ἐπήραν οἱ Μοδίτες καὶ ἔφεραν εἰς τὸ χωρίον των τὴν εἰκόνα τοῦ Σταυροῦ. Ὅλα τὰ κτήματα τῆς τοποθεσίας αὐτῆς ἦσαν παλαιότερον

ιδιοκτησία τῆς Μονῆς τοῦ Σταυροῦ Ὁμόδου, μεταπωληθέντα σήμερον εἰς ἰδιώτας.

Γεροκαμίνα. Ἀργιλλότοπος μετὰ καμίνου, ἴσως ἄλλοτε δι' ἀγγειοπλαστικὴν, πλησίον τῶν Κάμπων τοῦ Σταυροῦ, ὅπως καὶ ἡ Πολεμήδικα εἰς, ἴσως διότι ἐνταῦθα ἀφθονοῦσι τὰ παράγοντα τὰ πολεμήδικα ἢ πομιλίδικα δένδρα (Mesbilus Germanica) Μουσουλιά. Σήμερον ἢ θέσις εἶναι ἀμπελόφυτος.

Ἀμπελάτζια. Ἀμπελώνες μετὰ τῶν χωρίων Φοινὶ καὶ αἰς Δημήτρις.

Τρασυλλόβουνος. Βουνὸν πλησίον τῶν ἀμπελατζιῶν, ἄλλοτε δασώδες, εἰς τὸ ὁποῖον ἐσυνηρίζετο κατὰ τὸ θέρος νὰ ὠδηγοῦνται καὶ διακίβηται πρὸς βοσκήν, ὅπως καὶ σήμερον, ἀπὸ τῆς μάντρης τοῦ Μπαλάρη τράουλλοι. Σήμερον εἶναι ἀμπελώνες.

Γιασάφης ἢ Γιασάφηδες. Παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Εἶναι περιβόλια καὶ ἀμπέλια μετὰ τῶν Φοινῶν καὶ ἁγίων Ἀναργύρων.

Κουρβελός. Ἀπότομον βουνὸν παρὰ τὰ ἀμπελάτζια μετὰ πολλῶν προεξέχοντων βράχων. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ ἄλλαι ἀλαχοῦ προεξοχαὶ βουνῶν καλοῦνται οὕτω.

Ἅγιοι Ἀναργυροί. Ἐξω ἀπὸ τὸ Φοινὶ δύο περίπου χιλιόμετρα, νοτιῶς τῶν Γιασάφηδων, ὑπάρχει πολὺ πλαιδιὸς ναὸς ἐπ' ὀνόματι τῶν ἁγίων Ἀναργύρων. Κατὰ τὴν μνήμην τῶν πλαιδιότερων ὑπῆρχεν ἄλλοτε ἐνταῦθα μικρὸν μοναστηράκι μετὰ ὀλίγα δωμάτια διὰ τοὺς καλογήρους, τὰ ὅποια ὁμως μετὰ τὴν διόλυσιν τῆς Μονῆς ἐγκατελείφθησαν καὶ κατεστράφησαν ὥστε τὴν μόλις σώζονται τὰ εἰρηστικά των. Ὁ ναὸς ὁμως ἐξακολουθεῖ ὑπὸ τῆς λειτουργοῦμενος δις τοῦ ἔτους, τὴν Δευτέραν τῆς Λαμπρᾶς καὶ κατὰ τὴν μνήμην τῶν ἁγίων Ἀναργύρων (1 Ἰουλίου). Ὁ περιβόλος τοῦ ναοῦ χρησιμοποιεῖται σήμερον ὡς κοιμητήριον τοῦ χωρίου Φοινί. Ἡ Μητρόπολις Πάφου ἐζήτησε νὰ παραλάβῃ καὶ διαφυλάξῃ τὰς εἰκόνας τοῦ ναοῦ τούτου, διότι ἔχει τοιαύτας μεγάλης ἀξίας λόγῳ τέχνης, καὶ πρὸ πάντων διότι μία ἐκ τούτων, ἡ περὶ τὴν Δευτέραν Παρουσίαν, ἐκτιμηθεῖσα ἀντὶ Λ. 500 ἀπωλέσθη. Εἰς τοῦτο ὁμως μετὰ πείσματος ἀντέστησαν οἱ χωρικοί. Λέγεται ὅτι χωρικοὶ ἀνασχάπτων τὸ πλησίον τοῦ ναοῦ κτήμα του εὔρε πηθᾶρι μετὰ χρυσᾶ νομίσματα. Τὰ πέριξ τοῦ ναοῦ καλύπτει σήμερον ἢ ἀμπελος.

Κάμπος τοῦ Κούλλουρου. Πλησίον τοῦ χωρίου κατὰ τὸν πρὸς τὴν Πάφον ἡμιονικὸν δρόμον.

Κοτῖνόβουνος. Πετρῶδες μετὰ κοκκινογῆν βουνὸν κατὰ τὸ ἀπὸ Φοινὶ μονοπάτι πρὸς τὸν δι' ἁγίου Νικόλαον ἀμαξιτὸν.

Κοτῖνόκαμπος. Ἐκτασις κοκκινογῆς. Εἰς τὸ χωρίον Φοινὶ ἐκ κοκκινογῆς κατασκευάζονται ὀνομαστικὰ στάμνες καὶ κανάτια.

Καλόγηρος. Πρὸς Δ τῆς Πανωκλησιᾶς ἀμπελότοπος σήμερον. Ἐπι μᾶλλον πρὸς δυσμὰς κεῖται ὁ ἅγιος Γεώργιος, τοῦ ναοῦ τοῦ ὁποῖου, πού ὑπῆρχεν ἄλλοτε, μέλις διακρίνονται σήμερον τὰ εἰρηστικά. Ἐνταῦθα ὑφίσταται δάσος, ἀμπέλια καὶ λιβάδια, ἐπειδὴ ὑπάρχει μικρὰ θρύσις.

Σεντούκα. Κεῖται κάτωθεν τοῦ Καλογήρου. Ἀπεκλήθη οὕτως ἴσως ἐκ τοῦ σχήματός της. Εἶναι ἀμπελόφυτος.

Λάρμη. Ἐναντι τοῦ Φοινοῦ ἐπικλινὴς τόπος πλήρης χαλίκων. Τὸ ὄνομα Λάρμη φέρουσι πολλαὶ τοποθεσίαι εἰς διάφορα χωρία ὅταν αὐταὶ θρίθουσι μικρῶν χαλίκων.

Βίπλα. Τοποθεσία πρὸς Ν τοὺς Γιασάφηδες.

Ἄμμουδοι. Λευκογῆ, προσομοία πρὸς ἄμμον, κατὰ τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους κατὰ τῆς μάντρης τοῦ Μπαλάρη, κατάφυτος ἀπὸ ἀμπέλια. Παρ' αὐτοὺς κεῖται ἡ τοποθεσία Βίνες, πρὸς τοὺς κάμπους τοῦ Σταυροῦ λαβοῦσαι τὸ ὄνομα ἀπὸ φλέβας ἀργίλλου λίαν καταλλήλου διὰ τὴν ἀγγειοπλαστικὴν, ἢ ὅποια καὶ σήμερον ἀνθεῖ ὡς καὶ ἄλλοτε. Παρὰ τῆς Βίνες ὑπάρχει «τὸ γιοφύρι τοῦ Δεσπότη» ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Διορίζου.

Περβόλια Δοτζίμια. Τοποθεσία πλησίον τοῦ χωρίου μετὰ ἀφθονίαν μεγάλων πετρῶν, τὰς ὁποίας οἱ χωρικοὶ μεταχειρίζονται ὡς διτζίμια δοκιμάζοντες τὴν δύναμιν των.

Μαζόκαμπος. Μετὰ τὸν Πλάτρης καὶ Φοινί. Ἀπεκλήθη οὕτω πῶς κατὰ πᾶσαν πιθανότητα διότι ἔχει ἀφθονα μάζια, πού δὲν φύονται πουθενά ἄλλου εἰς τὰ πέριξ. (Μαζιά=ποτῆριον τὸ ἀκανθώδες).

Σεροτσοιδικία. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει δάσος εἰς τὸ ὁποῖον παλαιότερον, φαίνεται ἔβασκον χοῖροι. Ἡ τοποθεσία σήμερον ἀνήκει εἰς τὸ χωρίον Καμινάρκα. (Παναγιώτης Παπαθεοδῶτου).

Μουτουλλᾶς.

Γυναῖκα. Διὰ μέσου τοῦ χωρίου ρέει, κυρίως τὸν χειμῶνα, ὁ Κατούρης, ρυάκιον ὀνομασθὲν τοιοῦτοτρόπως διότι εἰς αὐτὸν

ρεί το καλοκαίρι τόσο λίγον νερόν, ὅσον κατούρημα ἀνθρώπου, εἴτε καὶ διότι εἰς αὐτὸν ἐπλεον τὰ ἀκάθαρτα ροῦχα, πρὸ παντὸς τὰ κατορημένα πανταλονάκια τῶν παιδιῶν. Πλησίον αὐτοῦ καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐπὶ τῆς γεφύρας τοῦ ὁ ἀμαξιτὸς ἀποτελεῖ ὀξείαν γωνίαν, ὑψοῦται βουνὸν ἐπὶ τῆς πρὸς δυσμὰς πλαγίᾳς τοῦ ὁποῦ ὑπάρχουσιν ὀγκώδεις πέτραι καὶ πλησίον αὐτῶν σπήλαιον. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι ἐντὸς τούτου διέμενε μία γυναῖκα, ἡ ὁποία εἶχε καὶ τὴν βούφην τῆς καὶ ὑφαινε διάφορα ὑφάσματα. Κάποτε, ὁ ἅγιος Σπυρίδων, πιθανότερον ἄλλος τις ἅγιος, διερχόμενος ἀπ' ἐδῶ ἐζήτησε κάποιον ὑφασμα ἀπὸ τὴν γυναῖκα αὐτὴν, καὶ ἐπειδὴ τοῦ ἠρνήθη, τὴν κατηράσθη νὰ ἀπολιθωθῆ. Ἐκ τίνος ἀποστάσεως καὶ ἀπὸ τίνος διευθύνσεως διακρίνεται ἐπὶ τοῦ βράχου κἀτι ὡς γυναῖκα κρατοῦσα εἰς τὴν ἀγκάλῃν τῆς παιδίον. Ἐπὶ πλεόν ἐντὸς τοῦ σπηλαίου δεικνύονται ἡ βούφα καὶ δλα αὐτῆς τὰ ἐξαρτήματα ἀπολιθωμένα ἐπίσης.

Λατόιν. Πλησίον τῆς τοποθεσίας **Γυναῖκα** ὑπάρχει θαλούλωμα γῆς, εἶδος λάκκου, εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁποῦ ἀναβλύζει πόσιμον νερόν. Πέριξ ὑπάρχουσιν ἀμπέλια.

Κρούβελος. Ἐπὶ τοῦ ἰδίου βουνοῦ, ἀλλὰ πρὸς τὸν δρόμον τοῦ Πεδουλά, καὶ ἀπὸ τούτου πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψώματος, κατ' ἀποστάσεις δὲ, ὑπάρχουσιν εἰς τέσσερα σημεῖα ὀγκώδεις ἔξοχαὶ βράχοι. Ὁ πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ τοιοῦτος, αἰχμηρὸς, καλεῖται κρούβελος, ὁ τέταρτος δὲ, ὁ καὶ κατώτερος, λέγεται θρονὸν τῆς Παναγίας, τῆς τοῦ Μουτουλλά εὐδαίως πολὺ πλησίον αὐτοῦ κειμένης. Ἐδῶ, ἀκόμη μέχρι πρὸ τίνος χρόνου, ἐγένετο ἀπαξ τοῦ ἔτους δέησης. Κάτωθεν τούτου εἶναι ὁ Σταυρὸς, ἴσως παρεκλήσι, τοῦ ὁποῦ ὁμοῦ οὐδὲν ἴχνος διασώζεται. Σχεδὸν ἠνωμένος μὲ τοῦτον εἶναι ὁ **Καζαντζής**, ἔχων κήπους καὶ ἀμπέλια.

Ἀρκάτζιν τοῦ Νίκου. Κεῖται ἀγὰ μέσον Μουτουλλά καὶ Πεδουλά καὶ ἦτο, ἴσως, ἰδιοκτησία Νίκου τινός, διότι ἔχει νερόν διὰ τοῦ ὁποῦ ποτίζονται περιβόλια καὶ ἀμπέλια.

Κληρουδικιοῦ. Παρὰ τὸν ποταμὸν «ἐφτάβρυσες» ὅπως καλεῖται συνηθέστερον ἐδῶ ὁ Σειράχης διότι φέρεται εἰς αὐτὸν τὸ νερόν τῶν «ἐφτάβρυσων» ποῦ ἀναβλύει πλησίον τῆς θέσεως Πλατάνι ἐντὸς τοῦ παρὰ τὸν Πρόδρομον δάσους, ὅπου χάριν τοῦ δροσεροῦ τοῦ ὕδατος καὶ τὸ πευκόφυτόν του, οἱ παραθερίζοντες εἰς Πεδουλᾶν καὶ Πρόδρομον ἐρχονται νὰ διημερεύσωσι

ψήνοντες «ὄφτα», ὑπάρχει ἡ τοποθεσία **Κληρουδικιοῦ**. Ἐνταῦθα ὑπάρχει θειοῦχον νερόν, ὡς ἀπέδειξεν ἡ γενομένη (1927) ἀνάλυσις του, ἀρκετὸν διὰ ἑκατὸν λουτρά τὴν ἡμέραν. Ἐκεῖ ὅπου ἀναβρύει τὸ θειοῦχον, κατὰ τὰς γενομένας ἐργασίας ἐκκαθαρίσεως, εὐρέθη πλάκα φέρουσα τὴν χρονολογίαν 1246, προφανῶς, ἣτις θραυσθεῖσα ἐκολλήθη καὶ ἐτοποθετήθη ἐκ νέου ἀφ' ὅθεν ἐξήχθη. Ἐδῶ πλησίον ὑφίστανται, ἐπὶ μεγάλης σιδερόπετρας, δύο μικρὰ θαβουλώματα, ἐσκαφέντα, ὡς ὑποτίθεται, διὰ ἐδρόλουτρα, διότι ἀπὸ τὸν πυθμένα τοῦ θαβουλώματος ἀναβλύζει νερόν. Ἡ σιδερόπετρα αὐτὴ καὶ τὰ θαβουλώματα καλοῦνται «μαερισσί, λουτρά τῆς Ρή(γ)αινας». Ἡ παράδοσις δηλαδὴ θέλει ὅτι εἰς τὴν **Τσαφάραν** ἔζη παλαιότερον **Ρήγγαινα**, διοικοῦσα τὸν **Μάραθον**, κατοικοῦμενον ἀπὸ Ἑλλήνας, καὶ τὸν **Τρουλληγόν**, κατοικοῦμενον ἀπὸ Ἑνετοῦς, καὶ ὅτι αὐτὴ ἐσυνήθιζε νὰ κατέρχεται ἕως ἐδῶ καὶ νὰ πέρη τὸ λουτρόν τῆς. Ἐπὶ πλεόν ὑπάρχουν εἰς τὴν τοποθεσίαν αὐτὴν λείψανα «κ ο γ κ ρ ε» παλαιοῦ, ὡς ὑποτίθεται χάριν τῶν λουτρῶν.

Καλαμίδι. Κεῖται εἰς τὴν ἀντίπεραν τοῦ ποταμοῦ δχθην, κληθεῖσα οὕτω διότι φύονται πολλὰ ἀγριοκάλαμα. Παρ' αὐτὴν ὑπάρχει ἡ τοποθεσία «Χρυσομηλιές» διότι ὑπῆρχον ἐνταῦθα τοιαῦται πάμπολλαι, ἀρκεταὶ δ' ἀκόμη καὶ σήμερον.

Καμινούδι. Φαίνεται ὅτι ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν κατασκευὴν πίσης ἀπὸ τὴν ρητίνην τῶν πεύκων, ὅπως ἐγένετο καὶ εἰς ἄλλα χωρία τοῦ ὄρεινοῦ τούτου διαμερίσματος. Θὰ ἦτο καὶ συνοικισμὸς ἐνούμενος μὲ τὸν **Μάραθον**, διαιρούμενον εἰς πάνω καὶ κάτω. Διότι πέραν τούτου 3—4 σκάλες ἀρχίζουν περιβόλια καὶ ἀμπέλια εἰς τοποθεσίαν καλουμένην τὸ **Μάραθον**. Τούτου φέρεται κατὰ παράδοσιν ὡς ἐξωκλήσιν ὁ ναὸς τῆς **Παναγίας** τοῦ Μουτουλλά ὁ καὶ σήμερον σωζόμενος. Τὸ ὄνομα τοῦ ναοῦ ὀφείλεται ὅχι τόσο εἰς τὸ χωρίον ὅσον εἰς τὸν κτίτορα, **Ἰωάννην τοῦ Μουτουλλά** («Κ. Χ.» **ΙΑ'**. 143 κέξ.) Διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἶναι ἀληθὴς ἡ παράδοσις, καθὼς ἐπὶ πλεόν τοῦ ναοῦ τούτου οὐδεμίαν κάμνουσι μνεῖαν οἱ κώδικες τοῦ **ΙΗ'** αἰῶνος τῆς Μητροπόλεως **Κερηνεῖας** **Α** καὶ **Β** (1763—1773) εἰς ἣν ὑπάγεται. Ἐκ τῶν πολλῶν ναῶν τοῦ **Μαράθου** (Marathase real) ἐνδιαφέρει ὁ ἅγιος **Κωνσταντῖνος**, διότι σώζεται τούτου ἁγίασμα ἔχον τὴν ἰδιότητα νὰ θεραπεύη ταχύτατα τοὺς σκαθιστοὺς. Πρὸς τοῦτο ἀρκεῖ νὰ ἐπιτεθῆ ὅπου οἱ κάλοι λάσπη ἀπὸ τὸ ἁγίασμα διὰ νὰ ἀποπέσωσιν ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν.

Εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ ρύκκος Μάραθος, λαβόντος τὸ ὄνομα διότι ῥέει μεταξύ μαραθῶν (Σ. Μενάρδου τοπωνυμικὸν σ. 351), πλησίον εἰς πευκῶνα εἶναι ὁ ναὸς αἰς Σωτήρη, λειτουργούμενος τὴν 6ην Αὐγούστου, ὑπερθεῖν τοῦ ὁποίου εἰς τὴν «Ἄνερ φανήν» εἶναι ἡ Σέρκαϊνα. Εἰς τὴν περιοχὴν αὐτῆς καλλιεργοῦνται τὰ καλύτερα περιβόλια τοῦ Μουτουλλά, τὰ ὁποῖα εἶχε καὶ ἐπεμελεῖτο κάποια Σέργαϊνα, σύζυγος τοῦ Σέργγη, ἡ ὁποία φέρεται, κατὰ τὴν παράδοσιν, ὅτι ἔκαμνε λουτρὸν εἰς τὸν ποταμὸν εἰς τὴν θέσιν Μούτζελλος, ὅπως καλεῖται ἕνα βαθὺ κοίλωμα ἑνὸς μέτρου καὶ πλέον βάρους ἐπὶ μεγάλης σκληρᾶς πέτρας, κειμένης εἰς τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ. Εἰς τὸν Μούτζελλον κάμνουσι μπάνιο καὶ σήμερον οἱ ἔφηβοι. Παρὰ τὴν Σέρκαϊνα ὑπάρχει ἡ τοποθεσία Φλουρέτζα καὶ Κόκκου μὲ πολὺ καλὰ περιβόλια.

Εἰς τὸ βουνὸν Ἀψωτῆρι πρὸς Δ' τοῦ Μουτούλλά ὑπάρχει ἡ Μερσίνη, βουνώδης τοποθεσία μὲ ἀμπέλια καὶ περιβόλια ἀποκληθεῖσα οὕτω διότι παλαιότερον εἶχε μυρσινιές. Μεταξὺ τῶν πολλῶν βραχωδῶν τοποθεσιῶν τοῦ βουνοῦ, ὑπάρχει μία ἐνδιαφέρουσα, διότι ἐπ' αὐτῆς, ἐπιπέδου μικροῦ πλάτους μήκους ἑμῶς μεγαλειτέρου, ὑπάρχουσιν οἱ «Παδικιὲς τοῦ ἀππάρου τοῦ Δι(γ)ενῆ, ὁ ὁποῖος ἐπήδησε ἀπὸ τὸ Τρόδος ἐδῶ.

Κακονόματοι. Ὀνομάζονται ἀμπέλια ἐπὶ πετρώδους καὶ κρημνώδους μέρους, ἴσως ἐκ τῆς δυσκόλου καὶ ἐπικινδύνου διὰ ταύτης διαβάσεως. **Ματζελλεῖον.** Καλεῖται ἡ ὑποτιθέμενος τόπος τῆς σφαγῆς. («Κ. Χ.» ΙΑ'. 140, σημ. 11.) Μαραθου καὶ Τρουλληνοῦ. **Μιά Λαῶνιν,** ἡ Μέγα Λαῶνιν ὡς καλεῖται εἰς Καλοπαναγιότητα, εἰς ἣν καὶ ἀνήκει. (Μιλτιάδης Χαραλαμπίδης).

Καλοπαναγιότης.

Ἀκολιοῦ. Ἐπὶ Ἐνετοκρατίας ἦτο χωρίον. Εἰς τὸν κώδικα Κερηνείας διὰ τὲς ἐλξὲς τοῦ Ι. Λαμπαδιστοῦ σημειοῦται «...εἰς τοῦ κάτω Ἀκολιοῦ 10, καὶ εἰς τοῦ πάνω 12...εἰς τοῦ Ἀνεμοκλείδου 17... εἰς τοὺς ἁγίους ἀναργύρους 3...» Ὑπῆρχε πάνω καὶ κάτω Ἀκολιοῦ, καὶ ἀνὰ ἡμέραν, ὑφίστατο ὡς χωρίον κατὰ τὸ 1773, ὅτε ἐγράφη ὁ κώδιξ; Κεῖται πρὸς τὰ τταράφια τῆς Λεύκας ὅπου σώζονται τὰ ἐρεῖπιά του (ΚΓ. Π' σελ. 55, ὑποσ. 192). Σήμερον εἶναι χωράφια καὶ περιβόλια.

Ἀρκάτζιν βούλλας. Ἀπὸ τὸ βουνὸν φέρεται εἰς τὸν Σετράχην διὰ τοῦ ἀμαξίτου. Ὀνομάσθη οὕτω διότι κάπου εὐρέθη εἰς αὐτὸ πέτρα μετὰ σφραγίδος, ἡ ὁποία, κατὰ παράδοσιν, ἐχρησίμευεν ὡς ὀρόσημον διὰ νὰ χωρίζονται οἱ δύο καζάδες, τοῦ ἑνὸς πασᾶ ἀπὸ τοῦ ἄλλου. Παρὰ τοῦτο καὶ κατὰ τὸν παλαιὸν δρόμον Λεύκας—Μαραθάσας, ὑπάρχει μεγάλη πέτρα ἐπὶ τῆς ὁποίας διακρίνεται ἀποτύπωσις τοῦ ποδὸς τοῦ Διγενῆ, ἡ παδικιὰ τοῦ Δι(γ)ενῆ. Πλησίον ταύτης ὑπάρχει καὶ ἄλλη τις πέτρα, μεγαλύτερα, ἡ λεγομένη πέτρα τῶν νεφρῶν, ἐπὶ τῆς ὁποίας παλαιότερον ἤρχοντο καὶ ἐκυλλοντο ὅσοι ἐπονοῦσαν τὰ νεφράτους διὰ νὰ θεραπευθῶσι. Πέριξ ταύτης ὑπάρχουσιν καὶ πολλὰ χαλίκια, τὰ ὁποῖα καὶ αὐτὰ ἔχουσι τὴν ἴδιαν θαυματουργὸν δύναμιν. Μὲ αὐτὰ σήμερον, φέροντες εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀσθενοῦς, σταυρώνουσι τοὺς πάσχοντας καὶ ἀδυνατοῦντας νὰ προσέλθωσιν ἐπὶ τόπου, οἱ ὁποῖοι καὶ θεραπεύονται. Ἡ φήμη τῆς πέτρας αὐτῆς ἐπεσκόπησε τὴν τῆς πέτρας τοῦ Διενῆ ὥστε σήμερον νὰ ἀναφέρεται μόνον ἡ πέτρα τῶν νεφρῶν, προκειμένου νὰ ὑποδειχθῇ ἡ τοποθεσία αὐτῆ. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ βουνοῦ ὑπάρχει ἡ Ἀτράτσια, ἐπίπεδος πλατεῖα.

Ἀναμοκλείδου. Εἰς τὸ ἀρκάτζιν Ὀρκῶντας, ὅπου ὑπάρχει ὁ πρῶτος σταθμὸς διὰ ἀνάπαυσιν τῶν ταξιδιωτῶν, δεξιόθεν τοῦ δρόμου ἐπὶ τοῦ βουνοῦ ὑπάρχει ἡ τοποθεσία Ἀναμοκλείδου, κατάσπαρτος ἀπὸ ἐρεῖπια οἰκῶν καὶ ναῶν. Διακρίνονται ἀκόμη καὶ λείψανα τοίχων. Ἀπὸ τὴν ἑκτασιν τῶν ἐρειπειῶν ἡ Ἀνεμοκλείδου («Κ. Χ.» Π'. σελ. 36 ὑποσ. 64) ἦτο μικρὸν χωρίον τοῦ κόμητος τῆς Edesse καὶ ἐπειτα τοῦ βασιλέως. Σήμερον εἶναι χωράφια καὶ ἀμπέλια. Κάτωθεν τοῦ ἀμαξίτου μὲ δροσερὸν νερὸν εἶναι ἡ Κρυάβρουση. Ἐπὶ τοῦ βουνοῦ ἐδῶ ἀλλ' ὑψηλότερον ὑπάρχει κορυφὴ ἀποκαλυμμένη χαρτζιάς, διότι κατὰ παράδοσιν ὑπάρχει χαλκός. Πέριξ τῆς θέσεως ἑμῶς δὲν ὑπάρχουσιν ἔχνη ἐμεταλλεύσεως οὔτε χαλκοῦ. Πλησίον του κεῖται ἡ Παλιόληνος, χαλοσπιδικιές. Ἴσως ὑπῆρχε συνοικισμός. Σήμερον καλλιεργεῖται ἡ ἀμπελος. Εἰς τὴν τοποθεσίαν «ἀγιοὶ Ἀνάργυροι» παρὰ τὴν Ἀνεμοκλείδου συναντῶνται τοῖχοι καὶ ἐρεῖπια, προτέρου συνοικισμοῦ. Εὐρέθησαν ἐνταῦθα καὶ πίθοι καὶ ἄλλα τινὰ οἰκιακὰ σκευῆ. Τὴν τοποθεσίαν ταύτην ὡς ταυτήν ἢ ὡς χωρίον ἀναφέρει καὶ ὁ κώδιξ Κερηνείας (Ἴδε Ἀκολιοῦ). Σήμερον ὑπάρχουσιν ἀμπέλοι ὅπως καὶ εἰς «τ' αἰωροκόδικα».

Μόσφιλος παρὰ τοὺς ἁγίους Ἀναργύρους πρὸς τὸν Καλαπα-

ναγιότην, περιβόλια σήμερα, ως εκ τῆς θέσεώς του δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ εἶναι τὸ χωρίον Mesfilos ἢ Mosfilo («Κ. Χ.» ΙΓ' σελ. 37 καὶ 55) τῆς Marathase Real.

Λαξιὰ Ἀχνη, προφερομένη καὶ Ἄγνη. Παρὰ τὸν δευτέρου σταθμὸν ἐπὶ τοῦ ἀμαξιτοῦ Λεύκας—Καλαπαναγιότη πλησίον εἰς τὴν γέφυραν πρὸ τοῦ Νοίκου. Ἄχνη ἐπίσης καλεῖται καὶ τὸ παρὰ τὴν λαξιὰν ἀρκάτζιν. Ἐνταῦθα σώζονται μεταξὺ ἄλλων ἐρειπίων καὶ τὰ τοῦ ναοῦ τῆς ἁγίας Ἄγνης, λειτουργούμενα ἄλλοτε. Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Νοίκου σώζεται μεγάλη εἰκὼν τῆς ἁγίας Ἄγνης, ἣ ὁποία κατὰ παράδοσιν μετεφέρθη ἐδῶ ἀπὸ τὴν λαξιὰν Ἄχνη. Κατὰ πᾶσαν δεβαιότητα ἢ τοποθεσία αὕτη («Κ. Χ.» ΙΓ' σ. 37 ὑποσ. 71) εἶναι ἢ θέσις ὅπου παλαιότερον ἔκειτο τὸ χωρίον Agni, domaine Royal, τὸ ὁποῖον παρεφθάρη. **Κάτω Μύλος**. Ὅπου ἡ γέφυρα πρὸ τοῦ ἀνηφόρου πρὸς Καλαπαναγιότην. Ἄλλοτε χωρίον («Κ. Χ.» ΙΓ' σελ. 37 ὑποσ. 72 καὶ σελ. 54).

Γιανᾶς, ἀρκάτζιν καὶ Γνουδιᾶς ἀρκάτζιν, πηγάζουσιν ἀπὸ τὸν Κατσιμούμμουρον, ἐρειπωμένον σήμερα μετόχι τοῦ ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιοῦ. («Κ. Χ.» ΙΒ' σελ. 264—5). Ἦτο τοῦτο ἄλλοτε χωρίον πρὸς νότον τῶν Γερασιῶν τοῦ conte d' Edesse καλούμενον Cazimumuro ἢ Cazimimico («Κ. Χ.» ΙΓ' σελ. 54 ὑποσ. 189 καὶ 36 ὑποσ. 67). Ὁ Κατσιμούμμουρος εἶχε καὶ ναὸν τοῦ ἁγίου Στεφάνου, τοῦ ὁποίου ἢ εἰκὼν σώζεται εἰς τὴν ἁγίαν Μαρίνα τοῦ Καλαπαναγιότη.

Ἐπὶ τοῦ πρὸς Δ' τοῦ χωρίου θουνοῦ ὑπάρχει ἡ Φτερίκωτή, καὶ τὸ Ἀφωτήρι, πρὸς τὰ τταράφκια τοῦ Μουτουλλᾶ. Παρὰ τὴν πρώτην καὶ πρὸς τὸ χωρίον εὐρίσκειται ἡ Τζελλιά, ὅπου συναντῶνται, κατὰ παράδοσιν, λείψανα χωρίου.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ χωρίου μεταξὺ δύο θουνοκορυφῶν περιλαμβάνεται ὁ Τρουλληγὸς. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἐτέρου θουνοῦ ἀπαντᾶται ὁ Πύργος, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν παράδοσιν ἦτο ἐξοχικὸς οἶκος ρηγὸς τινος. Ἐνταῦθα σώζονται καὶ ἐρείπια, κατωτέρω δὲ καὶ πόσιμον νερόν. Ὁ Πύργος παλαιότερον ἦτο χωρίον («Κ. Χ.» ΙΓ' σελ. 37) Marath. Royal. Σήμερα εἶναι ἀμπέλια. Παρὰ τὸν Πύργον εἶναι ὁ Ἄντρουκλος ἐξ ὁμωνύμου δένδρου, ὅπου καὶ πηγὴ, ἁγίασμα τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Λαμπαδιοῦ («Κ. Χ.» ΙΒ' σελ. 248), καὶ χαμηλότερον, ὁ Κοκκαλλᾶς, ἀμπέλια, καὶ ἔτι χαμηλότερον εἰς τὴν κορυφὴν λόφου, οἱ λουτρῆδες ἄλλοτε, κατὰ τὴν παράδοσιν, θειοῦχα λουτρά.

Τρουλληγὸς, ἄλλοτε χωρίον («Κ. Χ.» ΙΑ' σελ. 153 κέξ).

Τὸ αὐτὸ ὄνομα φέρει καὶ ἀρκάτζιν ρέον πρὸς τὸν Σετράχην. **Ἄρωνιό**. Κάτωθεν τοῦ Τρουλληγοῦ συναντῶνται ἐρείπια ἀρκετῆς ἐκτάσεως, τὰ ὁποῖα θεβαίως θὰ ἀνήκουσιν εἰς τὸ ἄλλοτε ὑπάρξαν χωρίον Αρογίνο («Κ. Χ.» ΙΓ' σ. 36) σήμερα Ἄρωνιό. Παρ' αὐτὸ ὁ Λοῦκκος, ἐκ καθιζήσεως τοῦ ἐδάφους. Παρὰ τὸν ναὸν τῆς Θεοδέπαστης τὸ Ἄλωνοῦδι, ὅπου ἐρείπια, καὶ τὸ Χλιδόν, ἔνεκα τῶν θειούχων πηγῶν. Ἐνταῦθα εἶναι καὶ ἡ Πλύστρα τοῦ χωρίου (Χαραλαμπ. Μιχαήλ Μουτζίδης).

Πρόδρομος.

Μουσταφᾶς. Ἀναφέρεται ὅτι κάποτε χριστιανὸς τοῦ Προδρόμου ἐτούρκεφε λαθῶν τὸ ὄνομα Μουσταφᾶς, καὶ ἔτι ἡ ἐπίκλησις τῆς τοποθεσίας προήλθεν ἐκ τούτου, ὅπερ ἀπίθανον. Τοῦρκοι, κατὰ τὴν παράδοσιν, δὲν κατώκου εἰς Πρόδρομον, ἐμποδίζοντος τοῦ ἁγίου. Νὰ ὑπῆρχε τις ἀντιπρόσωπος τῆς κυβερνήσεως, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰς σφραγίδας ἐγγράφων τινῶν, ὡς ἀνωτέρω; (σελ. 274). Ἡ τοποθεσία εἶναι περιβόλια πρὸς τὸν Παλιόμυλον.

Ἀντώνηδες. Περιβόλια παρὰ τὴν Πλατανιὰν πρὸς τὴν Τρικουσιὰν, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκον ὅπως καὶ ἡ Πλατανιά. Κάποιος Χατζῆ Ἀντωνῆς, συγγενῆς μὲ τὸν Μητροπολίτην Κερηνεῖας Μελέτιον, τὸν ἐπιλεγόμενον ἦρωα, ἠγόρασε, δῆθεν, τὰ κτήματα αὐτά. Ἐννοεῖται ὅτι ἐνομιμοποιήθησαν δωρεάν. Τὰ παιδιὰ τούτου, οἱ Ἀντώνηδες, κληρονομήσαντὰ τὰ κτήματα ἔδωσαν εἰς αὐτὰ τὸ ὄνομά τους. Παρὰ τὸν Μουσταφᾶν ὑπάρχει Ἄγιασμα, καὶ παρὰ τοὺς Ἀντώνηδες Σπήλιος (τῆς Παναγίας) παρὰ τὴν Τρικουσιὰν, ἐράχος δηλαδὴ σχηματίζων εὐρὺ σπήλαιον.

Σησάμι. Ἐπίπεδος τόπος μὲ δικόν του νερόν, γεμάτος ἄλλοτε ἀπὸ ξισταρχιᾶς (Κίστος), τὸν ὁποῖον ἀφοῦ ἐκαλλιέργησε κάποιος ἐφύτευσε σησάμι. Εἰς ὑστέρους χρόνους ἔγινεν ἀμπελῶν καὶ περιβόλια.

Καλαθίνα. Παλαιότερον ὑφίστατο ἐνταῦθα μεγάλος καλαμιώνας, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὁ ἰδιοκτήτης Εὐθύμιος κατεσκευάζε καλάθια καὶ κοφίνες, ὅπως ὕστερον καὶ ἡ γυναίκα του. Τὸ κτήμα σήμερα ἔχει περιβόλια.

Λασμαρκά. Ἀμπέλιον παρὰ τὸ Νεκροταφεῖον μετὰ νεροῦ, παλαιότερον εἶχεν ἀφθονα λασμαρκά (δενδρολίθανον τὸ φαρμακευτικόν), ἐξ οὗ ἡ ἐπίκλησις. Πλησίον εἶναι ὁ Καλαμᾶς, ἀμπέλια καὶ καλαμιώνας.

Φλούδι ή Φλούδκια. (Τύφη.) παρά τους Μουσταφάδες. Ἄλλοτε ἦτο κόλυμπος, ὅπου ἐβλάστανον φλούδκια, καί ἐβοσκον πρόβατα. Σήμερον ἀπεστραγγίσθη καί ἐγινε περιβόλια. Τά Καβάτ ζια εἶναι περιβόλια παρά τὰ Φλούδκια, πού ὀφείλουσι τὸ ὄνομά των εἰς τὴν ὑπαρξίν καθατζιῶν. Παρ' αὐτὰ ἡ Κυλίστρα, κρημνῶδες μέρος.

Πλύστρα. Πλησίον εἰς τὸ Σησάμι. Ὁ Πάτσλος, ἰδιοκτήτης τοῦ τόπου τούτου, παρεχώρησε διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν, τὴν πλύσιν ρούχων, ἄλλον τόπον ἀποκληθέντα Πλυμμαρκὸν ἢ Σκλέδροι, διότι ὑπάρχουσι μερικὰ τοιαῦτα (Κλήθρα).

Πούντα. Εἶναι λιθαδερά. Τὸ ὑπέδαφος ἔχει ἀφθονίαν ὕδατος τὸ ὅποιον ἀναβλύζει ὡς πηγὴ ὀλίγον κατωτέρω, ἀλλὰ πολλάκις καί εἰς τὴν ἐπιφάνειαν, ὥστε νὰ σχηματίζεται κόλυμπος. Κατεσκευάσθη ὑπόγειος ὄχετός.

Σημαρικός. Ρυάκιον ἀπὸ τὰ Φλούδκια διὰ τῆς Πούντας ρέων πρὸς τὸν Παλιόμυλον ὅπου ἐνοῦται παρά τὸν μύλον με ἐκείνον τῆς Χάρτζης. Ἐπειδὴ μὲ τὰ νερά του ἐπλεον τὰ λερωμένα φορέματα, τὰ νερά του θεωροῦνται ἀκάθαρτα.

Τζυπαρίσσι παρά τὴν Τρικουτιάν, διότι ἄλλοτε εἶχε πολλὰ κυπαρίσσια. Μερικὰ ἐκ τούτων, ἀρκούντως μεγάλα, ἐχρησιμοποίηθησαν διὰ τὴν στέγην τοῦ παλαιότερου ναοῦ τοῦ Προδρόμου. Σήμερον εἶναι ἀμπελῶν.

Πέρα Λιβάδι. Ἄλλοτε ἦτο λιβάδι ἐκεῖ πέραν (=μακρὰν) τῆς Τρικουτιᾶς, ἔχον ἴδιον νερόν. Σήμερον εἶναι περιβόλια.

Διψιά. Τοποθεσία κατὰ τὴν Λεμίθου ἀποκληθεῖσα οὕτω διὰ τὴν ἔλλειψιν ὕδατος ἐξ οὗ δίψα διὰ τοὺς ἐδῶ ἐργαζομένους. Ἀναφέρεται εἰς ἔγγραφον τοῦ 1863 (Ἴδε ἀν. σελ. 276).

Κωλόβρος. Μεταξὺ Λεμίθου καὶ Παλιομύλου ἀθροισμα ὕψωμάτων σχηματίζει κοίλωμα κατάφυτον ἀπὸ ἀμπέλια. Πλησίον του ὑφούται μυτερὸν λαωνάριν ὡς ἐκ τοῦ σχήματός του ἀποκαλούμενον Κοῦκος. Ἐπειδὴ ἔχει δένδρα τινὰ παραδέχονται ἀπιθάνως ὅτι θὰ ἐτύχωνον κοῦκκοι, ἐξ ὧν ἡ ἐπωνυμία.

Μα(δ)όνα. Κάμπισμα μὲ ἀφθονον νερόν καὶ λιβάδια. Ἐχει σκλέδρους καὶ πλατάνια. Ἦτο ἰδιοκτησία καλλιφώνου μουσικοῦ ψάλλοντος σὰν ἀ(ηδ)όνα. Ἐπίσης ὑπάρχει καὶ Μαονοῦ ἐκ κτήματος τῆς γυναικὸς του. **Μωρογιαννίνα.** Περιβόλια παρά τὸ Σησάμι, ἀνήκοντα εἰς τὴν σύζυγον Γιάννη τινός, ὅστις ὑπέργηρος ἐξεμωράνθη, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα.

Φράντζικον. Παλαιότερον ἐλθόντες ἐνταῦθα φράγχοι, ἔστησαν τσιατήρα καὶ ἐσύναζον βότανα. Ἐκ τούτων τὸ ὄνομα. Κεῖται πλησίον τῶν Καμινιῶν, πού κεῖνται παρά τὴν Πλατανιάν πρὸς τοὺς κάμπους τοῦ Καλογήρου. Ἐξῆγον ἀπὸ τοὺς πεύκους τὴν ρητίνην, μετ' ἀδειαν τῆς κυβερνήσεως, καὶ ἐκ ταύτης πίσσαν καθαρίζοντες εἰς τὰ καμίνια. Τοιοῦτο ἐσώζετο ἐνταῦθα, πρὸ 80 ἐτῶν, τὸ τοῦ γεροδαντζέλη.

Ἀνεφανή. Κοντὰ εἰς τοὺς Μουσταφάδες. Ἐπὶ τοῦ ὀψώματος τούτου φαίνεται ὁ Πρόδρομος καὶ ὁ Παλιόμυλος. **Μάνα τοῦ νεροῦ.** Ἐπειδὴ ὑπάρχουν πολλές θρύσες. Παρὰ τὸν Πετρόβουνον.

Τζερεγκές. Παρὰ τὴν μάναν τοῦ νεροῦ μὲ ἀμπέλια καὶ κεραιὸς κτήμα τοῦ Κερηνεῖας Μακαρίου. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἡ ρήγαινα τῆς Κερηνεῖας ἀπὸ τὸν ἅγιον Ἰαρίωνα ἤρχετο δι' ἐξοχίην εἰς τὴν Κυράν (Μόρφου) καὶ τὸ καλοκαίρι εἰς τὸν Πρόδρομον εἰς τὴν τοποθεσίαν αὐτὴν, προερχομένην ἀπὸ τὸ Κερηνεῖα, ὅπως εἰς τὸ Κακούτην, παρά τὸ Κ. Χωρικὸν τοῦ Μόρφου πρὸς τὸ Διόριος, ὑπάρχει ἡ Δαματόνα τάχα ἐκ τοῦ La Madona, τὸ ὅποιον ἔμως λανθασμένως ἐξηγεῖται οὕτω, διότι πρόκειται περὶ τοῦ ἐκλιπόντος χωρίου Damathona, τὸ ὅποιον λέγεται καὶ Demathonia («Κ. Χ.» ἸΓ'. σελ. 54), ὅπως τὸ ἐπίσης ἐκλιπὸν χωρίον Tridatos ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Parthenia (Παρτένια ἢ Παρτενίτης σήμερον) τοῦ κατὰ Ἀραδίππου λέγεται καὶ Trichiatis. Ἡ Ρήγαινα αὐτὴ εἶχε καὶ ἓνα ἄλυσον, τὸν ὅποιον ἐκτύπα καὶ οὕτως ὡς διὰ τηλεγράφου συνεννοεῖτο μὲ τὴν Κυράν. Σώζονται ἐρείπια ρη(γ)άτου.

Πετρόβουνος. Ὑψωμα βουνοῦ, ἄνωθεν τοῦ ἀμαξιτοῦ πρὸς τὴν Χιονίστραν, ἀφθονῶν ἐγκωδῶν λίθων, καὶ διὰ τοῦτο ἀκαλλέργητος. **Πέρα βρυσίν.** Παρὰ τὴν Τρικουτιάν, τόπος μὲ νερόν πόσιμον ἀρίστης ποιότητος. **Χάρτζη.** Διότι κατὰ παράδοσιν ἐξήγετο χαλκός. **Μαζούρκα.** Παρὰ τοὺς κάμπους τοῦ Καλογήρου. Παλαιότερον εἶχε πολλὰ μαζιά (ποτήριον τὸ ἀκανθῶδες) τὰ ὅποια ἀφηρέθησαν καὶ ἐκαλλιεργήθησαν περιβόλια.

Κάμποι τοῦ Καλογήρου. Κάποιος καλόγηρος, ἴσως τῆς Τροοδιτίσης, εἶχε τὰ κτήματ' αὐτὰ κατὰ τὸν ἀμαξιτὸν εἰς τὸ μέσον Παλιομύλου καὶ αἰ Δημήτρη. Σήμερον ἐγένοντο πολλὰ περιβόλια. Πλησίον εὐρίσκονται καὶ οἱ κάμποι τοῦ Γαβρίλη.

Εἰσταροῦ. Διότι εἶχε πολλὰ ἀγριόχορτα, ξισταρχές (Κίστος). Παρ' αὐτὴν τὸ Ἄλῶνι, εἰς τὴν θέσιν τοῦ ὁποίου σήμερον ὑπάρχουν περιβόλια, ὅπως καὶ εἰς τὸν πλησίον τοῦ Καχο-

τάρην καὶ Καλλιανότην. Ἐξῆς πρὸ 200 τόρα περίπου χρόνων Χατζησάββας τις, ἰδιότροπος καὶ κακὸς ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπίκλησις Κακοτάρης. Κάποτε ἐταξείδευε διὰ τὴν Λευκοσίαν πρὸς προμήθειαν ἀναγκαίων τινῶν. Καθ' ὁδὸν συνήντησε γαιῖδαρον, ἀφηνιασμένον ἀπὸ ἀλογόμουαν, ὁ ὁποῖος ἀποδιωκόμενος ἐξηκολούθει νὰ εἶναι ἐνοχλητικὸς εἰς τὸ ζῶον του. Πεζεύσας πρὸς ἀπαλλαγὴν του ἀντελήφθη τὸ ἐπὶ τῆς ράχως τοῦ γαιῖδαρου δι-σάκκι πλήρες χρυσῶν καὶ ἄλλων νομισμάτων. Στραφεὶς ἀμέσως εἰς τὸ χωρίον του ἔκρυψε τὰ χρήματα, πού ἀνήκον εἰς ἀράπηδες ζωεμπόρους καὶ ἀπηλλάγη τοῦ γαιῖδαρου. Γενόμενος οὕτω πλούσιος ἠγόραζεν αὐτὸς κάθε πωλούμενον κτῆμα. Κατόπιν παρά-στάσεων τῶν συγχωρίων του ἠπειλήθη διὰ τοῦτο ὑπὸ τῆς τουρ-κικῆς κυβερνήσεως ὅτι θὰ ἐτιμωρεῖτο μὲ τὴν τ σ α ἔ ρ α ν, εἰς τῆς ὁποίας τὸ κενὸν μεταξὺ τῶν 4 τῆς πόδων, ἐτίθετο ἡ κεφα-λὴ καὶ οἱ πόδες τοῦ εἰς ραβδισμὸν καταδικαζομένου. Ὅταν ἀ-πέθανεν εἰς ἡλικίαν 110 ἐτῶν ἀφῆκε, κατὰ τὴν παράδοσιν, πλὴν τῆς ἄλλης του περιουσίας καὶ 14 ὀκάδες χρυσᾶ. Ἦτο πάππος τοῦ ὑπεργήρου (85) Μακρῆ, ζώσης ἱστορίας τοῦ χωρίου του. Ἡ ἐπωνυμία Καλλιανότης προέκυψεν ἀπὸ τὸ ὅτι ὁ ἰδιοκτήτης κατή-γετο ἀπὸ τὸ χωρίον Καλλιάνα.

Κτίστης. Περιβόλιν, παρὰ τὸν Καλλιανότην, κτίστου τινὸς, καὶ παρ' αὐτὸν Ἄ ρ φ α ν ἡ περιβόλιν ἐπίσης, ἴσως ὄρφανῆς τινος.

Χαλοσπιδικιά, ἐρείπια παλαιῶν οἰκιῶν καὶ παρ' αὐτὴν Ἄ-γ ἰ α σ μ α, νερὸν κάτωθεν τοῦ ναοῦ Προδρόμου πού σχηματίζει λίμνην, δι' ἧς ποτίζουσι δύο σκάλες τὴν ἐβδομάδα. Εἰς τοῦτο προστρέχουσι πρὸς ἴσιν οἱ ἐξ ἐλώδους πυρέσσοντες.

Δαμασθηνάριν. Κατὰ τὸν ἀμαξιτὸν Προδρόμου—Τροόδους μὲ πολὺ καλὰ περιβόλια. Ἀναφέρεται διὰ τὴν πώλησιν Καμίνου εἰς ἔγγραφον τοῦ 1846.

Λιβαδούδκια. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ μονοπατιοῦ ἀπὸ Προδρό-μου εἰς Πεδουλᾶν. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν, ὅπου συναντῶνται ἐρείπια, πολλάκις ἀντελήφθησαν μακρόθεν ν' ἀνάπτη καντήλα. Κάποιος Ψοφῆσης ἀπὸ τὸν Πεδουλᾶ ἀπεφάσισε καὶ σκάψας ἀνεῦρε τρεῖς εἰκόνας τὴν τοῦ Προδρόμου, τῆς Πανα-γίας Ἐλεούσης καὶ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, πού εὑρηται σήμερον εἰς τὸν δμώνυμον ναὸν τοῦ Πεδουλᾶ. Τὰ τρία χωρία, Λεμίθου, Πρόδρομος καὶ Πεδουλᾶς, συνεψώνησαν νὰ λάθωσιν ἀπὸ ἑνα εἰ-κόνησιμ. Ἐπῆραν δὲ ἐκεῖνο πού δὲν ἔφερον ἀντίστασιν, μένον ἀμετακίνητον, κατὰ τὴν προσπάθειαν τῶν χωρικῶν νὰ τὸ μεταφέ-

ρούσιν εἰς τὸ χωρίον των. Εὐμέγεθες κλειδί, παλαιοῦ τύπου, ὑποτιθέμενον τῆς θύρας τοῦ ναοῦ, ἀνευρεθὲν τυχαίως φυλάσσεται ἀπὸ τὸν Προδρομίτην (Ἰ)νησίφορον.

Ἀλώνιν τοῦ Κονόμου, ἐξῶθεν τοῦ χωρίου. Ὁ υἱὸς τοῦ-του, Χαράλαμπος Παπαγιάννη, ἐνυμφεύθη τὴν Δεσποινοῦν, ἀδελ-φὴν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου τοῦ ἀπὸ Κιτίου, ἐξ οὗ ὁ Κερή-νειας Μακάριος καὶ ὁ ἐξαρχος Χριστόδουλος (πληροφόρητῆς μας).

Καμινάρκα.

ὑποτίθεται ὅτι τὸ χωρίον ἀπεκλήθη ἀπὸ τὰ Καμίνια διὰ ἀγ-γειοπλαστικὴν πού γίνονται ἐδῶ. Βεβαιότερον ὅμως εἶναι ἀπὸ τὰ καμίνια διὰ τὴν κατασκευὴν πίσης ἐκ ρητίνης πεύκων. (Το-πώνυμ. Σ. Μενάρδου σελ. 369). Παλαιότερον τὸ χωρίον ἔκειτο, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἕνα ἀγγλικὸν μίλι νοτιότερον τοῦ σημερι-νοῦ, εἰς τοποθεσίαν καλουμένην Ὁ ρ π ο λ η ν, κατάφυτον ἀπὸ ἀμπέλια. Ὅτι εἰς τὴν Ὁρπολην ὑπῆρχε συνοικισμὸς βεβαίωται ἀπὸ τὰ ἐρείπια πού ὑπάρχουσιν εἰς τὴν τοποθεσίαν αὐτὴν, καθὼς καὶ εἰς τὸν Κ τ ἰ σ τ η ν, ὅπου συναντῶμεν ἐρείπια καὶ θεμέλια οἰκιῶν. Ἐδῶ μάλιστα ἐπειδὴ ὑπάρχει πολλὴ σκοουργιὰ πιστεύε-ται ὅτι ὑπῆρχον κωμοδρομιὰ ἢ μᾶλλον κάποιον μεταλλεῖον. Τὸν Κτίστην ἀπὸ τὴν Ὁρπολην χωρίζει ρυάκιον.

Δὲν εἶναι ἀπίθανον ἐφόσον ὑπῆρχον παλαιότερον πάνω καὶ κάτω Καμινάρκα («Κ. Χ.» ΙΓ' σελ. 36), πού ἀπετέλουν μίαν κώμην ἀνήκουσαν εἰς τοὺς ρήγας (M. Latries III 506), διὰ τινὰ λόγον οἱ κάτοικοι τοῦ ἐνὸς χωρίου νὰ ἐγκατέλειψαν αὐτὸ καὶ νὰ ἐγκατεστάθην εἰς τὸ ἄλλο, ὅπως πολὺ πιθανὸν νὰ ἐχῆ ἐπισυμ-βῆ καὶ εἰς τὴν Λεμίθου, ἐγκατασταθέντων εἰς αὐτὴν τῶν διασωθέν-των ἀπὸ τὴν καταστροφὴν τοῦ πάνω καὶ κάτω Πλατῆ, Ἄγρου κλπ. («Κ. Χ.» ΙΑ' σελ. 69 κέξ). Καὶ ὁ λόγος αὐτὸς ἐνδέχεται νὰ εἶναι ὅτι ἡ Ὁρπολη ἀπετέλει σημαίνοντα κρῖνον συγκοινω-νίας μὲ τὰ πέριξ κέντρα, ὥστε νὰ εἶναι ἐκτεθειμένη εἰς δῆμωσιν ἀπὸ τοὺς Κραμάνους καὶ ἄλλους. Ἀπέναντι τῆς θέσεως ὅπου κεῖται σήμερον τὸ χωρίον ὑπῆρχε μέγα δάσος καὶ καμίνια πού κατεσκευάζον κάρβουνα ἀπὸ τοὺς πεύκους καὶ τὲς λατζίες, εἴτε ἐξήγαγον πίσσαν ἀπὸ τὴν ρητίνην τῶν πεύκων.

Κάποτε, πού ἠπείλησε τὸ χωρίον ἡ πανώλης, ὁ ἅγιος Γεώργιος, τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε ναὸς καὶ εἰς τὸ παλαιὸν χωρίον, κατὰ τὴν παράδοσιν, ἔπτευσε τὸ ἄλογον αὐτοῦ καὶ ἐπῆγεν ἕως τριακόσια

μέτρα έξω από τὸ χωρίον κοντὰ εἰς ἕνα κρεμμὸν ὅπου ὑπάρχει μία μεγάλη πλακωτὴ ρότσα, ἐπάνω εἰς τὴν ὁποῖαν διακρίνονται καταφανῶς ἡ παδικιὰ τοῦ ἁγίου ποῦ ἐπέζησε καὶ τὰ καλλιτζίια μὲ ἔξη πρόκκες τῶν ἐμπροσθίων ποδῶν τοῦ ἀλόγου του. Ἐδῶ ὁ ἅγιος ἔσυρε τὸ ξίφος του καὶ ἐξεδίωξε τὴν πανοῦκλαν. Εἰς τὸν καγιὰν ὑπάρχει μία θρύσις μὲ ὀλίγον μὲν νερὸν, ἀστεῖρευτον ὁμως, τὸ ὁποῖον ἔτρεξε διὰ νὰ δροσίση τὸν ἅγιον ποῦ ἐδίψασε. Τὸ νερὸν τοῦτο τιμᾶται σήμερον ὡς ἀγίασμα τοῦ ἁγίου Γεωργίου. Σχετικῶς μὲ τὴν ἐπιδημίαν πινώλους, τὸ θανατικὸν, ποῦ συχνὰ ἐμάστιζε τὴν Κύπρον, αἱ ἀδελφαὶ τοῦ Ἱερωνύμου Μυριανθέως μετ' ἄλλων κατ' ἐπιδημίαν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τρῆς κατέφυγον εἰς τὴν ἁγίαν Ρυάν. Μεταξὺ των κατεριθμεῖτο καὶ κάποιος Λοῖζος Παλέας, ροκόπος, ὅστις κρυφίως μετέβαινε εἰς Καμινάρκα, ἔθαπτε τοὺς θνήσκοντας καὶ ἐπέστρεφεν εἰς ἁγίαν Ρυάν χωρὶς νὰ φανερώνη ποῦ ἦτο.

Ἄγιος Βασίλης, δι' ὁμώνυμον ἐξωκλήσι κατάγραφον πρὸς Β τοῦ χωρίου. Ἀμπέλια.

Κοιτικὴ. Ἐπὶ πολὺ δυσκόλου δρόμου ἀπὸ τὸ χωρίον εἰς Κύκκον. Πλησίον αὐτῆς Ἀτοφοῦλι, διότι ὑπάρχουν φωλεαὶ ἀετῶν. Ἀμπέλια. Λιβάδι παρὰ τὸν ἅϊν Βασίλην. Ζαχαρίνα, παρὰ τὸ χωρίον, ἀμπελόφυτος. Πετρομούτταλη. Βουνὸν πρὸς τὸ δάσος τοῦ Κύκκου ὅπου ἀμπέλια, ἀποκληθεῖσθαι οὕτω διότι ἡ μοῦττη τοῦ βουνοῦ εἶναι πετρώδης. Πλησίον αὐτῆς Κατσιάρης, ἀμπέλια καὶ πρὸ αὐτὸν Κατσιάρης ἐντὸς τοῦ δάσους ὅπου συνήθως ἔκοπτον παλαιότερον δένδρα καὶ κατεσκευάζον πύα. Εἰς τὸν κώδικα τοῦ 1763 τῆς Κερηνείας ἀναγιγνώσκωμεν διὰ τὰς ἐλιές τοῦ ναοῦ ἁγίου Γεωργίου «... εἰς τὸ ἀργάκιν τοῦ τσαγκάρη καὶ κατσάρη 30». Πλησίον αὐτῶν Ρόσκολος βουνὸν ὑψηλὸν ἀμπελόφυτον. Κτίστης, διότι ἴσως ἦτο ἰδιοκτησία κτίστη τινός. Χωρίζεται ἀπὸ τὴν Ὀρπολην διὰ ρυάκος. Συναντῶνται ἐρείπια καὶ σκωρία, ἴσως μεταλλίου. Καμινούδιν καὶ Γεράμπελος παρὰ Ρόσκολον. Σκοτεινόν. Εἰς λαξιὰν ἐντὸς τοῦ δάσους καὶ διὰ τοῦτο σκο-

τεινὴ, ἔπως καὶ Βαθκίές. Σὲλλάϊν τ' ἀόνι, βουνὸν μὲ ἀμπέλια πρὸς τὸν Πλατῆν. Πλατανιὰ διότι ἔχει πολλοὺς πλατάνους. Ἡλιούδικα διότι εἶναι κτήματα τῶν ἀπογόνων Ἡλιανός. Μούττη τῆς Ἐλιάς, χωρίζει τὸ δάσος ἀπὸ τὴν καλλιεργήσιμον γῆν. Κάλαμος. Ἐπὶ τοῦ βουνοῦ. Ἀμπέλια. Σεροτσοιδικιὰ. Ἀνήκεν ἄλλοτε εἰς τὰ τετράφκια τοῦ Φοινιοῦ. Ἰπῆρχον μάνδρες χοίρων κάτω ἀπὸ τὸν Κάλαμον πρὸς τὸν ποταμὸν τοῦ Παλαπασέ. Χλιόν. Παρὰ τὴν Ὀρπολην, διότι ἐδῶ ρέει νερὸν ἀστεῖρευτον, χλιαρὸν καὶ εὐκοίλιον. Ποταμίεξ ἢ ποταμούδικα. Μικροὶ ρυάκες ἐντὸς τοῦ χωρίου. Λόφος παρὰ τὴν Ὀρπολην μὲ ἀμπέλια καὶ ἐλιές ἰδίαι εἰς τὸ ἀρκάτζιν τοῦ λόφου. Κάτω Μύλος. Εἰς τὸν ποταμὸν, ἀπὸ τὰ Καμινάρκα πρὸς τὴν Ὀρπολην. Κατὰ τὴν παράδοσιν ἔλεθεν ἡμερησίως 60 κιλά σίτου. Κεφαλὸκρεμμος. Μεγάλος κρημνὸς μὲ ἐλιές καὶ ἀμπέλια. Σολιανῆδες παρὰ τὰ παλιάμπελα. Κούτσηνη, παρὰ τὸ χωρίον. Συτῶιὰ κούτσηνη, εἶναι ἡ παράγουσα μικρὰ καὶ ἐντὸς κόκκινα σῦκα. Τὰ μεγάλα σῦκα ἐνταῦθα λέγονται Πιττέδικα. Κυρίτζη, πολὺ ὑψηλὸς λόφος μὲ ἐπίπεδον κορυφὴν ἄνωθεν τοῦ χωρίου, τὸ ὁποῖον χωρίζει ἀπὸ τὰς Τρεῖς Ἐλιές. Μαρκάρου κειμένη εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Κυρίτζη ἄλλοτε ἰδιοκτησία Μαρκαροῦς τινός. Ἐχει χωράφια καὶ ἀμπέλια. Ὁ Μούζης πρὸς τὸν ἅγιον Βασίλην παρὰ τὸ χωρίον ἔχει ἐλιές καὶ ἀμπέλια. Κακορότσα, εἶναι κρημνὸς μὲ ἀμπέλια, λαβὼν τὸ ὄνομα ἀπὸ πολλὰς καὶ σκληρὰς πέτρες, ἀπὸ τὰς ὁποίας μετὰ πολλῆς δυσκολίας ἀποσπῶμεν τεμάχιον. (Παπαγιάννης).

Τρεῖς Ἐλιές.

Ἅγιος Ἡλίας. Ἀμπελότοπος ἐπὶ τῆς κορυφῆς βουνοῦ, λαβὼν τὸ ὄνομα ἀπὸ ἐξωκλήσι τοῦ προφήτου Ἡλία. Ἀγρός. Πρὸς τὸν ποταμὸν μὲ περιβόλια καὶ ἀμπέλια. Ἰπῆρχε ναός, εἰς ἐρείπια σήμερον, τοῦ ἄλλοτε χωρίου Ἀγρός («Κ. Χ.» ΙΑ'. 69 κἑξ. καὶ ΙΓ'. 36). Γατάνια διάφορα ρυάκια ὀφιοειδῶς ρέοντα.

Ἄρκοκα ννάβει, παρὰ τὸ χωρίον ἀποκληθὲν οὕτω διὰ τὴν αὐτοφυῆ θλάστησιν καννάβειος. Σήμερον εἶναι περιβόλια καὶ ἀμπέλια. Χλίβον. Ἐκ τῆς ὑπάρξεως θειοῦχου ὕδατος, χρησιμοποιοῦμένου ἀπὸ τινος χρόνου διὰ τοὺς ρευματισμούς. Ὀλίγον κατωτέρω εἶναι ὁ ποταμὸς τοῦς ἄρκοντας, διότι πρὸ αὐτοῦ εἶναι τὰ κτήματα καὶ τὰ σπίτια τοῦ Κονόμου τοῦ Τρεισελιώτου καὶ ἄλλων προῦχόντων τοῦ χωρίου πρὸ 150 ἐτῶν («Κ. Χ.» Γ' σελ. 190 κέξ). Βούναρος, ἀνώθεν τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸ μονοπάτι πού ὁδηγεῖ εἰς Παλιόμυλον. Ἔχει ἀμπέλια. Κατωτέρω, Λακκωτὴ χαμήλωμα τοῦ βουνοῦ παρὰ τὸ ἀρκάτζιν, ἀμπελόφυτον. Τοῦ Κονόμου, ἔναντι τοῦ χωρίου κτήματα καὶ ἐλιές ἀνήκοντα ἄλλοτε εἰς τὸν Κονόμον τὸν Τρεισελιώτην. Κιάτσου νόπετρος. Διότι ἐπὶ λόφου μὲ ἀμπέλια ὑφίσταται μεγάλη κατσουνητὴ πέτρα. Φαίνεται ὅτι ἐδῶ ὑπῆρχεν ἐξωκλήσι τοῦ τιμίου Σταυροῦ, διότι εἰς τὸν γὰρ Παναγίας τῆς Ἐλεούσης ἀπόκειται Σταυρὸς πολὺ παλαιός, 1.34×1.01 πλάτους 0.13 καὶ πάχους 0.09, ἀνευρεθεὶς εἰς τὴν τοποθεσίαν αὐτὴν καλλιεργούμενου τοῦ ἐδάφους («Κ. Χ.» Γ' σελ. 198). Παρὰ τοῦτον ὁ Κεμαλέτζης καὶ τὸ Κεμαλεκοῦδι, τοποθεσία μὲ χωράφια, ἀμπέλια καὶ ἐλαιόδενδρα. Βαθύρκα. Χαράδρα. Ἄνωθεν αὐτῆς Ροτσίά, διότι εἶναι πετρώδης. Ἀμπελότοπος. Βρύση, διότι ὑπάρχει τοιαύτη εἰς τὸ ἀρκάτζιν. Ἀμπέλια. Γεράμπελος περβόλια καὶ ἀμπέλια. Διπλοπόταμος, διότι παρ' αὐτὴν ἐνοῦται ὁ Κρυὸς ποταμὸς τοῦ αἰ Δημήτρη μὲ τὸν τοῦ Παλιομύλου. Κωμοδρομιοῦ. Ἰδιοκτησία ἄλλοτε ἐνὸς κωμοδρόμου ἀπὸ τὰ Καμινάρια. Ἄϊς Γεώργης θαφτός. Ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸν Παλιόμυλον. (Ἐξάρχος Χριστόδουλος).

Πεδουλάς.

Εἰς τὸν Πεδουλᾶν, ὁ ὁποῖος κατὰ τὴν παράδοσιν ἔκειτο ἄλλοτε εἰς τὴν πλαγιὰν τοῦ ἀπέναντι τοῦ βουνοῦ κατὰ τὴν θέσιν Λακκωτᾶ, ὅπου εὐρέθησαν ἀνθρώπινοι σκελετοὶ ὄχι ὅμως καὶ ἴχνη ἐρειπίων μαρτυρούντων πρότερον συνοικισμὸν, ὑπῆρχεν εἰς πα-

λαιότεραν ἐποχὴν μέγας ἀριθμὸς Γναφείων, ὅπου κατειργάζοντο δέρματα, ἐργασία εἰς τὴν ὁποίαν ἐνησχολοῦντο καὶ ἄλλα μὲν χωρία τῆς περιφέρειας αὐτῆς, εἰδικώτερον ὅμως ἐπέδιδον καὶ εὐρύτερον οἱ κάτοικοι τοῦ Πεδουλά. Ἐκ τῶν γναφείων τοῦ χωρίου τούτου ἄλλα κατεστράφησαν τελείως πρὸ πολλοῦ, ἕτερα σώζονται μὲν κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦιτον δὲν λειτουργοῦσιν ὅμως σήμερον, μερικὰ δὲ μόνον ἐργάζονται καὶ τόρα, εἴτε κατὰ τὸ θέρος μόνον, εἴτε καὶ δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ. Ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα κατέπεσαν εἰς ἐρείπια εἶναι τὰ ἀκόλουθα: 1) Γναφεῖον ἢ ταπάχανας τοῦ Μιχάηλου, περβόλια σήμερον πλησίον εἰς τὰ Πλατάνια. 2) Γναφείον τοῦ Κεμαλέτζη, περβόλια σήμερον κάτωθεν ἀπὸ τὸ Βουνάριν καὶ πλησίον εἰς τὴν Στερκάν, πού κεῖται εἰς τὸ ἀρκάτζιν κοντὰ εἰς τὸ χωρίον. 3) Γναφείον τοῦ Χατζηλοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ ἐρείπια καλύπτουσι σήμερον ἀμπελῶνες κατὰ τὸ μονοπάτι πού φέρεται ἐκ Πεδουλά εἰς Κύκκον. Τὰ ὑφιστάμενα μέχρι σήμερον, εἴτε ἐργάζονται εἴτε ὄχι, εἶναι τὰ ἀκόλουθα: 4) Γναφείον τοῦ Παπαλοῖζου παρὰ τὴν Βορεινήν, μὴ ἐργαζόμενον σήμερον ὡς ἐκ πῆς μακρᾶς αὐτοῦ ἀπὸ τὸ χωρίον ἀποστάσεως. Τοῦτο, κῆπος σήμερον φρουτοφόρος, ἀνήκειν εἰς τὸν Παπαλοῖζον, πάππον τοῦ Χατζηχαράλαμπου Χατζηχριστοδούλου, ἢ Χατζοῦδι κοινότερον γνωστοῦ, ἡλικίας ἐτῶν 85, παρὰ τοῦ ὁποίου ἔχομεν τὰς πληροφορίας. 5) Γναφείον τοῦ Ἀνανῆ. Δὲν ἐργάζεται σήμερον. Γύρω του καλλιεργοῦνται περβόλια. Κεῖται εἰς τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἀπέναντι τοῦ, 6) Γναφείον τοῦ Μαρκοῦλα, εὐρισκομένου πλησίον τοῦ σημερινοῦ Σφαγείου καὶ ἐργαζομένου δι' ὅλου τοῦ ἔτους, ἔχοντος δὲ γύρωθεν περβόλια. 7) Γναφείον τοῦ Χατζηλοῦτζι. Κεῖται ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ παρὰ τὴν Βορεινήν, περιβαλλόμενον ἀπὸ περβόλια. Ἐργάζεται δι' ὅλου τοῦ ἔτους. 8) Γναφείον τοῦ Λοῦκα Κούτρουλλου. Τὸ ἐπίθετον Κούτρουλλος ἔφερον ὁ παπποῦς τοῦ Λοῦκα, ἄλλοτε ἰδιοκτῆτου. Κεῖται παρὰ τὸν ποταμὸν καὶ μέσα εἰς τὴν περιοχὴν τῆς θέσεως Κωμποτήσης. Ἐργάζεται καὶ σήμερον ὅπως καὶ τὸ 9) Γναφείον τοῦ Χατζηνικόλα, κείμενον παρὰ τὸ Σφηνάρι πού εἶναι σήμερον περβόλια.

Ἀρκάτζιν τῆς Λοίνας, ἔλαβε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν ἰδιοκτήτριαν ἐνὸς περβολιοῦ πού ὑπῆρχεν ἐδῶ καὶ ἐσαρώθη κάποτε ἀπὸ τὸν χεῖμαρρον.—Ἀρκάτζιν τοῦ φονηᾶ, πολὺ δύσβατον, προξενῆσαν διὰ τοῦτο τὸν θάνατον εἰς πολλοὺς ἐξ οὗ

ἡ ἐπίκλησίς του.—**Ἄ ν θ ο ὤ σ ε ς**. Εἰς τὴν τόποθεσίαν αὐτὴν ποῦ βρῖθαι ἀπὸ κάρποφόρους κήπους ὑπάρχουσι πολλὰ αὐτόφυη ἄνθη, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα.—**Β ο ρ ε ι ν ῆ**. Ἐνταῦθα καλλιεργοῦνται ὄπωροφόροι κήποι.—**Μ ο ὄ σ ι ε ν α**. Ἴσως ἐκ τῆς ἐπικλήσεως τῆς γυναικὸς κάποιου Μούσκου, ποῦ ἔξη ἐνταῦθα ἄλλοτε. Ἐπάρχουσιν οἰκία καὶ κήποι ὄπωροφόροι. **Β ο ὕ ν ἄ ρ ι ν ἰ σ θ ῆ Χ α ρ α τ ζ ι ἄ**. Πετρῶδες ὑψώμα μὲ περβόλια παρὰ τὸ **Β ρ υ σ ῖ ν** ποῦ ἀπεκλήθη οὕτω ἀπὸ πηγὴν ἀρκετοῦ νεροῦ, ἐκ τοῦ ὁπίου σήμερον ὑδρεύεται ὁ **Π ε δ ο υ λ ᾶ ς**.—**Γ ε ρ α μ π ε λ ι ἄ**.—Ἐὐρίσκεται εἰς τὸ ἄκρον τοῦ χωρίου πρὸς τὸν ποταμόν. Ἄλλοτε ἦτο ἀμπελῶν, ὁ ὁποῖος ὅμως, πολὺ παλαιὸς ἐξ οὗ ἡ ἐπίκλησις, κατεστράφη ἤδη. Σήμερον εἶναι περβόλια.—**Δ α σ κ α λ ο ὕ δ κ ι ἄ**. Τοποθεσία παρὰ τὸν Κρῦον ποταμόν, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς πολὺ κοντὸν δάσκαλον (**δ α σ κ α λ ο ὕ δ ι ν**) κατάφυτος ἀπὸ διάφορα κάρποφόρα δένδρα.—**Δ ρ ἄ κ ο ν τ α ς**. Εἰς τὴν Μούτιν τοῦ φτωχοῦ κατὰ τὸ ἀρκάτζιν. Εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ποῦ εἶναι ἔρημον καὶ πολὺ σκιερὸν, διότι ἀφθονοῦσι πλατάνοι, σκλέδροι, λατομῆς, διὰ τὸν φόβον ποῦ ἐμπνέει, ἡ δεισιδαιμονία τοῦ λαοῦ ἐφαντάσθη ὅτι ὑπάρχουσι κακοποιὰ στοιχεῖα, **δ ρ ἄ κ ο ν τ ε ς**, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπίκλησις.—**Ἐ φ τ ἄ β ρ υ σ ε ς**. Πλησίον εἰς τὰ **Π λ α τ ἄ ν ι α** ὑπάρχει ἀρκετὴ νεροῦ ποσότης, χρησιμοποιομένη διὰ πότισμα κήπων, ἀναβλύοντος ἀπὸ ἐπτά πηγᾶς, ἐξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα.—**Κ α μ ῖ ν ι τ ο ὕ Π ρ ο κ ο λ λ ῆ**. Ἐκεῖτο παρὰ τὴν τοποθεσίαν **Λ ι β α δ ο ὕ δ κ ι α** τοῦ Προδρόμου καὶ ἐχρησιμοιεῖτο διὰ τὴν ἐκ ρητίνης τῶν πύκων κατασκευὴν πίσης. Σήμερον κεῖται εἰς ἐρείπια.—**Κ α μ ῖ ν ι ν τ ο ὕ Κ ο υ ζ ἄ λ ο υ**. Παρὰ τὸ δάσος καὶ εἰς τὴν θέσιν **Ἐ φ τ ἄ β ρ υ σ ε ς** ὑπῆρχον τρία ἄλλα καμίνια, ἐπίσης διὰ τὴν κατασκευὴν πίσης χρησιμοποιούμενα, τὰ ὁποῖα σήμερον κεῖνται εἰς ἐρείπια, λαβόντα τὸ ὄνομα Ἴσως ἐκ τοῦ τελευταίου ιδιοκτῆτου. Εἰς τὸ χαμηλὸν τμήμα τῆς τοποθεσίας αὐτῆς καλλιεργοῦνται περβόλια. Τὸ ἀνώτερον αὐτῆς τμήμα, ὅπου καὶ τὰ ἐρείπια τῶν καμινιῶν, εἶναι δάσος. **Κ ο μ π ο τ ῆ ς**. Περβόλια παρὰ τὸ γναφεῖον τοῦ Παπαλοῖζου.—**Κ α π ι ν ἄ τ ζ ι**. Περβολότοπος παρὰ τὸν μύλον τοῦ Χατζηλοῖζου.—**Κ α σ τ α ν ῖ ἄ**. Παρὰ τὸ βρυσίν. Ἐνταῦθα, ποῦ σήμερον εἶναι περβόλια καὶ ἀμπέλια, ὑπῆρχον ἄλλοτε καστανιές.—**Κ ὀ τ σ ι ν ῆ**. Κοκκινόγη εἰς τὸ αὐλάτζιν τοῦ Τρίμματου, ὅπου καλλιεργοῦνται περβόλια.—**Κ ρ ο ὕ β ἔ λ ι α**. Παρὰ τὸ πρὸς τὸν Κύκκον ἐκ **Π ε δ ο υ λ ᾶ** συντόμιν, ὅπου ἔκειτο ἄλλοτε καὶ τὸ Γναφεῖον τοῦ Χατζηλοῦ. Εἶναι βουνὸν πετρῶδες μὲ ἀμπέλια.—**Κ ρ ε μ μ ὸ ς τ**

ἄ ἱ ω ρ κ ο ὕ. Εὐρίσκεται παρὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Γεωργίου καὶ εἶναι πολὺ δύσκολόν καὶ ἐπικίνδυνον κατήφορον.—**Λ α ὠ ν ῖ ν τ ο ὕ Μ η λ ι ἄ**, διότι Ἴσως ἀνήκεν εἰς τὸν υἱὸν Μηλιάς τινός. Εἶναι βουνὸν μὲ ἀμπέλια ἀνωθεν τοῦ Κομποτῆ.—**Λ α κ ω τ ἄ**. Κοντὰ εἰς τὸν μύλον τοῦ ναοῦ τοῦ Σταυροῦ, ἀποκληθεῖσα οὕτω διότι ἐνταῦθα δὲν ὑπῆρχον ἄλλοτε παρὰ λάτρηδες μόνον, ποῦ ὕφιστανται καὶ σήμερον πολλοί, ἀν καὶ τὸ μέρος σήμερον καλλιεργηθὲν ἔχει πολλὰ περβόλια. Ἡ παράδοσις ἀναφέρει ὅτι εἰς τὸ μέρος τοῦτο ἔκειτο ἄλλοτε ὁ **Π ε δ ο υ λ ᾶ ς**. Βεβαιουται ὅτι εὐρέθησαν ἐδῶ ἀνθρώπινοι σκελετοί. Δὲν ὑπάρχουσιν ὅμως ἄλλα ἴχνη πρόγενεστέρου συνοικισμοῦ.—**Λ ι τ ἄ ν τ ζ ι ο ς**. Ἀμπέλια κατὰ τὸ μονοπάτι πρὸς τὸν Κύκκον. Ἄγνωστον πόθεν τὸ ὄνομα Ἴσως ἐκ τινος τῶν ιδιοκτητῶν.—**Μ ο ὕ σ ἄ ν τ ζ ι**. Περβόλια παρὰ τὸν Κομποτῆ.—**Μ α ζ ῖ ν**. Ἀμπέλια παρὰ τὸ πρὸς Λεμίθου μονοπάτι. Ἀπεκλήθη οὕτω ἀπὸ τὰ ἀφθονα μαζιά ποῦ ὑπῆρχον ἄλλοτε πρὶν καλλιεργηθῶν.—**Μ ο ὕ τ τ η τ ο ὕ φ τ ω χ ο ὕ**. Εἶναι ἀμπέλια καὶ κυβερνητικὸν δάσος εἰς τὴν κορυφὴν ὑψώματος ἀνωθεν ἀπὸ τὸν Δράκοντα κατὰ τὸ πρὸς Κύκκον μονοπάτι.—**Μ α τ ζ ε λ ε ἰ ὶ ν**, ὅπου τὸ **μ ν ῆ μ α τ ο ὕ τ ο ὕ ρ κ ο υ** διότι ἐτάφη, κατὰ τὴν παράδοσιν, κάποιος τοῦρκος. Ἦτο ἄλλοτε σφαγεῖον ζώων. Σήμερον εἶναι ἀμπέλια.—**Μ ὕ λ ο ς τ ο ὕ Χ α τ ζ η μ ι χ ἄ ῆ λ**. Σήμερον ἀποκαλεῖται μῦλος τοῦ (ναοῦ τοῦ) Σταυροῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐπωλήθη. Λειτουργεῖ δι' ὄλου τοῦ ἔτους.—**Ν ε ρ ὶ ν**, **Χ α τ ζ η γ ι α κ ὀ ὕ μ ῆ**. Πλησίον μιᾶς καρυδιᾶς, ἡ ὁποία ἀνήκει εἰς τὴν Γιακουμῆν, ἀναβλύει νερὸν διὰ τὸ πότισμα περβολιῶν.—**Π ἔ τ ρ α τ ῆ ς Λ ο υ τ ζ ῖ ἄ ς**. Κατὰ τὴν κατοικίαν ὕφ' ἣν στεγάζονται αἱ καλογραφαὶ τοῦ τάγματος Saint Joseph de l' Apparition εἰς τὸν Πρόδρομον. Ἴσως ἀνήκεν ἄλλοτε εἰς Λουκίαν τινά. Κάτωθεν τῆς **Π ἔ τ ρ α ς** ἀναβρῦει νερὸν, καὶ σήμερον ἀκόμη.—**Π λ υ μ μ α ρ κ ὶ ν**. Παρὰ τὸν μύλον τοῦ ναοῦ τοῦ Σταυροῦ, ὅπου ἀναβρῦει καὶ τὸ μεταλλικὸν νερὸν τοῦ **Π ε δ ο υ λ ᾶ**. Ὄνομάσθη δὲ τοιουτοτρόπως διότι ἐδῶ συνηθίζεται νὰ καθαρῖζωσι τὰ λερωμένα φορέματα. Καλεῖται ἐπίσης **Χ λ ι ὶ ν** ἐκ τοῦ χλιαροῦ μεταλλικοῦ πῶς νεροῦ ποῦ ἀναβλύζει ἐδῶ.—**Σ α ν ο ῖ κ ρ ο ὕ**. Ἀμπελῶν μετὰ νεροῦ καὶ περβολιῶν παρὰ τὸ γναφεῖον τοῦ Χατζηλοῦ.—**Σ ε λ λ ᾶ ἱ ν τ ο ὕ Τ ρ ο υ λ λ ι ἄ**. Κορυφὴ μὲ πολλὰ καὶ μικρὰ ὑψώματα. Εἶναι ἀμπελότοπος παρὰ τὴν ἀναφανῆν τοῦ Κύκκου.—**Τ ε ρ α τ σ ο ὕ δ ι**. Κεῖται πλησίον τοῦ Μουτουλλᾶ. Πιστεύεται ὅτι ἐνταῦθα ὑπῆρχον ἄλλοτε πολλὰ χαρουπόδενδρα. Σήμερον ἔχει ἀμπέλια.—**Φ ι δ κ ι ἄ**, ἀρι-

στερά τοῦ ξενοδοχείου Μαραγκοῦ παρὰ τὸν ἀμαξιτὸν Πεδουλά. Ἐκ τοῦ μέρους τούτου φαίνεται ὁ Κύκκος, ὁ Πεδουλάς, ἡ Λεύκα μὲ τὴν πέραν αὐτῆς θάλασσαν.—Πιθαράς. Βουνὸν ἄνωθεν τοῦ ξενοδοχείου τοῦ Μαραγκοῦ, πλησίον δὲ τούτου τοποθεσία Σπήλιος, ἐκ τῆς ὑπάρξεως σπηλαίου τινός.—Μουρίνα. Ὡς ἐκ τοῦ σχήματός του ἐκ τῆς ἐνώσεως δύο πλαγιῶν τοῦ βουνοῦ, ἀντικρυ τοῦ χωρίου παρὰ τὸν Χορὸν, πού εἶναι βουνοκορυφή, ἐκλεγείσα διὰ νέον συνοικισμὸν πρὸς παραθερισμὸν.—Τρίμματος. Κατὰ τὴν παράδοσιν ὑπῆρχεν εἰς Πεδουλᾶν ἕνας Τρίμματος ὁ ὁποῖος εἶχεν ὡς κουμέραν μιὰν ἀνεφαντάρκάν» πού ὕφαινε συντροφικά μ' αὐτὸν ὑφάσματα. Ἡ κουμέρα τοῦ αὐτῆ ἦλθε κάποτε μὴ ἀναμενομένη εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ τρίμματος, αὐτοῦ ἀπουσιάζοντος, καὶ ἰδοῦσα ἐντὸς λέβητος ἐπὶ τῆς φωτιάς βραχίονα καὶ ἄλλα μέλη παιδίου καὶ ἀντιληφθεῖσα ὅτι ὁ κουμπάρος τῆς ἦτο ἀνθρωποφάγος ἔσπευσε νὰ φύγῃ τὸ ταχύτερον. Ὁ τρίμματος, ὅστις τὴν ἀντελήφθη ἀπὸ μακρὰν φεύγουσαν, πρῶτον ἐπέβη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν κατοικίαν του, ἀλλ' αὐτὴ προφασιζομένη ὅτι τάχα τῆς ἔπεσαν «μασοῦρκα» μὲ νῆμα πού ἔπρεπε νὰ περισυλλέξῃ, ἔπέσπευσε τὸ βῆμα τῆς σπεύσασα νὰ ἀπομακρυνθῇ. Κατόπιν διαλαλήσασα τὸ γεγονός πού ἀνεκάλυψε κατὰ τύχην συνήγειρε τοὺς χωριανούς τῆς καὶ ἔσπευσε μετὰ πλήθους αὐτῶν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Τρίμματος, ὅστις διαισθανθεὶς τὸν ἐπικείμενον κίνδυνον ἐκρύφθη ἐκεῖ πού μέσα εἰς τὲς βαβατινιᾶς, ὅπου καὶ ἐκάθη ἀπὸ τοὺς προστρέξαντας ἐδῶ καὶ ἀντιληφθέντας τὸ καταφύγιόν του χωρικούς.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Τὸ πιὸ κάτω δημοτικὸ τραγούδι τάκουσα ἀπ' τὸ στόμα τοῦ Χριστοφῆ Γ. Τσιαούση ἀπ' τὸν Ἄγρὸ λίγο ἐγγράμματου, 85 χρονῶν. Εἶναι μιὰ παραλλαγή τοῦ τραγουδιοῦ πού βρίσκεται στὰ «Κυπριακὰ» τοῦ Σακελ. τόμ. Α'. σελ. 723 μὲ σημαντικὰς διαφορὰς. Μετὰ τὸ γάμο—ὅπως μοῦ εἶπε ὁ Χριστ. Τσιαούσης, οἱ βιολάρηδες συνείθιζαν νὰ παίζουσι καὶ νὰ τραγουδοῦσι τὸ κατωτέρω τραοῦδι, καὶ οἱ γονεῖς νὰ χαρίζουσι τὰ κτήματα κ.λ.π. στοὺς νιόνυμφους.

Λεῦκος Νεαρ. Κληρίδης

Τὸ τραοῦν τοῦ Γάμου.

Ὁ Ρῆας τῆς Ἀνατολῆς τῆς βασιλιάς τῆς Δύσης
 συμβούλιον ἐκάμασιν ν' ἀρμάσουσι τὰ παιδικιά τους
 ὁ ρῆας βάλλει τὸν γαμπρὸν τῆς βασιλιάς τὴν νύμφην
 τῆς καὶ πιάσαν τῆς καλέσασιν π' ἀνατολὴν ὡς δύσιν
 5 τῆς καλοῆρους ἐν καλιοῦν γιὰτ' ἐνι ρασοφόροι
 ἕναν φτωχὸν καλοῆριν καλιέται μανιχὸν του
 πάνω στὸ φᾶν πάνω στὸ πιεῖν εἴπασιν νὰ χαρίσουσι
 χαρίζει ὁ πρῶτος ἕκατὸν τῆς ὁ δεῦτερος δισιακόσια
 τῆς ὁ τρίτος τῆς ὁ τέταρτος πού ὄϊλια πεντακόσια
 10 τῆς τὸ νεπέτιν ἐππεσεν πάνω'ς τὸ καλοῆριν
 — Ἐσὺ μωρὲ καλόηρε ἴντα'σεις νὰ χαρίσεις ;
 — Ἐγὼ φτωχὸν καλοῆριν ἴντα'χω νὰ χαρίσω
 ἀφ' ὃν κρατοῦν τὰ ροῦχα μου μέσα παρὰν νὰ δῆσω ;
 Ἐπιάσαν τὸ καλοῆριν στήφ φυλακὴν τὸ βάλουσι
 15 κάμνει τρία ἡμέρας κάμνει τῆς τρεῖς ἡμέρας
 Ἐβγάλαν τὸν καλόηρον πάθε ξαναρωτοῦν τον.
 — Ἐγὼ τὸ εἶπουν εἶπουν το τῆς τὸ λαλῶ λαλῶ το.

- Χαρίζω τζιαί τοῦ νιόγαμπρου ἕναν γρουσὸν μηλάρι.
 Χαρίζω τζιαί τῆς νιόνυμφης οὐλλον μου τὸ κουπάι
 20 Χαρίζω τζιαί τοῦ νιόγαμπρου οὐλλον μου τὸ λιοχώρι.
 Χαρίζω τζιαί τῆς νιόνυμφης οὐλλα μου τὰ μελίσσια.
 ὄντας ὀστοδίσει τὸ νερὸν ἀλέθη με τὸ γάλαν.
 ὄντας ὀστοδίσει ὁ γαλατᾶς ἀλέθη με τὸ λάδιν
 ὄντας ὀστοδίσει ὁ λαδάς ἀλέθη με τὸ μέλιν
 25 Χαρίζω τζιαί τοῦ νιόγαμπρου δυὸ βούδια μπλαματένα
 τζι' ἕναν ζυὸν δλόγγουσον με ζεύγες ἀσημένες
 τζιαί ζευλοράμματα γρουσᾶ νὰ ζεύγουν νὰ ποζεύγουν.
 Μὰ τοῦτος ὁ καλόηρος ἔγεν ὀ τούτους ποῦ λαλοῦσιν.
 Ἐν ὁ Χριστὸς, ὁ Ἰησοῦς, ποῦ τὸν δοξολογοῦσιν.

Καταγραφή
 Λεύκου Νεᾶρ. Κληρίδου

Χρ. Γ. Τσιαούση
 ὑπαγορεύσας

1. Τὸ βοσκάριν(1)

- Κοντὰ τὸ μεσημέριν τζιαί τὸ δειλινὸν
 Π' ὁ κάμπος λουλλουπίζει μονόπυρον λαμπρόν,
 Κάτω στὴν κρύαν θρύσην τζιαί τὸν παῦν ὀσιὸν
 Ποτίζει τὸ βοσκάριν τῶν ἑκατὸν αἰγῶν
 ὄμα ὀπιασιν οἱ αἰγῆς τζιαί ἔκουστιάσασιν 5
 Βρίξαν τὰ καμπανέλια τζι' οἱ πᾶς ἔγνάσασιν
 Δίκλησεν τὸ βοσκάριν τζιαί οὐλα εἶδεν τα
 Τζει στο βουνὸ στα κάστρη στὴ θρύση τὰ δεντρά
 Ποῦ κάτω ποῦ τὰ δέντρη τὰ ἑκατὸ χτηνά
 Τζιαί πέρα ποῦ τὰ δέντρη ἡ μαύρη θάλασσα. 10

1) Τὰ κατωτέρω, κατὰ τὴν εἰς Καλοπαναγιότην μετάβασιν μας τὸν Ἰούνιον διὰ λαογραφικὴν ὕλην, μᾶς παρεχωρήθησαν ἀπὸ τὸν διδάσκαλον κ. Διομήδην Ἰωαννίδην.

- Ἄερας ἐν ἐφύσαν τζι' ἀερας ἔπαιρνε
 Τὸν ὕπνον εἰς τὰ μμάθκια ἔπαιρνε τζι' ἔφερνε
 Ἐγυρεν τὸ βοσκάριν ποῦ κάτω στὴν ἐληγὰν
 Τζι' ἐπῆρεν τὸ ὁ ὕπνος δίχως καμμιάν ἔνοιαν.
 Ἄερας ἐν ἐφύσαν τζι' ἀερας ἔπαιρνε 15
 Στὴ θάλασσαν καράβιν ἔπαιρνε τζι' ἔφερνε.
 Κουρσάρικον καράβιν βαθκιά τζι' ἀνέφανεν
 Ἀράπης τῆς Γεμένης ἀντήλιον ἔβαλεν
 Τζιαί τὸ κοπάιν διάστην τζιαί τὸ ῥεσίστηκεν
 Νέψιμον τζιαί σημάιν συνάξαν τὰ πανιά. 20
 Μὲ τὰ κουπιὰ κορτάτσι ἐβκήκαν στὴν στερκᾶ
 Φελλάδοι, Περπερίνοι, μαῦροι Σαρακηνοί,
 Ἄρματα φορτωμένοι σὰ δράκοι φοβεροί,
 Ἐκάμασιν γιουρουσί γυρὸν τοῦ κοπαθκιοῦ.
 Τὸ βοσκάριν τζοιμάται στὴ ρίζαν τοῦ δεντροῦ 25
 Μ' ἄκουσεν καμπανέλια τζι' εἰσντρομάχτηκεν
 Νόμισεν τὸ κοπάιν πῶς ἐσηκώστηκεν
 — Ἄτσου, Μουζούριν, ἄτσου ποτίζει τὴν πυροφήν
 Λιοντὴ, Μουζούρι ἄτσιου, ἦντα μποῦ πάθετε
 Τὸν νοῦρον μέσ' τὰ ὀιέλια τζιαί χαλοφκιάσετε ; 30
 Οἱ αἰγῆς ἐβουρήσαν τζιαί ὀκουμουσιάστησαν
 Τρεῖς μαῦροι τὲς ἐκόφκαν κατὰ τὴν θάλασσαν
 Θάρειεν τὸ βοσκάριν πῶς ἦτουν ὀρομαν
 Ἄμ' ἄδεν τὸ καράβιν στὸν κάβον ἄρασσεν
 Τῆς ὄρας ἦντα μποῦταν τζιαί τὸ ἐσπίασεν 35
 Τοὺς ὀύλλους λιματεύκει τοὺς ὀύλλους βουστουρά
 ἄρπάσσει τὴν τοππούζαν τζιαί πάνω τους βουρά
 Κουρσάροι ἦτουν ὀίλοι τζιαί ἄρπάξαν τον
 ὀοινᾶ καραβοὀοινᾶ σφικτὰ ἐδῆσαν τον
 Ἐπιάσαν τὸ βοσκάριν τῶν ἑκατὸν αἰγῶν 40
 Ἐπιάσαν τὸ κοπάιν τζιαί ἐμπαρκάραν το
 Ἄερας ἐν ἐφύσαν με τζύμμιαν τάρασσεν
 Τὸ μιάλον τὸ καράβιν στὸν κάβον ἄραξεν.

Νύχτα δίχως φεγγάριν με φῶς μήτε φωδριά.
 Ἐκάτοσαν στὸ ἐγλέντι με τὰ παδῶὰ σφαχτὰ 45
 Ἄνενοιας ἐτζοιμηθῆκαν οὐλοὶ τοὺς ποὺ γυρὸν
 Τὸ βοσκαρι στ' ἀμπάρι τότε ἤθρεν τὸν τζαιρο
 Ἐριχτὰ δριχτὰ ἐλύθην τζ' ἐπασπάτεψεν
 Ἐναν ἕναν τὰ γίδκια στὸν γιαλὸν τὰ ἔρριψεν
 Τζαι με τὰ τσακμακλίκια γιαγκιούνιν ἀναψεν 50
 Τζ' ἔκρουσεν τὸ καράθιν με τὸ κουροάριχο
 Τζαι ἡχάρην τὸ βοσκαρίν τῶν ἑκατὸν αἰγιῶν.
 Κλεπίγη 16 Μαΐου 1934 (Φιλιππῆς Χ'' Παπᾶ Ἡλία. 62 ἐτῶν)

2) Ἡ Εὐτοτζιά.

Παφίς ἐδείχτην κυδωτὸ τζαι δειχτην τὸ ζιννάπιν
 Ἐδειχτηκεν τζαι τὸ φιλιν τζ' ἡ πικραμμέν' ἡ ἀ(γ)άπη
 Ἀγάπαμ μάνα τὸ παιδὶν τζαι τὸ παιδὶν τῆμ μάναν
 Ἀγάπαμ μάνα τὸ παιδὶν γρόνους δεκατεσσάρους
 Ἀποὺ τοὺς δεκατέσσερις ἡ Εὐτοτζιά μᾶθέν το 5
 Τζαι ἔλα ἔλα Κωσταντὰ ἔλα νὰ σοὺ παραντζεῖλω
 Νὰ πιάσης τὸ τσεκκούριν σου νὰ πάης σ' ἄρκον ὄρος
 Τζαι νάθρης μιὰν ἀφκοελιὰν τζαι θκάλ' ἕναν τζιούριν
 Τζαι πέμπω σου τὴν Εὐτοτζιὰν ψουμίν γιὰ νὰ σοὺ φέρη
 Τζαι σκότωστ' τὴν τζαι θάψε τὴν κανένας μὲν τὸ ξαίρη 10
 Τζ' ἐπρασεν τὸ τσεκκούριν τοῦ τζαι πῆεν σᾶρκον ὄρος
 Τζαι ἤθρεν μιὰν ἀφκοελιὰν τζι' ἔθκαλ' ἕναν τζιούριν
 Τζαι πέμπει τὴν ἡ πεθθερὰ ψουμίν γιὰ νὰ τοῦ πάρη
 Πιάννει το τζεῖνον τὸ στρατὶν τζεῖνον τὸ μονοπάτιν
 Τὸ μονοπάτιν θκάλει τὴν μέσα στὸ ἄρκον τῆρος 15
 Ποῦσεν δένδρ' ἀλατόμητχ ποῦσεν νερὰ τρεχάτα
 Ποῦσεμ πουλιὰ γλυκέφωνα τζαι ὅτανχ μουσακτχ
 Οὐλα τὰ ζὰ ἡχασιν χαρὰ τζι' ἡ Εὐτοτζιά ὅσεν πλήξη
 —Θεὲ μου τζαι βοήθα μου τὸν Κωσταντὰμ μου νάβρω

—Τζι' ἀποὺ μακρὰ ἀγροίτζησεν τὸν Κωσταντὰν ζιτσιὰ
 δκιάφφει 20
 —Ὡρα καλή σου Κωσταντὰ—Καλῶς τὴν Εὐτοτζιάμ μου
 Ἐδωκεν τὴς τὴν μουστουιὰν χαμαὶ τζαι μπρομουττίστην
 Ἐξικουμπιάστην κάζακα τζι' ἐφάνην τὸ βυζίν τὴς
 Ποὺ τῆθ θωρεὶ ὁ Κωσταντὰς τὴν κάλην τοῦ λυπήθην
 —Τζιαι ἀνου ἀνου Εὐτοτζιά τζιαι ἔσω σου νὰ πάης 25
 Τὸ Σάβατον νὰ μελ λουθῆς με τζερκατζῆν ν' ἀλλάξης
 Τὴν τζερκατζῆμ πολούτουρκα στήμ μάναμ μου μεμ πάης.
 Θέλεις ἔμ ποὺ παράκουσεν, κατάρτης τοῦ τὸ κάμνει
 Τὸ Σάβατον ἐλούθηκεν τὴν τζερκατζῆν ἀλλάσει
 Τὴν τζερκατζῆν πολούτουρκα στήμ μάναν τοῦ τζαι πάει 30
 Καλῶς τὴν τὴν νυφρούαν μου νὰ φάμεν τζιαι νὰ πιουῦμεν
 Νὰ φάμεν τ' ἄδρη τοῦ λαοῦ νὰ φάμ' ὄφτον περδίτζιν
 Νὰ φάμ' ἀρκοτζιεράμιον ποὺ τρῶν ἀντριωμένοι
 Νὰ πιουῦμεν τὸ γλυτζίν κρασίν ποὺ πίννουν φουμισμένοι 35
 Ἀποὺ τὸ πίννουν ἄρωστοι τζαι δρέθουνται γιαιμμένοι
 Ποὺ φάσιν τζαι ἡπιασιν πιάννει τὴν ποὺ τὸ σιέριν
 Τζ' ἀποὺ τὴν τσάμπραν στὸ τσαμπριν, ποὺ τὸ σταβλιν
 στὸν σταῦλον
 Ὅπως τὸν σιοῦφαν ἐσίγησεν τζαι τὸ δλαντζίν τὴς θκάλει
 Ἀρπάσει το ποὺ τζαχαμὲ στὸμ μάειρα τζαι πάει 40
 —Μάειρε πρωτομάειρε, μάειρε τοὺς μαείρους
 Μαείρεφε τοῦ γιούλλη μου καλοῦ λαοῦ συντζέρι
 Νὰ φάη τζαι ποὺ τὸ πρωῖν νὰ φὰ τζιαι μασομέριν
 Ἐπιασέν το τζι' ὁ μάειρας τὴν δρύσιν τζαι πηαίννει
 Ἐφτὰ νερὰ τὸ ἐπλυννεν τὸ γαίμαν καμπουρίζει
 Ἐφτὰ κομμάδκια τδοκφεν κείνον κογγολοέται 45
 Νάσου τζιαι τὸν Κωσταντὰν ποὺ πάνω τζι' ἀνεφαίνει
 —Μάνα τζιαι ποῦν' τὴν κάλημ μου τζιαι ποῦν τὴν
 τὴν τζουράμ μου
 Μάνα τζιαι ποῦν' τὴν κάλην μου τζιαι ποῦν' τὴν
 Εὐτοτζιάμ μου ;

—Τζιαί πέζα γιέ μου Κωσταντά τζι' ἢ Εὐτοτζιά ἐν νάρτη
 Τζιαί με τές άλλες λυερές πῆεν νά φέρη ξύλα 50
 Ἐγύρισην τὸν μαῦρον του στοῦ δρος τζιαί πααίννη
 Τζιαί ἦδρεν τζιαί τές λυερές τὰ ξύλα φορτωμένες
 —Ὡρα καλή σας λυερές ὦρα καλή σας, γειά σας.
 Ἐν εἴετε τὴν Εὐτοτζιάν, ἐν ἦρτεδ δὰ μιτά σας ;
 —Θαμμάζουμέ σου Κωσταντά τὰ λόγια ποῦ μᾶς λέεις 55
 Στὴν τῶμπρην τὴν ἀνάγιωσες στὰ ξύλα τὴγ γυρεύεις
 Ἐγύρισην τὸν μαῦρον του στὴμ μάναν του τζιαί πάει
 Μάνα τζιαί ποῦν' τὴν κάλημ μου τζιαί ποῦν' τὴν
 τὴν τζυράμ μου
 —Μάνα τζιαί ποῦν' τὴν κάλημ μου τζιαί ποῦν'
 τὴν Εὐτοτζιάμ μου ;
 —Τζιαί πέζα γιέ μου Κωσταντά τζι' ἢ Εὐτοτζιά
 ἐν νάρτη 60
 Τζιαί μες τές άλλες λυερές ἐπῆεν εἰς τὴβ θρύσην
 Ἐγύρισην τὸμ μαῦρον του στὴβ θρύσην τζιαί πηαίννει
 Τζιαί θρίσκει τζιαί τές λυερές τές κοῦζες φορτωμένες
 —Ὡρα καλή σας λυερές, ὦρα καλή σας, γειά σας
 Ἐν εἴετε τὴν κάλην μου ἐν ἦρτεν δὰ μιτά σας ; 65
 —Θαμμάζουμέ σου Κωσταντά τὰ λόγια ποῦ μᾶς λέης
 —Στὴν τῶμπρην τὴν ἀνάγιωσες στὴ θρύσην τὴγ γυρεύεις
 Ἐγύρισην τὸμ μαῦρον του στὴμ μάναν του τζιαί πάει
 —Μάνα τζιαί ποῦν' τὴν κάλημ μου τζιαί ποῦν' τὴν
 τζυράμ μου
 Μάνα τζιαί ποῦν' τὴν κάλημ μου τζιαί ποῦν' τὴν
 Εὐτοτζιάμ μου ; 70
 —Τζιαί πέζα γιέ μου Κωσταντά τζι' ἢ Εὐτοτζιά ἐν νάρτη
 Γρωστεί τζερκὰ τ' Ἀῆ-Γιωρκοῦ τζιαί πῆεν νά του τᾶψη.
 Ἐγύρισην τζι' ἐπέζεψεν πὰ σὲ γρυσὴν τζαέραν
 Γρυσὸν χανάππιν τὸ νερὸ ἐγυρεν του τζι' ἐπλύθην
 Γρυσὴν σεβρέτταν τῶδωκεν τὰ διέρκα νά σφοντζήση 75
 Γρυσὸν τραπέζιν τῶστρώσεν τζι' ἔβαλεν του νά φάη

Ἐπὸ τὴν πρώτην του προτοϊάν βλαντζίν ἐπολογήην
 —Μέμ με προτοϊάζεις Κωσταντά τζι' εἶμαι ἢ Εὐτοτζιά σου
 Ἀσκοπήσην τὴν κόξαν του τζι' ἔδ' ἄρκυροφ φυκάρι
 Τζιαί μέσ' τ' ἄρκυροφύκαρον ἔδ' ἄρκυρομ μασιέρι 80
 Στὸν οὐρανὸν τὸ ἔσυρεν στὰ διέρκα του ἐβρέθην
 Ξαναδιπλάζει τ' ἄλλημιάν εἰς τὸ βλαντζίν του ἴν(6)ην
 —Τζει πῶν' νά κλαί' ἢ μάνα της ἄς κλαίη τζι' ἢ δική μου
 Νά κάμνουν τὰ μνήμόσυνα οἱ δκυὸ συμπεθεράες
 Νά μᾶς ἐμνημονεύκουσιν οἱ τράνταδκυὸ παπάες 85

(Ἐλένη Θεοφάνου. Δρύμου. 42 ἐτῶν ἀγράμματος)

3) Ὁ Κωσταντᾶς.

Ὁ Κωσταντᾶς ἀποὺ λαλοῦν, ὁ μικροκωσταντίνος
 Ἄγνὰ ἔτρωεν, ἀγνὰ ἔπινεν ἀγνήγ κοπέλλαμ πῆεν
 Σὰν ἔτρωεν σὰν ἐπινεεν ἦρτεν του τὸ ταξίδιν
 Ταξίδιν ἀνατάξιδον νά πᾶ νά πολεμήση.
 Τζι' ὁ μαῦρος τ' ἀκαλλίκωτος τζι' ἢ ὦρα του ἴουλ λίη 5
 Πιάννει τζιαί καλλικώννει τον στ' ἄστρη τζι' εἰς τὸ φεγγάρι
 Τζι' ἢ κόρη ποῦ τὸν ἀγαπᾶ τζι' ἢ κόρη ποῦ τὸθ θέλει
 Κρατεῖ τζιερὶν τζιαί ἴμπλέπει του, ποτήριν τζιαί τζιερνᾶ του
 —Τζιαί ποῦ νά πάης Κωσταντά τζι' ἐμέναν νά μ' ἀφίσης ;
 —Ἀφίννω σε εἰς τὸγ Γριστὸ μὰ τζιαί στὴμ Πανατᾶν 10
 Ἀφίννω σε στὴμ μάναμ μου τραπεζοκαθισμένην
 Μανὰ ὄλεπε τὴγ κάλημ μου τζι' ἔβλεπε τὴν τζυράμ μου
 Νά τῆς ἐστρώννης γλήωρης νά ππέφτη ποῦ τ' ἀνώρας
 Νά τῆς σηκώννης τὸ πρωίμ μὲν τὴμ μαράν' ὁ ὕπνος.
 —Πῆαινε γιέ μου στοῦ κχλό, τὴν ἐνοιαν της μὲν ἐδῆης 15
 Ἄμα τζιαί φακίγγ' ὁ Κωσταντᾶς μακρά ἔξω ποῦ τὴγ Χώραμ
 Πέμπει τζιαί πᾶ στὸν ψαλιάν τζιαί φέρνει μιὰψ ψαλλίαν
 Πέμπει τζιαί πᾶ στὸν τῶαερὰν τζιαί φέρνει μιὰν τῶαέραν
 Τζιαί ποῦ τὸ φτιν ἐπιάννει τὴν τζιαί πάνω τὴγ καθίσκει

Τζιαί κόφκει τὰ μαλλάτζια της γύρου γύρ' ὡς τὰ φκιά της 20
 Τζιαί μάβρην σκούφκιαν της φορεῖ καλοηρὶν τήγ κάμνει
 Δια της πέντε πρόβατα, δια της πέντε (γ)ιδκία
 Δκιά της τζιαί πέντε καφκαλιές τζιαί τέσσερα κρομμύθκια
 "Εδωκεν της τῆς ἀρφανῆς ἀκόμα τζιαί μιάν σύλλα
 —"Εἶπε τὸν νοῦν σου ἀνομη εἶπε τὸν νοῦν σου σύλλα 25
 Τζι' ἀδ δὲν σιλιάσουν πρόβατα τζι' ἀδ δὲν σιλιάσουν (γ)ιδκία
 Τζι' ἀδ δὲν σιλιάσουν τὰ συλιά στὸν κάμπομ μὲν τὰ φέρης
 "Αμα τζιαί φκαίν' ἡ Λυερῆ μακρά' ξω πού τήχ χώραν
 Βρίσκει μιὰμ πέτραν ριξιμιὰν τζιαί κούμπησεν τζι' ἐστάθην
 —Θεὲ τζι' ἄν εἶμαι πλάσμισσ σου, θεὲ τζι' ἐπάκουσέ μου 30
 Τζιαί νὰ σιλιάσουν πρόβατα τζιαί νὰ σιλιάσουν (γ)ιδκία
 Τζιαί νὰ σιλιάσουν τὰ συλιά, στὸν κάμπον νὰ τὰ φέρω
 Θεὸς ἦτον, Χριστὸς ἦτον εὐτὺς τζιαί πάκουσέν της
 Κάθα τζοιλιά τὰ πρόβατα ἐκάμνασιμ πού πέντε
 Τζι' ἡ σύλλα ἡ λαμπρόστομη κάθε τζοιλιάν κοσπέντε 35
 Βάλλει τὰ σκολαρίτζια της κουδούνια τῶν σφαχτῶν της
 Βάλλει τζιαί τὰ θρασίλια της λυτάρκα τῶν συλλιών της
 Τζιαί μιὰ σφυρῆν ἐφάλλει τους στὸν κάμπον ἐκατέδη
 Τζιαί νὰ σου τζιαί τὸν Κωσταντὰν πού πάνω τζι' ἀνεφαίνει
 —Συρε νερόν καλοηρὶν τὸν μαῦρον νὰ ποτίσω 40
 —"Ανου νὰ πάης Κωσταντὰ νὰ πᾶς εἰς τῆδ δουλειά σου
 Τζιαί λιματέφκω τὰ συλιά τζιαί σίζουν τὰ μερκά σου
 —Τίνος ἔν' τοῦτα τὰ σφαχτὰ τὰ γρυσσοκουδουνατὰ ;
 Τζιαί ποιοῦ ἔν' τοῦτα τὰ συλιά τὰ γρυσσολυταράτα
 —Δικά σου ἔν' τὰ πρόβατα δικά σου ἔν' τὰ (γ)ιδκία 45
 Δικά σου ἔν' τζιαί τὰ συλιά τὰ γρυσσολυταράτα.
 Φτερνιστηρκὰν τοῦ μαῦρου του στήν μάναν του τζιαί πάει
 —Μανὰ τζιαί πούν' τὴν κάλην μου τζιαί πούν' τὴν τὴν τζυράμ μου ;
 —Τζιαί κάτσε γιέ μου Κωσταντὰ νὰ φᾶς νὰ γεμματίσης
 Τζι' ἡ κάλη σου σηκώστηκε τζι' ἐπῆεν εἰς τὴν βρύση 50
 Φτερνιστηρκὰν τοῦ μαῦρου του στήν βρύσην τζιαί πηαίννει
 Τζιαί θρίσκει τζιαί τὲς λυερὲς τὲς κοῦζες φορτωμένες.

—"Ωρα κλή σας λυερὲς, ὦρα καλή σας; γειά σας
 "Ε πούντην τζιαί τὴν κάλην μου τζι' εἶτετε τὴν μιτά σας
 —Θαμμάζουμε σου Κωσταντὰ τὰ λόγια πού μᾶς λέεις 55
 Στὴν τὸάμπραν τὴν ἀνάγιωσες στὴ βρύσην τὴν γυρέφκης
 Φτερνιστηρκὰν τοῦ μαῦρου του στήν μάναν του τζιαί πάει
 —Μάνα τζιαί πούν' τὴν κάλημ μου τζιαί πούν' τὴν τὴν τζυράμ μου ;
 —Τζιαί πέξα γιέ μου Κωσταντὰ νὰ φᾶς νὰ γεμματίσης
 Τζι' ἡ κάλη σου σηκώστηκεν στὴν μάναν της τζι' ἐπῆε 60
 Φτερνιστηρκὰν τοῦ μαῦρου του στήν πεθθεράν πηαίννει
 —Τζυρά τζιαί πούν' τὴν κάλημ μου τζιαί πούν' τὴν τὴν τζυράμ μου
 —Ποῦ τὸν τζιαιρόμ πού ἐφουε τὴγ κόρημ μὲν τὴν εἰ(δ)α
 Φτερνιστηρκὰν τοῦ μαῦρου του στήμ μάναν του τζιαί πάει
 —Μάνα τζιαί πούν' τὴν κάλημ μου τζιαί πούν' τὴν τὴν
 τζυράμ μου ; 65
 —Τζιαί πέξα γιέ μου Κωσταντὰ νὰ φᾶς νὰ γεμματίσης
 Τζι' ἡ κάλη σου ἐπέχανεν εἰν' τα σῆεις νὰ ποιήσης
 Φτερνιστηρκὰν τοῦ μαῦρου του στήν ἐκκλησιὰμ πηαίννει
 Χτυπᾶ τῆς ἐκκλησιᾶς γυρόν μνήμα γνωστὸν ἐν ἤθρεν
 Μόν' ἤθρεν τὸν γερόπαπαν τζεῖ μέσα τζι' ἐμουρμουοραν 70
 —Πέ μου παπὰ γερόπαπα πού ἴθαφες τὴν καλή μου
 Για δειξε μου τὸ μνήμαν της για πᾶ' ἡ τζεφαλή σου.
 —Μήτε τὴν κάλη σου ἴθαφα μὲ τὴ τζυρά σου εἶδα.
 Μόν κάμε μιὰν γιορτῆμ μιτσιὰν τζιαί μιὰν γιορτῆμ μεάλην
 Τζιαί κάλεσ' τὴφ φτωχολόγιαν τζι' οὔλον τὸ φτωχολόγιν 75
 Τζιαί κάλεσ' οὔλους τοὺς βοσκούς τζι' οὔλον τὸ βοσκολόγιν
 Κάλεσ' τζιαί τὸ καλοηρὶν για νὰ σοῦ τραουδήση.
 Καθὼς τοῦ εἶπεν ἔκαμεν καθὼς τοῦ παραγγέλλει
 "Εκαμεν μιὰν γιορτῆμ μιτσιὰν τζιαί μιὰν γιορτῆμ μεάλην
 Κάλεσεν οὔλους τοὺς φτωχοὺς τζι' οὔλον τὸ φτωχολόγιν 80
 Κάλεσεν οὔλους τοὺς βοσκούς τζι' οὔλον τὸ βοσκολόγιν
 Κάλεσεν τὸ καλοηρὶν για νὰ τοῦ τραου(δ)ήση.
 —Τραουδά μου καλοηρὶ για νὰ περιχαρίσω
 —"Ατε νὰ πᾶς καλοηρὶν νὰ πάης στήδ δουλειά σου

τῆς ἔν νά ζημιώσουν πρόβατα τῆς ἔν νά ἔβρης τὸν πελάσ σου 85
 — Ἄτε νά πάω τὸ φτωχὸν νά πάω στήδ δουλειάν μου
 τῆς ἔν νά ζημιώσουν πρόβατα τῆς ἔν νάβρω τὸν πελάμ μου
 — Τραούδα μου καλοηρὶν γιὰ νά περιχαρίσω
 τῆς ἄν ἐζημιώσουν πρόβατά ἐγὼ ἔχω νά πλερώσω.
 (Ἐδῶ τὸ ποίημα ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τὸ καλοηρὶν ἀπὸ τὴν
 ἀρχή. Δὲν λέει ὅμως πολλοὺς στίχους καὶ γίνεται τὸ πιὸ κάτω).
 Τῆς ἢ μάνα τ' ὄν ἐδάσταξεν σηκώθηκεν νά φύη 90
 Μὰ οὐλοὶ τὴν ἀρπάξασιν ἀπὸ τὰ ὀιέρκα πόδκια
 Ἐπιάσασιν τῆσαι δῆσαν τὴν πὰ στήν νουράν τ' ἀπάρου
 Τῆσαι μιὰν διτῆσαν τοῦ (δ)ώσασιν τῆσαι πῆρεν τὴν τοῦ ὄρου.
 (X'' Ἀφεντροῦ χ'' Δημήτρη. ἐτῶν 76. Δρύμου)

4) Ὁ Παθουμῆς.

Ἐσσω τοῦ παπᾶ τοῦ ράφτη ἔδει μιὰν τῆσαι κάμν' ἀγράχτην
 Γιὰ τῆεινην ἢ καρτούλλα μου πολλὰ ἐπαραδάρτην
 — Ἐἶ, γιέ μου, Παθουμῆ, νά σου τὴν προξενέσω
 — Μάνα, μὲν πέψεις παι(δ)ενες, μάνα μὲν πέψεις ρκάες
 Μόνον κορίτσια ἔμορφα, ὁμορφα ὅσαν τῆς ἔτῆεινην 5
 Πέντε κορίτ' ἀρμάτωσεν τῆσαι πέμπει τα τῆσαι πᾶσιν
 Ποὺ τὲς χωρεῖ ἢ λυερῆ ἐπροσηκώθηκέν τους
 — Καλῶς ἤρταν οἱ λυερὲς νά φᾶμεν τῆσαι νά πιούμεν
 Νά φᾶμεν ἄδρην τοῦ λαοῦ νά φᾶμ' ὄφτον περδίτῆιν
 Νά φᾶμ' ἀρκοτξερόμουσιν ποὺ τρῶν' ἀντρειωμένοι 10
 Νά πιούμεν τὸ γλυτῆιν κρασὶν ποὺ πίνουν φουμισμένοι.
 Ἀπὸ τὸ πίνουν ἄρωςτοι τῆσαι βρέχονται γιαμμένοι.
 — Ἐμεῖς ἐν ἤρταμεν ὡς δὰ νά φᾶμεν τῆσαι νά πιόμεν
 Λόον τοῦ Παθουμ' ἔχουμεν τῆς ἤρταμεν νά τὸν ποῦμεν
 — Τῆς ἔν τοῦπου ἐν τὸν ρκάζουμαι, ἐν τοῦπου
 ἐν τὸθ θέλω 15
 Τῆεινος θαρεῖ τῆς οἱ δάγιες μου πῶς ἐν ποὺ τὲς παρκάτου
 Ἐν' ποὺ τοῦ βασιλιᾶ γενιᾶς τῆσαι τοῦ Ρηὸς φουσάτου
 Ἀποῦ ἔνι τὰ παπούτσια τους μὲ τὸ μαρκαριτάριν

Ἀποῦ ἔν τὰ βρακοζώνια τους φαθθὰ μὲ τὸ γρυσάφιν.
 Τῆς ἄν ἐξερᾶν' ἢ θάλασσα τῆσαι σπείρουν τὴν σιτάριν 20
 Τῆς ἄν ἐφτωσίην' ὁ βασιλιάς τῆσαι πᾶ νά τὸ θερίση
 Τῆσαι πάρη τὴν βασιλισσαν νά τὸ ἀγκαλο(δ)ήση
 Τότε τῆσαι ἔγίω τὸν Παθουμῆν, ἀξιὸν παλληκάριν
 Τῆσαι πάλαι ναὶ τῆσαι πάλ' ὄι τῆσαι πάλ' ὄπως μοῦ δόξη.
 Ἐστράφησαν οἱ λυερὲς στὸν Παθουμῆν τῆσαι πᾶσιν 25
 — Καλῶς ἤρταν οἱ λυερὲς μὲ τὰ καλὰ μαντῆτα
 — Καλῶς ἤρταν οἱ λυερὲς μὲ τὰ καλὰ μαντάτα
 Ἐν σοῦ πεν ἐν σὲ ρκάζεται, ἐν σοῦ πεν ἐν σὲ θέλει
 Ἐσοῦ θαρεῖς οἱ δάγιες τῆς πῶς ἐν' ποὺ τὲς παρκάτου
 Ἐν' ποὺ τοῦ βασιλιᾶ γενιᾶς τῆσαι τοῦ Ρηὸς φουσάτου 30
 Ἀποῦν ἔνι τὰ παπούτσια τους μὲ τὸ μαρκαριτάριν
 Ἀποῦν' τὰ βρακοζώνια τους φαθθὰ μὲ τὸ χρυσάφιν
 Τῆς ἄν ἐξερᾶν' ἢ θάλασσα τῆσαι σπείρουν τὴν σιτάριν
 Τῆς ἄν ἐφτωσίην' ὁ βασιλιάς τῆσαι πᾶ νά τὸ θερίση
 Τῆσαι πάρη τὴν βασιλισσαν νά τοῦ ἀγκαλοήση 35
 Τῆς ἢ λυερῆ τὸν Παθουμῆν, ἀξιὸν παλληκάριν
 Τῆσαι πάλαι ναὶ τῆσαι πάλ' ὄι τῆσαι πάλ' ὄπως τῆς δόξει.
 Βάλλει τρικὰ ἢ μάνα τοῦ τῆσαι πέντε ἢ ἀρφή του
 Τῆσαι κάτσασι τῆσαι μπλέξαν τοῦ βοτάνιν τοῦ στανιοῦ του
 Στὴν τῆσαι τῆσαι τῆσαι ἔκαμεν τῆσαι τῆσαι πᾶει 40
 Μάεισες ἀρτῆσαι μᾶεισες κάθονται στὸ προσήλιο
 Τῆς ἢ μάνα δὲν τὸ γίνωσιεν τῆς ἢ κόρη τὸ γινώσιεν
 — Τοῦτος ὁ παιδῆκος πῶρκεται, τοῦτος π' ἀνεφνίσκει
 Τοῦτος ἀγάπην ἀγαπᾶ τῆσαι τῆσαι ἐν τὸθ θέλει
 Ὄρην νά τοῦ συντόχουμεν πριχοῦ νά μᾶς συντόσιη 45
 Τῆσαι νά τὸν ὀιερετίσουμεν πρὶν νά μᾶς ὀιερετίση
 Εἶν' τὰ ἔν ὁ μουσουλοῦκκος σου τῆς εἶν' τὰ ἔν ὁ ὀρισμός σου
 Πιδῆκει, ἢ κόρη π' ἀγαπᾶς νάρκεται νά σὲ βρίσκη
 — Διῶ σας τὰ καράδκια μου διῶ σας τ' ἄρματά μου
 Διῶ σας τῆσαι τὰ ροῦχα μου τὰ τῆσαι κᾶλλᾶκά μου 50
 Ποῦ τὰ φορῶ τῆσαι ὀιέρουμαι τὲς τρεῖς γιορτὲς τοῦ γρόνου

Τὰ Γέννα γιὰ τὴν γέννησιν, τὰ Φῶτα γιὰ τὸ γρόσσον
 Τζαὶ τὴν Ἀϊαν Τζερκατζῆν γιὰ τὸν καλὸν τὸν λόγον
 — Ἐθ θέλω τὰ καράβια σου ἔθ θέλω τ' ἄρματά σου
 Ἐθ θέλω γιῶ τὰ ρούχα σου τὰ τζερκακάλλακά σου 55
 Ποῦ τὰ φορεῖς τζαὶ ὄρεσαι τὲς τρεῖς γιορτὲς τοῦ γρόνου
 Μόνον τὸ διαοβότανον πῶσαις εἰς τὸν λαιμόν σου
 — Κόρη γιὰ τὸ χαττήρι σας διῶ σας το τζαὶ τζεῖνον.
 — Ἀ(φ)εις τὴν πόρταν ἀνοιχτήν τζαὶ τὸ καντύλιν ν' ἄφτη
 Τζαὶ πάνω στοῦ μεσάνυχτον δέχτου τὴν κόρην νᾶρτη 60
 Θέλεις ἔν' ποῦ παράκουσεν θέλεις ἔν' ποῦ κατάφτις
 Ἐσφάλησεν τζαὶ ἰστάγκωσεν τζαὶ τὸ καντύλιν σβύννει
 Τζαὶ πάνω στοῦ μεσάνυχτον ἡ κόρη μυλλογρώννει.
 — Ἀνοῦτε βᾶγιες ἀπ' ὀμπρὸς τζαὶ βᾶγιες ἀπὸ πίσω 65
 Ἀνοῦτε συντροφιάστε με στοῦ Παθουμῆ νὰ πάω
 Εἰς τὲς μαγιές ποῦ μῶκαμεν τωρὰ φακίν' ἡ ψυδῆ μου
 Τζαὶ δάλλει βᾶγιες ἀπ' ὀμπρὸς τζαὶ βᾶγιες ἀπὸ πίσω
 Τζαὶ πᾶν τζαὶ συντροφιάζουσι τὴν στοῦ Παθουμῆ νὰ πάη
 Τοῦ Παθουμῆ δάλλουν φωνὴν τζαὶ σκιοῦν τοῦ τὰ γριτζέλια
 — Ἀνοιξε γιῆ τῆς ἀνομη, ἀνοιξε γιῆ τῆς δύλλας 70
 Τζι' εἰς τὲς μαγιές ποῦ μῶκαμες τωρὰ θκαίν' ἡ ψυδῆ μου
 — Ἐν σοῦ ἴπουν ἔν σὲ ρκάζουμαι, ἔν σοῦ ἴπουν ἔν σὲ θέλω
 Ἐσοῦ θαρεῖς οἱ βᾶγιες μου πῶς ἔν' ποῦ τὲς παρκάτου
 Ἐν' που τοῦ βασιλιᾶ γενιᾶς τζαὶ τοῦ ρηδὸς φουσαῶτο
 Ἀποῦ ἴνι τὰ παπούτζια τους με τὸ μαρκαριτάριν 75
 Ἀποῦ ἴνι τὰ θρακοζώνια τους φαθθὰ με τὸ γρυσάφιν
 Τζι' ἄν ἐξεράν' ἡ θάλασσα τζαὶ σπεῖρουν τὴν σιτᾶρι
 Τζι' ἄν ἐφτωδύν' ὁ βασιλιάς τζαὶ πᾶ νὰ τὸ θερίση
 Τζαὶ πάρη τὴν βασίλισσαν νὰ τοῦ ἀγκαλοήση
 Τότες ἐγιῶ τὴν λυερὴν ἄξιαν φουμισμένην 80
 Τζαὶ πάλαι ναι τζαὶ πάλ' οἱ τζαὶ πάλ' ὀπως μοῦ δόξη
 Ὁ νιὸς ἐπορομάνιζεν τζι' ἡ κόρη ψυχομάσειεν
 Ἐγύραν τζι' ἀγκαλιστήσαν τζι' ἐγύραν τζαὶ πεθάναν.
 Δρύμου 4 Ἀπριλίου 1936. Φιλιππῆς Ἀρκυροῦ ἐτῶν 80 ἀγράμ.

ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ ΜΥΛΩΝΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΚΙΤΙΟΥ

Καθ' ἣν ὥραν ἐκτυποῦνται αἱ τελευταῖαι τοῦ τεύχους τούτου σελίδες διαλαλεῖται καταθλίβουσα ἀνὰ τὸ παγκύπριον ἡ εἰδησιὸς τοῦ θανάτου τοῦ διαπρεποῦς ἱεράρχου.

Σὰν χθὲς ἀκόμη οἱ ἐξῶσαι τῶν Μυλωνικῶν Κέντρων—τῆς λαϊκῆς τάξεως—ἐστολίζοντο με καρποῦς μηλιάς, ἐκλογικὸν ἔμβλημα τῆς Μυλωνικῆς παρατάξεως, οἱ δρόμοι ἀπήχουν τὸ συνθηματικὸν Μυ-λω-νάς, με ἀποτέλεσμα τῆς διαπάλης αὐτῆς τὸ παροιμιῶδες «Φωνὴ λαοῦ, φωνὴ Κυρίου». Ὁ Νικόδημος Μυλωνᾶς, νέος ἀκόμη διὰ τοιοῦτο ἀξίωμα—ἐγεννήθη τῷ 1889—ἀλλ' ὡς ἀπεδείχθη μετὸς προσόντων ἐλάμβανε τὸ 1918 τὴν ποιμαντορικὴν ράβδον. Ὅσον ἀρτίαν μὀρφωσιν καὶ, γενικῶς, ὅσον ἰσχυροῦς καὶ ἄν εἶχε τοὺς ὤμους, ἔπρεπε ἄλταντος νὰ κέκτηται τὰς δυνάμεις διὰ νὰ φέρῃ τὸ βάρος τῆς ποιμαντορίας τοῦ θρόνου Κιτιέων, κλεισθέντος διὰ σειρᾶς, κρίκων ἀλύσεως δίκην, ὑπερόχων ἱεραρχῶν. Τούτων οὐδενὸς ἐλάσων ἐγένετο οὔτε ὡς ἐπίσκοπος, ὡς μαρτυρεῖ ἡ προσπάθειά του πρὸς ἐπίλυσιν τοῦ οἰκονομικοῦ πρόβλήματος, ποῦ τασάκις συνεκλόνησε τὸν θρόνον, εἴτε καὶ διατήρησιν τοῦ Ἱεροδιδασκαλείου, ἀγλαοῦς παρασχόντος καρποῦς, ἀλλ' οὔτε καὶ ὡς πολιτικὸς, ἢ ἀνθρωπος τῶν γραμμάτων.

Ἡ εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς Κύπρου πράγματα συμμετοχὴ του εἶναι ἀναμφίβολον ὅτι ἐπετάχυνε τὸν θάνατόν του. Διότι μετὰ παννυχίδας μελέτης δι' ἔμπεριστατωμένους ἀγορεύσεις του εἰς τὴν Βουλὴν αἱ τότε ἀραιαὶ καὶ νεφελῶδεις ἐνοχλήσεις τοῦ ἥπατος, παροξυνόμεναι, ἀπήτουν ἱατρικὴν ἀνακούφισιν, στιγμιαίαν ὅμως ἐφ' ὅσον ἡ φιλικὴ καὶ ἱατρικὴ συμβουλή δὲν συνεκράτουν τὴν ἀμετρον φιλοπονίαν του. Ἄν ἡ Ἐδρα ἐξεχώριζε καὶ ἐξετίμα τὴν βουλευτὴν Κιτίου, ἡ ἀδρὰ ἐπιχειρηματολογία τούτου ἐξηγοράζετο με σωματικὰς θυσίας. Ὁ ὄγκος τῆς ἐργασίας του, πρέπει νὰ περιοσθῇ καὶ διαφυλαχθῇ εὐλαβῶς.

Ἀλλὰ καὶ ὡς ἀνθρωπος τῶν γραμμάτων ἀνεκτιμήτους παρέσχε ὑπηρεσίας. Εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἀρνακος ἀπόκεινται ὑπ' αὐτοῦ συλλεγμένα χειρόγραφα καὶ πολύτιμα βυζαντικῆς τέχνης ἀντικείμενα. Ἡ ἔκδοσις τῶν «Κ. Χρ.» (1923—1926) εἰς τὸν Κιτίου ὀφείλεται, προσωπικῶς δαπανήσαντα διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Ε' τόμου, μετὰ προτροπὴν δὲ καὶ ἐνθάρρυνσιν τοῦ ἴδιου ἀνελαμβάνετο ὑπ' ἴδιαν ἡμῶν εὐθύνην ἡ συνέχισις τοῦ περιοδικοῦ (1929—1936) με ἐνιαύσιον αὐτῆς ἀναστολὴν μετὰ τὸ 1931. Οἱ 13 τόμοι τοῦ περιοδικοῦ με 4.200 περίπου σελίδας ἀνεκδότου παντοδαποῦ ὕλης περὶ Κύπρου, ἡ ἔκδοσις Κυπριακῆς Βιβλιογραφίας, καὶ ἡ μέλλουσα νὰ ἐκδοθῇ συλλογὴ ἡμῶν (2.500 περίπου) Κυπριακῶν Παροιμιῶν ὀφείλονται ἀμέσως ἢ ἐμμέσως εἰς τὸν ὑπέροχον τοῦτον ἱεράρχην.

Τιμηθέντες διὰ τῆς ἀνεπιφυλάκτου φιλίας καὶ ἐκτιμήσεώς του ἐσχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὸν ἀνθρώπον, ἴδια ὅπταν σοβαρῶς ἀσθενούσης τῆς ἀδελφῆς του παρῆχομεν προθύμως τὰς γνώσεις μας ἢ παρήγορον τὴν φιλικὴν μας συντροφίαν εἰς τὸν ἀπαρηγόρητον Δεσπότην, τῆς ψυχῆς τοῦ ὁποῦ φανταζόμεθα τὸν συγκλονισμὸν χαροπαλεῦντος μακρὰν πάσης παρηγόρου προσφιλοῦς του ὑπάρξεως.

Πρόδρομος 15 Σεπτεμβρίου.

Ν. Γ. ΚΥΡΙΑΖΗΣ

Πίναξ περιεχομένων τῶν ἐτῶν Θ'—ΙΓ'.

Αινίγματα	Ι' 89 (9), ΙΓ'.	238
Ακολουθία. Λαμπαδιστοῦ	ΙΒ'.	268
> Ἰωνᾶ—Φιλίππου	ΙΒ'.	292
> Ἀκρίς	ΙΒ'.	181
> Ἀρχαῖοι τάφοι	Ι'.	148
> Ἀρχαιοτήτες	Ι' 72, ΙΒ'.	213
Βαρισοῦς—Ἐλύμας	ΙΑ'.	4
Caterina Cornaro	ΙΒ'.	5
A chronology of Cyprus	ΙΑ'.	29
Georges Laperie	ΙΑ'.	264
Γαλλογερμανικὸς πόλεμος	Ι'.	296
> Ἰ. Θεοχαρίδης	ΙΑ'.	259
> Ἄγ' Γεώργιος Λαπιέρ	Θ'.	241
> Γερμανικὸν σχέδιον περὶ Κύπρου	ΙΓ'.	142
> Γκιαοῦρ Ἰμάμης		
Δάνεια Θρόνων	ΙΓ'.	104 ✓
Δεισιδαμονίαι	Θ'.	161
Δημεύσεις ἀκινήτων	ΙΓ'.	124 ✓
Δῆμος Λάρνακος	ΙΒ'.	208
Διαθῆκαι—Προικοσύμφωνα	Ι' 208, ΙΒ' 104 ΙΓ'.	137, 281
Διοικηταὶ καὶ διοικήσεις Κύπρου	Θ' 65, 81, 172, Ι' 9, 100 (20)	
Ἐμπόριον καὶ ναυτηλία	Θ' 16, 129, 146, 216 (Ἐκθεαί)	
> Ι' 50, 149, 241, 245 (διαβατήρια) 259 (ναυλωτικά)	ΙΒ' 62, ΙΓ'.	145
Ἐπιτύμβιοι ἐπιγραφαὶ	ΙΑ' 245, Ἐπτανήσιοι	ΙΒ' 62
Excerpta Cypria	ΙΒ' 41, 43, 49, 53, 241	
Hagiographical source used by Makhairas	ΙΑ' 10	
Ἡθῆ καὶ ἔθιμα ἐν καιρῷ θανάτου	ΙΑ'.	255
Θησεύς, Ν. Στάσις 1833	ΙΑ'.	160
Ἱατροὶ ἐν Κύπρῳ	ΙΑ' 176, ΙΒ' 81, Ἰδιωματικὲς ἐκφράσεις	Θ' 13
Κατάληψις Κύπρου 1570	ΙΒ' 10, Καταλήψεως Κύπρου ἡμερολόγιον	Ι' 161, Κλοτσᾶτα
> ΙΑ' 24, Κουνελάκης Ν.	Ι' 69	
> Κριτικά—ἐρμηνευτικά	ΙΑ' 56, Κτηματολογικὲς μελέτες	Ι' 1
> Κτηματολόγιον	Θ. 245, 313. Ἡ Κύπρος ὑπὸ τοῦς Λουζιανανοῦς	ΙΓ' 1—56 Ἡ Κύπρος κατὰ τὸ 1821
> ΙΓ' 241		
Κώδικες Κιτίου	ΙΓ' 70, 81 Κτηματολογικὸς Ἀρχιεπισκοπῆς	ΙΓ' 69
> Α. Ζ. Πιερῖδου	ΙΒ'.	317
> Λετόμπου	Θ'.	169
> Λευκάρων	ΙΓ'.	56

Κώδων Φανερωμένης	Θ'.	195
Λαϊκὰ τραγοῦδια	Θ' 10, 167, 216, Ι' 81 (1), 217, 305. ΙΑ' 52, 97, 305. Λαμαρτίνος ἐν Κύπρῳ	ΙΑ' 122. Λαογραφικὰ
> Ι' 89 (9), ΙΑ' 330 ΙΒ' 154, ΙΓ'.	228, 305. Λεξικὸν Κυπρ. διαλέκτου	ΙΑ 8
> Λέξεις Λειβαδίου Τηλλυρίας	ΙΑ. 51	Λοιμοκαθατήριον Λεμεσοῦ
> ΙΓ. 134.		
Μαρωνίται	ΙΑ. 282	Μελετίου. Συκοφαντία
> ΙΑ. 36		
Μοναί:	Κύκκου	ΙΓ. 231, Λαμπαδιστοῦ
> ΙΒ. 241, Μαυροβουνίου	ΙΒ. 290, Μαχαιρᾶ καὶ Κανάκαρκᾶς	Ι. 309, Ποδῖθου
> ΙΒ. 185, Νικολάου τῆς Στέγης	ΙΒ. 139, Τοχνίου	ΙΒ. 289, Τρικουκιά
> ΙΑ. 320, ΙΒ. 135, 192, Τροοδίτισσα	Ι. 131.	
Μονόχειρ Ἰωάννης		ΙΓ. 73
Μῦθοι, παραδόσεις		Θ. 164
Ναογραφία Λευκοσίας:	Ἄλιγιώτισσα	Θ. 126, Ἀντώνιος
> Θ. 122, Ἰω. Θεολόγος	Θ. 55, Κασσιανὸς	Θ. 211, Λουκάς
> Ι. 45, Σάββας	Ι. 43, 135, Τρυπιότης	Θ. 201.
Λεμεσοῦ:	Ἀνδρόνικος	Ι. 48, Νάπα
> Ι. 47.		
Ἰδαλίου:	Ἀνδρόνικος	Ι. 49.
Μαραθάσας:	Δημήτριος	ΙΑ. 155, Καμινάρκα
> ΙΑ. 308, Λεμίθου	ΙΑ. 69, Μουτουλλάς	ΙΑ. 143, Παλιόμυλος
> ΙΑ. 90, Πεδουλᾶς	ΙΑ. 147, Πρόδρομος	ΙΑ. 314, Τρεῖς Ἐλιές
> Ι. 190, Σολέας (Γαλάτα)	ΙΒ. 57, Λάρνακος	ἀγ. Λάζαρος
> Θ. 314, Παναγία Ποταμίτισσα	ΙΒ. 54	
Ξόρκια		Θ. 308
Οἰκονομικὰ Κιτίου		ΙΒ. 309
Παλαιογραφικὰ Ἄγρου	ΙΒ. 34, Προδρόμου	ΙΓ. 274, Πανώλης
> Ι. 165, Παραδόσεις, Καραβιώτικες	Ι. 87, Κλεπίνης	Θ. 15, Κύκκου
> Ι. 209, Σκουριωτίσης	Ι. 215, Τρουλληνοῦ—Μαράθου	ΙΑ. 133
Παραμύθια	Θ. 276, Ι. 38, 101, ΙΑ. 38, 49, 102, 112, ΙΒ. 151, 224, ΙΓ. 150, 270.	
Παταρὸς Ἄγγελος	ΙΓ. 189, Πειράγματα κληρικῶν	ΙΑ. 166
Πετσοπούλης	ΙΓ. 161, Πολιτικοὶ ἐξόριστοι	Ι. 25, Πουλητήρια ἔγγραφα
> ΙΒ. 305, Δύο πρακτικά	Θ. 128. Προξενικὰ ἔγγραφα	Ι. 235, ΙΒ. 161, ΙΓ. 210. Προστασία ἐλλήνων
> ΙΓ. 196		
Savorgnan ἐκθεαί	ΙΒ. 85.	Σκλάβοι
> ΙΑ. 322		
Τοπωνύμια. Θρύλλοι	ΙΑ' 48,	Συτζιά
> ΙΑ. 257, ΙΓ. 282		
Ἰωδωρ Λάρνακος	ΙΒ. 196	Ἰπερβασίαι
> ΙΒ. 220		
Φρούριον Πάφου		ΙΑ. 44
Χατζηγεωργάκη-ἐπιστολαὶ	Θ. 189	Χριστοδουλίδης
> ΙΑ. 328		

Πίναξ Συνεργατῶν τῶν ἐτῶν Θ—ΙΓ΄.

Α. Κ.	Θ΄.
Γ. Ἀναγνωστοπούλου	ΙΑ΄.
Κλ. Π. Γεωργιάδης	Ι΄.
R. M. Dawkins	ΙΑ΄.
Δ. Ἰωαννίδου	ΙΓ΄.
Α. Κ. Ἰντιάνου	ΙΑ΄.
Λ. Κολῆς	ΙΒ΄.
Ν. Κληρίδης	Ι΄., ΙΑ΄., ΙΒ΄.
Λ. Ν. Κληρίδης	ΙΓ΄.
Φαίδ. Κουκουλέ	ΙΑ΄.
Ν. Γ. Κυριαζῆ	Θ΄., Ι΄., ΙΑ΄., ΙΒ΄., ΙΓ΄.
† Χρυσόσι. Παπαδοπούλου ἀρχιεπ., Ἀθηνῶν	ΙΑ΄.
Χ. Παπαδοπούλου	ΙΑ΄.
Γ. Παπαχαράλαμπος	ΙΑ΄.
Θ. Α. Σοφοκλέους	ΙΒ΄.
Μ. Ν. Φιεροῦ	Θ΄.
Λ. Φιλίππου	Θ΄., Ι΄., ΙΑ΄.
Κ. Γ. Φυλαχτοῦ	Ι΄.
Χρ. Χαράλαμπος	Ι΄., ΙΑ΄.
Κ. Π. Χατζηγιάννου	Θ΄., Ι΄., ΙΑ΄., ΙΓ΄.
Γ. Σ. Χρίστη	Ι΄.
Σ. Χρίστῃ	Ι΄. ΙΒ΄.

Ἐν Λάρνακι τῇ 20(9)1937